

Apologie, ofte Verantwoordinghe

Willem van Oranje

bron

Willem van Oranje, *Apologie, ofte Verantwoordinghe*. C.A. Mees, Santpoort / De Sikkel Antwerpen
1923

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/will019apol01_01/colofon.htm

© 2009 dbnl



Voorwoord

Bij een nauwkeurige herdruk van de Apologie wenscht de uitgever niet een inleiding die de lezing zou vergemakkelijken en de beteekenis die het geschrift bij zijn eerste verschijnen had, zou aanwijzen, maar alleen een voorwoord om opmerkzaam te maken op de waarde die het ook thans nog heeft.

De uitgever neemt dus aan dat als die waarde maar eens bevestigd wordt, of in het geheugen wordt teruggeroepen, menigeen het aandachtig lezen zal en het dan ook zonder verdere voorlichting, zoowel naar zijn inhoud als naar zijn oorspronkelijk tijdsbelang, zal kunnen verstaan.

Het is een moedige meening; maar hoe meer ik er over nadenk, hoe meer ik vind dat ze niet te vermetel is.

Het is een oud, een zeer oud stuk, dat hij ons onveranderd, alleen niet met de gotische letter waarmee het in 1581 gedrukt werd, wil aanbieden. Het is een strijdschrift, een staatkundig pamflet, zooals er tallooze hier te lande geschreven zijn. Maar welk een strijdschrift! Hoe belangwekkend door de kracht van zijn stijl, hoe boeiend door de persoonlijkheid die erin geschilderd wordt!

Als men de Ban of Proscriptie leest die het vorig jaar Parma op herhaalde aandrang van Filips had laten uitgaan, dan verbaast men zich minder over de klaarblijkelijke onjuistheden in de tenlastelegging (de beschuldigde was immers juist de man die in de oogen van de spaansche koning geen goed kon doen; en ook in de Apologie staan onjuistheden) als wel over de kleinheid van geest en de stijlloosheid waarmee dit kanselarij-gewrocht werd opgesteld. Het is een erbarmelijk staatsstuk. Terwijl het wordt uitgevaardigd door de grootste koning van de Christenheid en het klad ook inderdaad door hemzelf gelezen en gewijzigd is, blijkt de opsteller een klerkeziel, niet alleen waardigheid-loos, maar zoetsappig, een man van gering en huichelachtig braafheidsvertoon, evenmin in staat een tegenstander recht te doen als hem hoog te haten, en, voor zooveel zijn penvoering aangaat, een wawelaar in boergondische rechtstermen.

Tegenover dit stuk (dat men uit de aanhalingen in de Apologie voldoende kennen kan) stelde Oranje zijn antwoord, toegericht aan de Generale Staten. Oranje, - dat wil zeggen de man die geacht wordt het voor hem te hebben op schrift gebracht: zijn hofprediker, raad en vertrouwde, de fransche predikant Pierre Loyseleur de Villiers.

De Apologie is een verantwoording en verdedigingsrede, de Prins in de mond gelegd, maar die hij nooit zoo had kunnen schrijven. Zij is namelijk van het begin tot het einde gedrenkt in aandoening en pathos, en het behoorde niet tot zijn gaven die te kunnen uitdrukken. Willem van Oranje was een staatsman als geen tweede, maar hij was niet een redenaar van zoodanige houding, adem en zeggingskracht, als in dit verhoog hun werking doen. De Villiers is dientengevolge meer geweest dan alleen de schikker en beschaver van gedachten, die de Prins hem zou hebben in de pen gegeven. Met de aangrijpende en hartstochtelijke welsprekendheid die hem eigen was, schreef hij een rede, in al haar deelen zoo, dat Oranje haar als de zijne zou kunnen aanbieden, maar van een stijl en daardoor van een indrukwekkendheid als Oranje nooit had kunnen bereiken.

Iedere tijd heeft zijn stijl, die berust op zulke aandriften als gedurende het in aanmerking komende tijdperk schoonst en edelst geacht worden. Tijdens de Renaissance was de voornaamste van deze de persoonlijke roemzucht.

Opmerkelijk is het nu dat de toon waarmee de Verantwoording oogenblikkelijk inzet, een triomfkreet is.

Die toon is niet van de Prins, hij is van zijn redenaar, en we zullen aanstonds zien hoe hij begrensd en getemperd werd; maar hij zou onmogelijk geweest zijn als het streven naar een hooge roem niet als een wezenstrek van Oranje kon worden beschouwd.

Het is misschien de grootste verrassing die de lezer van de Apologie zal te beurt vallen, als hij bemerkt hoezeer de eene zijde van de strijd om onze volkswording de persoonlijke aangelegenheid van één vorstelijk personaadje geweest is; tenminste, door hemzelf zoo kon worden gezien, door zijn bewonderaars zoo voorgesteld, en door al zijn tijdgenooten als zoodanig aanvaard. De strijd tusschen Spanje en de Nederlanden, blijkt uit dit geschrift, kan beschreven worden als de strijd tusschen Filips de Tweede en Willem van Oranje.

Wat heeft de redenaar van die persoonlijke gevechtsstelling een prachtig gebruik gemaakt. Er is in het leven van de Prins weinig of niets dat geschikt is voor dramatische behandeling; maar hier is zijn heele levensstrijd dramatisch behandeld, in een lange monoloog, uitgesproken door hemzelf. Telkens weer wordt daarin de breedgebouwde Ciceroniaansche volzin, het stramien van de Renaissance (hier nog eenigszins bezwaard door de aaneenschakelings-neiging van vroegere

Eeuwen), verlevendigd of gebroken door de nu felle, dan gemoedelijke uitingen van de Vorst die opkomt voor zijn eigen waardigheid, zijn eigen rechten, zijn eigen roem bij tijdgenoot en nageslacht. Ook de eenvoudiger menselijke gevoelens ontbreken dan niet: zijn haat en zijn minachting, zijn leed om het verlies van verwanten en vrienden. Soms moet men bedenken, dat de invective al anderhalve eeuw vroeger in Italië tot een letterkundige kunstsoort verheven was, maar altijd dat de drang van geestelijke en wereldlijke ontwikkeling uitging naar verheerlijking van de Persoonlijkheid.

Toch, zei ik, wordt de toon van persoonlijke roemzucht in dit geschrift begrensd en getemperd. De Opstand was eenerzijds een strijd van de eene soeverein tegen de andere; maar hij was anderzijds de worsteling van een volk dat geen volstreckte soevereiniteit meer boven zich erkennen wou. Niemand heeft dit beter ingezien dan Oranje. Niemand bezat, naast zijn vorstelijke hooghartigheid, meer wijsheid om naar dat inzicht te handelen. Niemand stelde meer dan hij zijn eer erin een nieuw type vorst te zijn: een heer die zich dienaar noemde.

In de eerste zin van de Apologie kon De Villiers de roemzucht van zijn held aannemelijk maken, omdat die hem geen ander doel deed nastreven dan een goed dienaar van het volk te zijn.

ALBERT VERWEY

Noordwijk-aan-Zee, 4 Maart 1923.



Apologie oft Verantwoordinge

Des doerluchtighen ende hooghgeborenen vorsts ende heeren, heeren Wilhelms van Godes ghenaden Prince van Orangien: grave van Nassau, Catzenellenbogh, Dietz, Vianden, &c. Erf-burghgrave van Antwerpen, ende van Besançon: baenerheere van Breda, Diest, Grimberge, van Arlay, Nozeroi, &c; ende heere van Chastel-bellin, &c. stadthouder generael van den Nederlanden: gouverneur over Brabant, Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt ende Utrecht: ende admirael; teghen den ban ofte edict by forme van proscriptie ghepubliceert by den coningh van Spaegnien tegen den voors. heere: waeruit zal blijcken van de lasteringen ende valsche beschuldigen in den voors. ban begrepen.

Also wy van dien tijdt af Myne Heeren, doe wy eerst hebben ons selven, metgaders al het ghene dat in onsen vermogen was, ghewillighlick begheven ende toegheeyghent tot het wederkrijgen uwer vrijheit ende der versekeringhe van uwe persoonen, goeden ende conscientien, dit van Gode insonderheit begheert hebben, ende uut gantscher herten altijd ghewenscht, Namelick, Waer 't dat wy 't ghene dat ons eyghentlick is raeckende, grooter gheacht ende meer ghesocht hadden dan uwe alghemeyne welvaert, dat wy alsdan met goeden rechte een eewighe schande ende straffe soudē lijden, als hebbende doer onsen eyghenen wille ende toedoen, die selve op onsen hals gehaelt: Ende ter contrarien, So alles wat wy hier te vooren ghedaen hebben, ja alle den last van dese sware oorloghen, by ons eensdeels duslange gedraghen, ware tot dien eynde alleene gheschiedt ende voorghenomen, om den staet onses vaderlandts te versekeren ende in syn wesen te onderhouden: Dat in sulcken ghevalle, den heymelicken ende verborghenen haet, doer de quaetwillighe al overlanghe teghen dese landen ende alle eerlicke luyden ghevaett, eensganghs ware uutghebroken veel liever over onsen persoon alleene, dan over so veel luyden van eeren, ja over de ghe-

meynthe van alle dese landen: Doch op conditie, dat wy so wel voor de gherustheit onser eyghen conscientie, als tot bewaernisse onser eere, metgaders van onsen goeden name ende fame by allen volcken ende nacomelinghen, hier van eens mochten voor alle de weerelt een heerlick ende openbaer getuyghenis verwerven: So ist dat wy dusdanighe onse begheerte, tot onsen grooten vernoeghen, tegenwoordelick hebben vercregen, doer 't middel van dese wreede ende barbarische verbanninghe, strijdende teghen alle goddelicke ende weereltlicke rechten, ende diergelijcken in desen landen (die onder allen anderen natien van wegghen haerer uutmeynende vriendelickheit ende beleeftheit sonderlick vermaert sijn) noyt gheene en is ghehoort ofte ghesien worden. Want hoe wel dat de mensche voor hem selven niet beters en conde wenschen dan eenen voorspoedighen, ghelijckformighen ende ghelucksalighen loop synes gantschen levens, sonder aenstoot ofte eenighe quade teghencomste: Nochtans hadde 't ons ghestadighlick mogen al na onsen wensch gaen, ende en waere den haet der Spaensche natie metgaders haerer aenhangheren ons niet teghenghevallen: So soudē wy nu moeten dit voordeel missen van alsulck een ghetuyghenis, als onse vyanden selve ons hebben gegeven: het welcke wy achten de schoonste blomme van den crans der eeren te wesen, waermede wy noch voor den eynde onses levens, wel begheert hadden verciert te werden. Ja wat kan ter weerelt doch aenghenamer wesen, insonderheit den genen die voor hem genomen heeft een so groot ende uutmeynlick werck te volbrengghen, als daer is de wederkeeringhe van de vryheit eenes so goeden volcks, sijnde doer so snoode luyden verdruckt: dan totter doot toe ghehaett te werden van synen ende des vaderlandts vyanden, ende doer haeres eygenen monds belijdenisse te ontfangghen een lovelick ghetuyghenis van syner ghetrouwicheit tot den synen, ende standtvasticheit teghen de tyrannen, ende teghen de ghene die de ghemeyne ruste sijn verstoorende? In der voegghen dat de Spaegniaerts ende haere aenhanghers, daer sy meynden ons groot leedt ende spijt mede aen te doen, als doer dese schandelicke verbanninghe, hebben ons veel eer doer de selve een sonderlinghe vriendtschap gedaen, jae oorsaecke gegheven om ons dies te meer te verblijden: de wyle dat sy buyten onsen wenschen, ons dese baene hebben gheopent, om ons selven te moghen verantwoorden, ende om de gheheele weerelt kennelick te maecken die billicheit ende gherechticheit van onse aenslagghen ende voor-

nemen: verlatende onsen nacomelingen mids desen eenen patroon van deughden, om naeghevolght te werden van allen den genen, die daer gheen schande sullen willen aendoen der edele afcomste van onse voorouderen: onder den welcken noyt niet eenen heeft de tyrannye toegedaen gheweest, ofte eenighsins voorghestaen, maer hebben alle ghelijck bemint, ende na haeren staet vervoordert de vryheit der volcken, over de welke sy eenighe macht ofte bevel hadden. Ende hoewel dat wy gheen sonderlinghe oorsaecke en hebben ons te beklagen, als hadden wy hier te vooren niet stoffe genoeg gehadt, om vry te moghen spreken van ons selven, ende te straffen de grove ende ongheschickte faulten van onse vyanden: nochtans eensdeels de eerbaerheit en liet ons niet toe dat wy selve ons eyghen lof souden verhaelen, d'welck al te swaer om doen is al hadde men noch so groote mate ende manierlickheit voorghenomen daer in te ghebruycken: eensdeels oock en woude het ons niet wel voeghen noch aenstaen, dat wy der vyanden fouten ende mishandelinghen souden verbreyden: ja het dochte ons veel beter, eenen deel van haere ongheschickte ende onbehoorlicke aenslaghen met stilswijghen te vergraven, dan de selve (hoe wel met der waerheit) ruchtbaer maeckende, iemandt oorsaecke gheven om te vermoeden, als souden wy gheneyght sijn om van ander luyden qualick te spreken. Maer nu, Myne Heeren, naedemael dat doer dese verbanninghe niet onse eyghen persooene alleenelick ghestraft ende tot eenen roof ende buyt wreedelick ghestelt wert: maer dat elck een claerlick siet ende bemerckt, dat men onder 't decksel van onse quetsuren de gantsche ghemeynthe ende den gheheelen staet van dese landen soect te verwonden: (also nu 't selve niet meer en gheschiedt by kleyne smaetschriften, ofte fameuse libellen, ghemaect by luyden van gheener weerden, ende der welcker schandelick naespreken ons noyt meer beweeght en heeft, dan de tonghe van een kleyn slanghsken, d'welck men in 't voortschrijden veel eer met den voeten pleeght te vertreden, dan hem veel te bemoeyen om daer teghen te staen vechten: maer ghemerckt dat luyden van so grooter qualiteit hen so verre ende so leelick vernederen, dat se gheen werck en maecken van met quaet te spreken ende andere valschelick te beschuldighen, haeren tijdt onnuttelick over te brenghen:) So hebben wy voor noodigh aenghesien, den mondt eens ten rechten op te doen, ten eynde dat ons vaderlandt (voor 't welke wy dat leven insghelijcks bereyt sijn

by te setten, also wy die goeden alreede ghedaen hebben) doer ons stilswijgen geenssins verkortt ofte beschadiget werde: ten anderen op dat dese hooghe ende machtighe tittelen van so veel landen ende Coninghrijcken (de welcke hen oock wel durven uutstrecken tot over Asien ende Afrijcken) menighen de ooghen niet en verblenden, die van den saecken deser weerelt veel meer na den uitwendigen schijn ende aensien der selven, dan uut eenighe vaste ende welgefondeerde redenen, pleghen te oordeelen. Wy bevroeden wel ghenoech, dat de ghene die ons verbannen in velen dingen meerder voordeel hebben dan wy ende insonderheit in twee poincten. D'een is, dat se konnen grooten thoon ende ghelaet maecken van haere groote qualiteyten, die onse condicie seer verre te boven gaen. D'ander is, Also de menschen van nature gheneyght sijn, om den achterclap ende valsche beschuldighen haere ooren seer geerne te openen, Selfs dat in een costelicke maeltijdt (na 't seggen van eenen van de voortreffelickste poëten, daer wy hebben dickwils af ghehoort vermanen) gheen sausse so lievelick en smaect, ofte der kele so aenghename als het achterclappen den ooren is: Ende also ter contrarien gheen ding ter weerelt so noode ghehoort wert, als wanneer de mensche hem selven loeft ende beroemt: Dat onse vyandt van dese twee dinghen tot synen besten heeft 't ghene dat vreughdt ende ghenoechte medebringht: ende wy krijghen t'onsen deele 't ghene dat aen hem selven hart ende swaer, ja der gheheele weerelt onanghename is ende verdrietelick. Maer wy verhoppen doer het toedoen van uwe goetjonsticheit ende gheneyghden wille t'onswaert, dat ons noch d' een noch d' ander sal konnen eenighe schade toebrenghen: ghemerckt dat ghy van over langen tijdt wel ervaren hebt, hoe dat de statelicke ende doerluchtighe qualiteiten, als se met tyrannye eenighsins bevleckt sijn, geen kracht noch vermoghen en hebben om de vrye ende manlicke herten tot henwaert te trecken ofte te ghewinnen. Ende ten anderen, nademael dat de ghewonelicke wyse ende manniere onses levens, ulieden ghenoech bekent is, hoe dat wy even so weynigh lust ende ghevallen hebben om ander luyden te schelden ende te straffen, dan wy doen om ons selven te beroemen: So wy nu teghen onsen danck ghenoodtsaectt werden d' een of d' ander te doen (alsoo 't ons qualick sal moghelick sijn 't selve te konnen laten, hoe wel dat wy ons hebben voorgenomen alsulcke mate daerin te houden, als 't eenighsins sal doenlick wesen) ende

also in desen iet bevonden wert, dat iemandt mochte duncken niet seer wel te betaemen: dat selve sullen Myne Heeren veel meer moeten toeschrijven den hoogsten noot, tot den welcken onse vyanden ons hebben bedwonghen, dan dat ons sulcks van naturen soude aengheboren sijn: ende ons daervan ontlastende, sullen se de onbeschaemtheit metgaders het ongetijdigh porren van onse vyanden sulcks alleenelick aentijghen. Want aenghesien dat de selve ons valschelick hebben beschuldight van ondanckbaerheit ende onghetrouwicheit teghen onsen heere, noemende ons *een ketter, hypocrijt, Judas ende Cain gelijkende, 't hooft ende principaelste perturbateur van den lande, rebel, vremdelingh, vyandt des menschelicken gheslachtes, die ghemeyn peste van de Christenheit, schelm, ende verrader: hebbende ons daerenboven als een beeste in handen van alle moorders ende vergiffters overgelevert, om ons dat leven te benemen, mids stellende eenen sekeren salaris, indien iemandt 't selve conde executeren*: So laeten wy ulieden oordeelen, Myne Heeren, of wy ons oock wel van sodanighe beschuldighen alsoo 't behoort sullen kunnen purgeren ende suyveren sonder de gewonelicke manniere onses levens, van niet gheern noch van ons selven noch van ander luyden te spreken, erghens in te buyten te gaen. Daer en tusschen sijn wy dier maten versekert, so wel van de gherechtigheit onser saecke, metgaders hoe getrouwelick ende oprechtelick dat wy met ulieden ghehandelt hebben, als van uwe redelickheit ende oprecht ghemoet, insgelijcken dat ulieden ten besten bekend is, hoe dat alle dese dinghen gheschiedt sijn: So dat wy van ulieden niet anders en sijn begheerende, dan dat ghy de kennisse ende oordeel van dese saecke wilt aennemen, ende tot uwe meerder versekeringhe, ruste ende welvaert sulcke ordre daerin stellen, als ulieden by de rechten, vryheden ende privilegien des landts belast ende bevolen is, achtervolghende de hope ende 't goet betrouwen dat de ghemeyne man heeft op uwe wijsheit ende oprechtighheit. D'welck wy van ulieden seer ernstlick ende hertelick syn versoeckende, ende tot den selven vermanende by den eedt ende plicht daer ghy Gode ende den vaderlande mede verbonden sijt; wel versekert sijnde, also wy in velen anderen dingen minder ende gheringher sijn dan onse vyanden, dat wy se in dit point so verre sullen te boven gaen, als sy hen beneerstiget hebben doer allerhande konsten ende middelen om uwe rechten, privilegien, ende vryheden geweldelick te schenden, breken ende t' onder-

drucken: om de welcke voor te staen, te onderhouden ende te bewaren, wy van goeder herten ende met aller ghetrouwighheit altijd ons uuterste beste ghedaen hebben. Ende hoe wel dat wy onsen goeden name ende fame so leedt niet en hebben, dat wy niet wel in dancke en souden nemen (also wy hopen onse daden ende handelinghen wel weerdigh te sijn) van allen Vorsten, Potentaten ende Ghemeynten deser weerelt, wel gheestimeert ende gheacht te werden, behalven van den Spaegniaerden ende haeren aenhangheren, van den welcken so langhe als se in haer tyrannisch voornemen sijn volherdende, wy gheen en danck noch jonste noch eenighe vriendschap en begeeren: Nochtans de wyle dat ghylieden in deser weerelt alleene de gene sijt, den welcken wy met eede verplicht sijn, ende aen de welcke alleene wy ons houden verbonden te wesen: jae die alleene vermoeght onse daeden te loven ofte te schelden: So willen wy als dan ons oock tevreden ende voor voldaan houden, als wy sullen van uwent weghe een ghetuyghenis ontfanghen hebben, overeenstemmende met onse intentien ende voornemen, de welcke noyt en sijn verscheyden gheweest van uwe welvaert, dienst ende nutticheit: ja wy willen als dan gheerne ende geduldighlick lijden, dat andere volcken ende natien van den selven oordeelen elcke nae haere passien ende eyghen sinnelickheit, ofte emmers ('t ghene dat wy veel liever sagen) nae de redelickheit ende gherechticheit, achter dat sy alle vooroordeel sullen hebben afgheleyt ende haer verstandt bevrydt van alle duyster wolcken deser grootheden, die hen mochten hier te vooren 't gesichte verblendt ofte verdonckert hebben.

So nu onse vyanden stracks waren ghekommen tof aen 't rechte point van dese verbanninghe, ende hadden voortghebracht de redenen, op de welcke ghefondeert is dese wreede ende barbarische sententie (die ghenoech uutwijst de blootheyt haeres herten d'welck na de deughtsaemheit haerer voorouderen gheensins en is aerdende:) Wy en souden oock so veel woorden ende so wijtloopende redenen alhier niet ghebruyckt hebben, maer hadden onse onschuldte rechte voort in den beghinsel verclaert, ende bewesen hoe swack ende bawvelligh dat de grondtlegginghe ende fondeersel der selven is. Maer aenghemerckt dat sy lieden, om ons by alle menschen verhaett te maecken, liever hebben ghehadt eenen hoop lasteringhen ende smadelicken nasprekens in den eersten aenkommen de gantsche weerelt voor ooghen te stellen, ende in 't vervolgh haerer redene hier

ende daer (selfs daer 't niet met allen te passe en komt) de selve oock mede doer te reghen ende onder tusschen te steken, sonder schaemte, ende seer schandelick van ons sprekende: So hebben wy voor noodigh, ja voor seer redelick aengesien sodanighe valsche beschuldigingen te verandtwoorden: ten eynde dat niet lichtelick iemandt doer sulcke onwaerachtige redenen beweeght ofte valschelick bericht sijnde, dese onse verweeringhe met vervremden herte van ons aenneme, anders dan 't ghemeyne recht van alle volcken ende die gherechticheyt is vereysschende. So vele dan belanght desen hoop van lasteren, daer doer wy so smadelick befaemt ende gheschendt werden, (de welcke uut desen Ban uutghedaen sijnde, anders niet dan eenen roock ofte damp en sal overblijven:) Wilt doch acht nemen, Myne Heeren, hoe slecht, hoe eenvoudigh, ende sonder eenighen ghesochten schijn ofte verwe dat onse verweeringhe is, die wy daerteghen gedencken te gebruycken. So ghy ons oyt voor sulcks hebt aangesien ofte ghekent, als onse vyanden nu opentlick sijn uitgevende, ofte so wy sodanighe verwen dragen 't sij aen onsen lichame ofte siele, met den welcken de ghene die dit gheschifte ghesmeedt heeft, hem darf beroemen ons ten rechten afgecontrefeit te hebben, (d'welck ghy, Myne Heeren, alderbest behoort te weten, dewyle dat wy van jonghs op onder ulieden verkeert, ende nergens elders den tijt onses levens dan by ulieden overgebracht hebben:) So sijn wy wel te vreden, dat ghy ons weyghert gehoor te geven, ja dat ghy slechts niet een eenigh woort uut onsen monde kommende, en luystert ofte verstaet. Maer so wy daerentegen in onsen gantschen leven beter eeren weerd, veel oprechtiger, ons meer onthoudende, min tot ghiericheit gheneghen sijn geweest, dan de ghene die hen gemoeyt hebben met dit eerloos ende schandelick gheschifte te stellen, ja dan de ghene die desen Ban heeft doen uitroepen, te weten de Prince van Parme, soons sone van Signor Pietro Aloysio Farnese, wiens vrome feyten metgaders syn merckelick eynde de historien ghenoech sijn uutwijsende: Ende so ghylieden voor sulcks ons bekent hebt, naemelick dat wy ende onse voorouders souden beter luyden van eeren, dan die voorseyde, ofte haere ouders sijn, (want wy van den Coningh noch niet spreken en willen) So houdt dat voor vaste ende versekert, also se recht van vooren aen ons valschelick beghinnen te lasteren ende te schelden, datse insgelijcks niet en sullen te gelooven sijn in alle de reste van haere onbeschaemde

ende valsche beschuldigen. Want waertoe dienen anders alle dese lasterwoorden verhaelt, dan om de geheele weerelt te bewijzen, dat onse vyanden seer wel van iemandt konnen missegghen ende lasterlick spreken: ja datse den ghenen, diense door Godes ghenade noch met vergift noch met den sweerde en hebben konnen ombringhen, noch met beloften bedriegen ende met ydel waenhope ophouden, ten minsten met haere vergiftighe tongen, die van jonghs op tot so oneerlick ende schandelick een ambacht ghewennet sijn, proeven te verwonden?

⁺Daer wert rechts inden beginne een groot verhael ghedaen, *van diversche weldaden, die wy van de K. Mt. souden ontfangen hebben, nopende de successie van wylen Myn Heere de Prince van Oraengien, onsen neve: ende dat ons de Coningh soude Ridder van syner orden gemaect hebben, ende synen Lieutenant generael in 't gouvernement van Hollandt, Zeelandt, Utrecht ende Bourgoignen: oock van synen Rade van Staten.* Maer waer toe alle dese dinghen? Om te bewijzen dat wy aen 't huys van Spaegnien grootelicks gehouden sijn, ende ⁺dat wy niet en konnen ontgaen oft wy moeten *van ondancbaerheit* overtuyght werden: ende ten anderen, nademael dat wy *uut saecken van eeden van manschap ende trouwicheit hem ghedaen in 't verheffen van de leenen, steden, landtschappen ende heerlickheden, die wy in diveersche syne landen ende provincien van hem waren houdende, grootelicks verbonden ende verplicht waren ons te begheven tot syner ghehoorsaemheit ende dienst, metgaders die welvaert syner saecken te* ⁺*vervoorderen*, om ons insghelijcken *van onghetrouwicheit* te beschuldighen. Wy en willen niet ontkennen, ende in desen gevalle stemmen wy met den Coningh ende 't huys van Spaegnien wel overeen, dat ter weerelt niet strafweerdigher en is, dan de mensche, die met dese twee vlekken besmet is, namelick met ondancbaerheit ende met ontrouwe: ende dat de ghene die iemandt met dese twee dingen beswaert ofte gelastert heeft, hem wel also vele heeft gheseit, als of hy t'samen in eenen hoop vergaert hadde de reste van alle de lasteringen, die so wel de wijze als d'onwijse, de bescheydene als d'onbescheydene souden weten by een te rapen. Maer insonderheyt hoe dat een Heere van meerderen ende edeleren huys is, dies te meerder schande ende oneere sal hy oock behalen, so hy van sulcke fauten kan overtuyght werden. Ende wy selve en weygheren ons gheensins, van alle menschen verhaett, ja van der eerden uutgheroeyt te werden,

⁺Van de weldaden die Myn Heere de Prince van den Keyser Kaerel soude ontfangen hebben.

⁺Aenclachte van ondancbaerheit.

⁺Aenclachte van ongetrouwicheit.

ende dat onse ghedachtenisse ten eeuwighen daghen verwelcke, so verre als wy bevonden werden sulcks te wesen. Maer 't selve sal sijn op sulcke condicie, dat so wy konnen bewijsen, dat geen Prince ter weereit ondanckbaerer en is teghen eenen armen Heere, dan even de selfste die ons van ondanckbaerheit wil beschuldighen, teghen ons ende teghen de onse is: oock dat de ongetrouwicheit die hy t'onswaert gebruyckt heeft (sonder noch te spreken van dat hy openbaerlick heeft den gantschen lande trouwe ende geloove gebroken) meerder is dan men wel soude gelooven: dat hem als dan oock al 't selve insghelijcks wedervaere, ende dat hy so wel by alle die nu leven als by den nakomelingen voor sulcks als hy is ghehouden werde. De welcke straffe wy aen hem veel meerder sullen achte, dan degene die hy ons meynt aen te doen ende daer hy ons mede dreyght doer dese barbarische ende tyrannische verbanninghe: van de welke met Godes hulpe wy ons niet meer en ontstellen, dan oft eenen droom ware. Ende aengaende dat sy ons den Keyser Karel sijn voorhoudende, willen wy alhier in den eersten ende voor al protesteren, dat wy de gedachtenisse des selven altijd in hooghster eere ende weerden ghesint sijn te houden, eensdeels om dat synen name so groot alomme is doer syne feyten, eensdeels oock om dat hem belieft heeft ons die eere te bewijsen, dat hy ons heeft in syn kamer opghetrocken den tijt van negen jaren, ende wy hem daerenteghen altijd seer ghetrauwen dienst ende seer gheerne ghedaen hebben. Maer so nu de gene, die onder allen menschen meest verbonden is synen goeden name ende fame billighlick voor te staen komt ons van ondanckbaerheit beschuldighen als dat wy niet en souden erkent hebben de weldaden die hy seght, dat wy van den Keyser ontfanghen hebben: So bidden ende versoecken wy, dat ghy ons wilt te goede houden, so wy tot onser ontschuldige moeten verclaren, belangende de voorsz. weldaden dat wy niet en weten eenighe van hem ontfangen te hebben: maer wel ter contrarien, dat wy hem dienst doende groote merckelicke schade ende verlies daer by hebben gehadt, also ghy 't selve klaerlick sult vernemen, so ulieden belieft ons met ghedult te hooren.

⁺So wilt hy dan segghen, *dat de Keyser ons jongstighlick heeft gehandelt ende ghetracteert, om ons te doen kommen tot de successie van wylen Myn Heere de Prince René onsen neve.* Maer waerin doch? Want eerstelick en was noyt eenigh Heere so qualick bedacht, die

⁺Verantwoordinge op de beschuldige van ondancbaerheit.

om de selve soude hebben willen tegen ons twisten, oft hem daer teghen partye maecken. Daerom als de Keyser ons de voorsz. successie heeft laten volghen, sonder ons eenigh letsel ofte hindernisse daerin te doen, wat heeft hy doch voor ons so vele ghedaen, dat oock den partyighsten richter die ons hadde mogen gebeuren, niet insghelijcks ghedaen en hadde? Ende of 't so ware, dat wy hadden eenighe tegenpartyen gehadt, nademael dat ons recht so klaer ende welgefondeert was, dat men niet ter weerelt en hadde konnen daer teghen voortbrenghe, om 't selve te verduysteren ofte eenighsins te beweghen, ende dat de Keyser t'onsen profijte vonnis hadde hierop ghegheven: wat hadde hy doch anders voor ons gedaen, dan dat hy ons hadde recht gheadministreert, ende dat hy ons niet en hadde willen ontnemen, 't ghene dat ons by alle recht ende redene, ja by de nature selve gegheven was? Maer so ulieden belieft, Myne Heeren, naerder in te sien de nature ende aerdt van dese successie ghy sult bevinden, dat wy so goet recht daarin hadden, dat de Keyser niet en vermochte ons dieselve te benemen, sonder ons dat merckelickste ende meeste onghelijck van der weerelt te doen.

[†]Daer waeren in de voorsz. successie twee voorneemste stucken ofte deelen. D' een was 't ghene dat van onsen huysse van Nassau is kommende, d'welck onse voorsaeten, naemelick onse grootvader ende oude grootvaders, oom ende oude oom van de vaderlicke sijde, ende letstlick onse rechtsweer oock van 's vaders weghe genoten hebben: te weten, de goeden die ons huydensdaeghs sijn toebehoorende in Brabant, Vlaenderen, Hollandt ende Luxemborgh. D'ander was de successie van 't huys van Chaallon. So vele als die successie van Nassau is belanghende, die men pleeght te heeten die van Breda, om dat het die voorneemste plaetse is van onse heerlichheden, ende daer wy als oock onse voorouders altijd onse rekenkamer, Raedt ende principaelste bewijsingen, charters ende instrumenten hebben gehouden: wie was deghene die ons in de selve hadde konnen verstooren, 't en hadde gheweest onse Heer vader, de welke oom was, also wy waeren rechtsweer, van Myn Heere de Prince René sijnde een eenigh sone van Mijn Heere de Grave Heyndrick van Nassau onsen oom ende onses Heer vaders broeder? Maer so verre is het van daer, dat wy in de voorschreven successie souden hebben belett ofte ghehindert gheweest by onsen Heer vader, dat hy selve heeft de moeyte genomen van te kommen solliciteren,

[†]De successie van Nassau en van Chaallon.

dat wy in de possessie soudē ghestelt werden: ende hy en vandt noyt mensche so onbeschaemt die hem eens hadde willen daerteghen setten, dan den President Schoore, die in den raedt dese selfste woorden voortbrachte, *Filius haeretici non debet succedere*: Dat is, Eens kettērs sone en magh gheen eefghenaem wesen: om dies willen dat onse Heer vader achtervolghende de exempelen van de vrome Coninghen, als daer waren, David, Josias, ende andere, de kercken van syne landen die hy in Duytschlant was besittende, gereformeert hadde, ende na den woorde Godes van den abuysen ghereynight, selfs by toelaten van den Keyser. Ende daerom en liet nochtans den raedt niet advys te gheven na redene ende billicheit, also hy oock niet anders en vermochte te doen: aenghesien dat Myn Heere de Grave van Kungstain onsen oom oock hadde in syn successie van de Graefschap van Rochefort bevestight ende behouden gheweest, niet teghenstaende dat hy selve een protestant was. Derhalven naedemael dat alle 't gheschil (so men gheschil moet noemen 't ghene dat wy in onsen huysē mochten onder malcanderen hebben) hier in was ghelegghen, of de voorsz. successie behoorde den vader ofte den sone toegewesen te werden: nochtans na rechten en konde niemandt anders, dan wy alleene, eenigh recht daerin voorwenden.

⁺Aengaende van 't huys van Chaallon, Voor't eerste en kan men niet segghen, dat wy soudē in den Keyser eenighsins ghehouden sijn van wegen der Baroenyen ende heerlickheden die wy in 't Hertoghdōm van Bourgoignien ende in den Delphinaet van Vienne houden ende vredelick besitten: want hy over de selve niet meer macht en hadde dan wy, dewyle dat het altemaele stondt in de macht ende ghewelt van den Coningh van Vranckrijcke, die t'elcke reyse alsser oorloghe tusschen de voorsz. Keyser ende Coningh begonste te rijsen, dede te gelijcke aenslaen ende aenveerden so wel de Graefschap van Charollois, die den Keyser selve was toecomende, als oock onse Baroenyen: in der voegghen dat wy dies aengaende in hem geenssins en konnen ghehouden sijn, ten waere om dat wy mede sijn begrepen worden in 't verdragh van den paeys van Soissons, d'welck wel het minste was dat hy behoorde ghedaen te hebben ter goeder ghedachtenisse van onsen Heer neve, de welcke nae so veel cloecke feyten van wapenen t' synen dienste ghedaen, onlanghs daer te vooren in den selven krijghstocht in de belegeringhe van St.

⁺De Baroenyen van Bourgoignien ende inden Delphinaet liggende.

Desir, het leven voor des selven Keysers voeten ghelaten hadde.

[†]Veel min isset in syner macht gheweest ons eenige jongste te bewijsen, om ons Vorstendom van Orangien te verkrijghen, daer hy niet in te sien en hadde, noch eenigh ander Prince ter weerelt: ghemerckt dat wy t'selve van gheener hooger handt sijn houdende, maer vry ende absolutelick daerin gebieden; d'welcke niet veel ander Heeren en sullen kunnen segghen. Ja daer en is gheen Prince, wiens goetjonsticheit om onses voorsz. Vorstendoms wille, wy van doen hebben, dan alleene des Coninghs van Vranckrijcke: de welcke (so wy verhoppen) aen 't ghene dat eenen armen Vorst toekomt, die tot synen onderdanighsten dienste is altijd gewilligh ende bereydt, niet en soude willen de handt aen slaen: want sulcks ware huyten recht ende redene, de welcke hy niet en sall willen overschrijden noch voorby gaen: selfs in aenschouw van de ghetrouwe diensten die onse voorouders de Croone van Vranckrijcke, ende 't Hertoghdom van Bretaignen (van t'welcke de voorsz. Coningh heeft syn afkomste, ende was des selven toekomende erfgenaem) met groot dangier van haer eyghen leven, met groote oncosten ende onuutsprekelicke moeyte ende arbeydt ghedaen hebben.

[†]Vorstendom van Orangien.

[†]So resteert dan alleenelick 't ghene dat ons toebehoort in de Graefschap van Bourgoignen, ende van 't welcke wy so ongerechtelick ende tyrannischer wyse dus langhen tijdt sijn berooft ende onterft worden: daer van de schade by ons gheleden, op dees tijdt schier tot de somme van twee milioenen is beloopende. Maer voor alle dinghen wouden wy, dat men wel bedochte de redene, waerom dat de Graefschap van Bourgoignen, *Franché Conté*, wert gheenoemt: naemelick (onder meer ander redenen) omdat de Heeren ende de gegoedde in den selven lande die franchise ende vryheit hebben, datse moghen haer testament maecken ende disponeren van haeren goeden also ende aen wien dat het hun goet bedunckt: sonder dat se ter cause van haere huysvrouwen, kinderen, oft ander naeste hoirs, wie dat de selve oock sijn mochten, bedwongen kunnen werden om van haeren goeden anders te moeten disponeren, dan alsoo 't hun belieft. Derhalven nademael dat Myn Heere de Prince René, doer synen eyghenen wille daer toe beweeght sijnde, sonder eenigh voorder aenschouw op onsen persoon te nemen, wesende doe ter tijdt noch een jongh kindt, ende wonende in Duytschlandt, onder de macht ende discipline van onse meesters ende gouverneurs, Maer

[†]De goeden in de Graefschap van Bourgoignen liggende.

aensiende alleenelick dat wy syn rechts weer waren, ons heeft verklaert erfghenaem van alle syne landen ende goeden: ('t welcke hy was machtich te doen achtervolghende de rechten ende costuymen van den lande:) So wy dan van dies wegghen iemanden behooren danck te weten, dat sijn wy alleene den voorsz. Heere Prince lovelicker ghedachtenisse schuldigh te doen: de welcke d'eerstgeborene sijnde van onsen huysse, heeft gewilt, also wy in den orden van d'eerste gheboorte de naeste na hem waren, dat wy oock insghelijcks de naeste na hem souden in 't besitt van alle syne goeden kommen. Daerom wy en konnen tot noch toe niet sien noch bemercken dat wy van wegghen deser successie souden aen 't huys van Spaegnien eenighsins gehouden sijn: ja daer en is oock geen mensche ter weerelt, die sulcks met der waerheit soude konnen segghen.

[†]Men sal ons moghelijk voorwerpen, dat de Keyser den voorsz. Heer Prince ottroy ofte consent hadde ghegheven, eenen erfghename, die hem goet soude duncken, [†]Het Ottroy. by testamente te noemen, ende dat de voorsz. Heer Prince uut crachte van 't voorsz. ottroy ons tot synen erfghename soude verkoren hebben. 'T ghene dat hier wert byghebrocht, Myne Heeren, dient grootelicks tot onsen voordeele, ende en komt onsen vyant geenssins te passe. Want doe de Keyser 't voorsz. ottroy was accorderende, hy en wiste selve niet, wien dat de Prince tot synen erfghenaeme noemen woude: ja dat en heeft van niemandts konnen geweten werden, tot op dien dagh, dat het voorsz. testament ward open ghedaen: d'welck eerst na 't overlijden van den voorsz. Heere Prince, in bywesen van de Coninghinne Marie gheschiedt is. In der voegghen dat wy ons in desen ghevalle oock niet en bekennen in den Keyser ghehouden te wesen, nademael dat ter selven tijdt als hy 't voorsz. ottroy accordeerde, syn intentie ende meyninghe niet en was onsen persoon eenighe vervoorderinghe te doen: ja dewyle dat dese aen den voorsz. Prince bewesene jonste ofte faveur (so men faveur moet heeten 't ghene dat selfs de aldergheringhste personen by ordinarise brieven van de Cancelrye lichtelick weten te verkrijghen) gheensins t'onser aenschouwinghe ofte contemplatie is geschiedt. Want die uut 't ghene dat daernaer eerst gevolgt is soude van 't voorsz. ottroy willen oordeelen, die soude hem vergrijpen teghen seker reghele, die wy den Keyser ghehoort hebben so dickwils herhaelen, dat alle advysen ende raedtgevinghen na de redenen ofte causen, ende niet na 't ghene dat uut den selven

ghevolght ofte ghesproten is, behoorden gheexamineert, ende voor goet ghehouden ofte verstooten te werden. Maer genomen dat daer geen ottroy en hadde geweest: nochtans (so boven verhaelt is) en heeft Myn Heer de Prince René in 't voorsz. testament niet verordonneert, dan 't ghene dat de rechten sijn uutwijsende.

[†]Maer wat souden sy antwoorden, of wy hen boven alle de voorsz. redenen noch voorhielden, dat onses Heer nevens testament, daer de questie van is, een [†]Krijghstestament. krijghstestament, ofte in den krijgh is ghemaect, (d'welck sy gheenssins en kunnen in twijfel stellen ofte verduysteren,) ja so rijpelick ende met sulcker solemniteit ghemaect, ende met udruckelicke woorden ghefondeert op 't ghene, dat de voorsz. Heer Prince (die al lange van te vooren in so veel voorgaende krijghs-tochten, den Keyser ten dienste ghedaen, ghenoech was gheware worden de perijckelen die den krijgh is medebrengeende) hem doe ter tijdt op de reyse begheven hadde na een so ghevaerlicke oorloghe, ende teghen so machtigh eenen Prince als de Coningh François was. Ende hoe wel dat wy in den rechten niet sonderlinge vervaren en sijn: so is 't dat wy nochtans noch wel onthouden hebben 't ghene dat diversche gheleerde mannen in onses Heer vaders ende onse tegenwoordicheit hier van kommende te argueren ende te spreken, vastelick hielden staende, dat niet alleene de testamenten, maer oock de Codicillen die in den krijgh werden ghemaect, na de Keyserlicke rechten van sulcker weerden sijn, dat so een krijghsman hadde voor synen eynde de geringste aenwijsinghe ofte beduydinghe van synen wille ghedaen, ja een dat minste teecken ghegheven dat men soude kunnen bedencken, als dat hy hadde op synen schildt met synen bloede gheteckent, ofte met de spitse van syn hallebarde ofte rapier in d'eerde gheschreven den name van den ghenen dien hy tot synen erfghenaeme woude maecken: dat sulck een ordonnantie van den letsten wille onverbrekelick is, ende na de oude privilegien den krijghsluyden ghejondt, behoort voor alle andere insettinghen van erfghenaemen voorghetrocken te werden. Hoe veel te meer behoorde een so strijdtbaar Vorst, ende so cloeck een heldt sodanigh privilegie te ghenieten? Maer nu en valt hier gheen questie van eenigh slecht teecken dat by hem soude ghegheven sijn. Want daer is voorhanden een testament, dat niet met der haesten, maer wel ende rijpelick ghemaect is: niet van eenen slechten ofte ghequetsten soldaet, die daer was op

syn sterven liggende, maer van eenen deughdtsamen, vromen ende eewigh lof weerdighen Vorst, gheassisteert sijnde van synen rade, ende alreede op wegghen om in den krijgh te trecken: niet eenen vremden ofte buyten den geslachte ghemaect, maer synen naesten bloedtverwandten ende rechtsweer: niet ter instantie van eenen lastighen ende moeyelicken vleyer, maar aen een kindt in Duytschlandt wesende verre van 's Keyzers legher, doe hy St. Desir ghingh belegghen, met een vast voornemen van daer voorder met den selven legher tot voor Parijs te trecken: ja daer is een testament, niet buyten 'sKeyzers weten, maer by syn ottroy ghemaect ende volghende de rechten ende costuymen van de plaetsen. Daerom nademael dat dese ordonnantie oft testament so vaste is bestaende: so en is het in niemands vermoghen gheweest de selve te krencken ofte twijfelachtigh te maecken, ende noch veel min ons die heel ende al te benemen, ende daer van te frustreren, dan doer een seker middel, d'welck al te wreedt ende tyrannisch hadde gheweest, ende moghelijk meer ten grooten achterdeele dan tot voordeele van des Keyzers goeden name ende fame, so hy anders dan na recht ende redene met ons hadde willen handelen. Ja ghelijckerwijs dat onder onse voorouders eenighe sijn gheweest, die wel middelen wisten te vinden om die ongerechtiche ende ondancckaere Vorsten die hen waren haer goet onthoudende, tot recht ende redene te brenghen: also verhoppen wy oock met de hulpe Godes, eyndelick eenen gheluckigen uutangh te verkrijghen teghen den ghenen die ons van onsen goeden so onrechtveerdelick berooft heeft, ende noch soeckt wreedelick ende op een tyrannische wyse oock dat leven te benemen.

Nu dewyle dat wy nootsaekelick noch moeten spreken van dese successie: So begheeren wy wel te weten, Als de Keyser ons de voorsz. successie liet ghenieten, of hy ons oock iet ghaf van syn eyghen goedt ofte niet? Want ghenomen, dat wy anders niet ontfangen en hebben dan 't ghene dat Mijn Heere de Prince René heeft toebehoort: wy en kunnen niet sien op wat voet ons de Coningh kan verwijten, dat hy ofte syn vader de Keyser ons souden iet ghegheven hebben: 't en sij dat hy voor liberaelheit wil rekenen, mildt van ander luyden goet te wesen. Maer wel ter contrarien (sonder hier te spreken van 't groot onghelyck dat ons in de voorsz. Graefschap van Bourgoignen gheschiet, daerin wy nochtans so groot recht ende preeminentien hebben, ende van de welcke wy

tegenwoordelick sijn berooft worden, uutstellende 't vervolgh der selven tot der tijdt toe, dat de wapenen, die wy in handen hebben, ons meer rechts sullen hebben ghedaen, dan de ongherechtigheit des ghenen die 't ons al te maele is onthoudende) so is 't, dat wy niet so haeste de voorsz. successie gheanveerd hadden, ofte ons en wort also⁺ saene ontrocken de heerlickheit van Chastel-bellin, de welcke van so gheringher weerden is, dat de somme van de achterstellen die men ons van weggen der selven op dit pas schuldigh is, beloopt tot dry mael hondert ende vyftigh duysent guldens. Noch bovendien so is ons oock dit onghelijck gheschiedt, om de maete van ongherechtigheit 't eenemaal te vervullen. De Keyser Kaerel ward versocht van onsen Heer vader, dat wy ten minsten altooren mochten na rechten redintegreert werden in de possessie, in de welcke onsen voorsaet hadde gheweest: ende en woude 't selve geenssins ghedooghen, maer hy liet ons alleenelick toe (doch onterft blijvende) het selve by weghe van rechte te vervolghen: waermede hy ons noch eenighen wegh ten minsten open liet, dewyle dat hy ons niet en belettede ons recht teghen hem voor te staen; ende 't proces ward by hem overgesett voor den Raedt van Mechelen. Maer de sone, (die ons darf niet te min syne weldaden verwijten) siende 't proces ghereet om te wijsen, den selven dagh als dat soude gheschieden, de advysen van den President ende Raden alreede geregistreert sijnde, ende wy vermaent dat wy souden na Rapport-geldt laten sien, Neemt doch acht, Myne Heeren, hoe dat hy die ons ende den baenerheeren des landts gesworen hadde recht ende iustitie te doen, 't selve in desen ghevalle ons heeft laten wedervaren. Hy verbiedt den Raedt daermede voort te gaen, ende laet dat proces aen eenen naghel ophanghen, daer het noch op deser uren blijft. Dit is 't groot voordeel, dat wy van 't huys van Spaegnien hebben ontfangen. Ja dit is den voet ende 't fundament, daerop dit schandelick verwijt, ende 't gheheel timmeragie van desen eerlosen Ban is steunende.

⁺De heerlickheit van Chastel-bellin.

So wy nu daer en teghen wouden ordentlick verhaelen, hoe grootelicks dat dit huys van Spaegnien in onse voorouders is gehouden (want van ons selven en willen wy noch niet segghen) wy besorghen van in een wijde Zee te kommen, die wy in veel maenden niet en souden kunnen overschepen. Daerom willen wy alleenelick de voorneemste poincten aenroeren, ende ulieden, Myne Heeren, metgaders den leser de voorsz. obligatien in den historien

ende oude registers van den lande laten eygentlicker ondersoecken.

D'eerste van den huysen van Oostenrijcke die in Nederlandt is ghekommen, langhen tijdt na dat onse voorsaten begonnen hadden Graefschepen ende Heerlickheden in den selven lande te besitten, is de Keyser Maximiliaen gheweest, die ter selven tijdt noch maer Ert-hertoghe van Oostenrijcke was. Nu wien is het onbekent, dat [†]de Grave Engelbert onse groote oom, de ghene was die syn uuterste beste dede, om den voorsz. Keyser in synen staet te behouden, jae goet ende bloet metgaders syne sinnen ende verstandt daer toe niet gespaert en heeft? En was niet de Grave Engelbert met Myn Heere van Romont de ghene die de slagh van Guinegaste wan, hebbende doer syn onversaeghtheit 't voetvolck by een behouden, doe de ruyterye alreede in de vlucht gheslaghen was, doer welck middel worden opgehouden de groote victorien van den Coningh Louys den elfsten, ende doer 't selve middel ward den staet van den Ert-hertogh Maximiliaen daer naer dies te meer versekert. En was hy niet de ghene, die tot syner wederkomste uut Vranckrijcke, na dat hy by Betunen hadde gevangen geweest, vandt Maximiliaen belemmert met oorloge in Vlaenderen tegen Myn Heere van Ravensteyn ende die van Brugghe, ende bracht de saecken so verre, so wel met wapenen als doer synen raedt, dat se verdragen worden, d'welcke een oorsaecke was dat de voorsz. Ert-hertogh wederom wardt gehandthaeft: ja die insghelijcks dede d'accord onderhouden by de inghesetene van Brugghe, so dat noch huydens-daeghs seer heerlicke ende mercklicke teecken en so wel van syner ghetrouwicheyt, als van de danckbaerheit van die van Brugghe tot hemwaert voor handen sijn? Het was de selfde Engelbert die bedwangh de ghene die aen de paelen des Rhijns gherebelleert waren, ende heeft den voorsz. Keyser in vredelick besitt van de landen van Over-mase gestelt. Sonder te spreken van de ghevaerlicke reysen voor den voorsz. Keyser by hem voorghenomen, als die van Bretaignen, om dat houwelick van den voors. Ert-hertogh Maximiliaen met Vrouwe Anna (die erfghename van 't Hertoghdome van Bretaignen was, ende naderhandt tweewerf Coninghinne van Vranckrijcke is gheweest) te weghe te bringen, ende hadde so verre daerin gehandelt, dat het al verwillighet was, ende synen voortganck hadde ghehad, ten waere [†]dat Myn Heere Jan Prince van Orangien vader van Myn Heere Philibert 't selve verhindert hadde, die 't houwelick van de selve

[†]Grave Engelbert van Nassau.

[†]De voorsz. Grave lieutenant general, ten tijde van Hertogh Kaerel van Bourgoignien.

vrouwe, wesende syn nichte ende rechtsweerinne, met den Coningh Kaerel van Vranckerijcke maeckte. Ja de verdiensten ende weerdicheit des voorsz. Heeren waren in so grooter achtginge in desen landen, dat hy over alle de selve wardt Lieutenant generael ghesett.

De erfghenaam van alle de goeden, die de voorsz. Grave Engelbert herwaerts over hadde, was Myn Heere de Grave Jan van Nassau syn broeder ende onse grootvader. Ende na des selven overlijden [†]quam Myn Heere de Grave Heyndrick onse oom, des voorsz. Heeren Grave Jans oudtste sone, in 't besitt ende successie van alle de goeden van herwaerts over, naemelick die ghelegghen sijn in Brabant,

[†]Grave Heyndrick van Nassau.

Luxemborgh, Vlaenderen ende Hollandt: ende Myn Heere de Grave Wilhelm onse vader in de goeden die in Duytschlandt ligghen. Niemand soude konnen loochenen, dat tot synen tijde in dese landen geen Heere en is gheweest, die meer aerbeydt ende moeyte heeft ghedaen ende hem meer beneersticht om den Keyser Kaerel te dienen dan hy. Ende om niet wijdt uut te varen in 't verhaelen van 't gene dat so wel bekend is, so willen wy slechts met eenen woerde segghen, dat hy is de ghene die den Keyser heeft de Keyserlicke croone op 't hooft gheset, hebbende in dier voeghen dese saecke vervolght (doe de Keyser sijnde in Spaegnien, so wel door syn afwesen als doer syne jonckheit van jaeren de ghelegenheit niet en hadde om selve sulcks te vervolghen) dat hy de Keurvorsten daer toe bracht, dat se den voorsz. Keyser prefereerden voor den Coningh van Vranckrijcke, die oock na de selve croone was staende. Maer also elck-eenen is kennelick dat dese Keyserlicke croone is de brugghe gheweest, die naemaels den Keyser heeft den wegh ghemaect om so veel ende so machtighe landen ende heerlickheden te verkrijgen: So en kan men oock niet ontkennen, dat men om der selven weldaet wille, den voorsz. Heere Grave alle danckbaerheit schuldigh was te bewijsen.

Maer soude men oock wel een teecken slechts, ofte een weldaet alleene ons konnen bethoonen, die ons huys heeft van 't huys van Spaegnien ontfanghen? Men siet op veel plaetsen hier te lande de stucken geschuts met de wapenen van Hongheryen, die de Coningh van Hongheryen onsen voorouderen gegheven heeft tot een ghetuyghenisse ende memorie van haere vrome feyten die sy aen den dienst der voorsz. Coninghen teghen de Turcken bewesen hadden: van den welcken stucken sommighe uut onsen huys van Breda ons

sijn gewedelick ontvoert worden by den Hertoghe van Alve, doe hy in desen landen was tyranniserende: ende sommighe sijn daer noch ghebleven. D'welck wy tot dien eynde hier voortbrenghe, om daer by te segghen, dat also langhe als dese stucken sullen in wesen sijn, so lange sullen oock duren de teecken van de vrome feyten onser voorouderen, ende dat heerlick ghetuygenis dat hen van den Coningh van Hongheryen ghegheven is. Maer also onse voorsaten so edel sijn gheweest, ende doer de genade Godes, metgaders haerlieder goet regiment ende huyshouden, oock daerbeneven niet arm en waren: so en hebben sy van dese Landtvorsten noyt niet gheeycht, oock en hebben sy van den selven noyt geen gratuiteit ontfanghen: daer nochtans de Keyserlicke croone ten minsten wel eenighe recompense was vereysschende. Wel is waer, dat de successie van Chaalon ende des Vorstendoms van Orangien is een groot aenwas ende vermeerderinghe van onsen huysse gheweest. Maer so wy dieshalven in iemandt ghehouden sijn, dat is voorwaer de Coningh François den eersten des naemens, die aen Myn Heere den Grave Heyndrick onsen oom ten houwelicke gaf de suster van Myn Heere de Prince Philibert, dochter van Myn Heere de Prince Jan, de welcke opghetrocken hadde geweest by de Coninghinne Anne, des voorsz. Coninghs schoonmoeder, ende van de welcke de voorsz. Princesse de nichte was. Aenmerckt nu hier, Myne Heeren, den grooten onderscheit, die in desen gevalle hem verthoont. De Keyser heeft syn croone ontfanghen doer den arbeyt ende moeyte van onsen oom, ende en heeft hem gheen danckbaerheit bewesen: ende ter contrarien, de Coningh François, die wel wiste wat de voorsz. Heere ghedaen hadde voor den genen die om 't selve was doende daer hy na stondt, en laet daerom niet hem ten houwelicke te geven dese Princesse toekomende erfghename van haeren broeder Myn Heer de Prince Philibert: daermede te kennen ghevende de voorsz. Coningh, dat hy den selven geen ondanck en wiste, die hem so standtvastelick over die sijde hieldt, aen de welcke hy hem eens gevoeght hadde: so dat wy 't selfde wel mogen van hem seggen dat de historischrijvers van synen tijden geseyt hebben dat hy een edel ende milde Vorst van herten was.

[†]Ende of schoon de Keyser ter gedachtenisse van den Prince René, achtervolgende synen uutersten wille oft testament, eenighe buyten-ordinarise weldaet, ofte iet [†]De Prince René. by sonderlinghe privilegie verwilliget ofte

toegelaten hadde: soude dat nochtans wel een ghenoeghsamer recompense wesen voor so ghetrouwe ende voornemelicke diensten van so vroom ende cloeck een Vorst, die met macht ende geweld van wapenen niet alleene de schade van een slagh aen 's Keyzers sijde verloren, heeft weder opghericht, maer noch daer en boven hem heeft dat hertoghdom van Geldren wederom verkregen: ende die daer naer voor den dienst des voorsz. Keyzers noch quam voor syn voeten te sterven?

+Wat willen wy seggen van den Prince Philibert, de welcke alleene hem heeft verkregen 't hertoghdom van Melanen, het Coninghrijcke van Napels, ende t'samen met Myn Heere van Bourbon hem versekert heeft van den staet van Roome: die t'synen dienste den Paus aldaer ghevanghen, ende hem op 't hooghste van sodanighe grootheit ende voorspoet eyndelick ghebracht heeft? Ende nu sal de sone sulcken Princen van hooghlovelicker ghedachtenisse, kommen verwijten, dat de Keyser heeft haeren erfgenaem ende neve recht ende justitie geadministreert? Ja en hadden die van Nassau hier te vooren niet geleeft, ende en hadden die van Orangien niet so dapper in de wapenen geweest, al eer dat desen Coningh geboren ward: hy en soude niet so veel tittelen gesett hebben, in den beghinne van desen Ban, doer den welcken hy ons valschelick ende lasterlick voor eenen Schelm ende Verrader meynt te verklaren: d'welck noyt en ward bevonden, ende also wy hopen noyt en sal aen iemandts van onsen geslachte bevonden werden. Maer dat men ons daerop antwoorde, wie de ghene was doer wiens bevel dat de Cardinael van Granvelle heeft wylen den Keyser Maximiliaen den 2den, sijnde noch Beemsche Coningh, vergeven? Wy weten wel wat de voorsz. Keyser ons geseyt heeft ende hoe dat hy na dien tijdt den Coningh ende de Spaegniaerts so seer ontsien heeft, in der voeghen dat hy noyt meer daer naer en heeft durven openbaere professie doen van de Religie, die hy nochtans bekende de beste te wesen.

+De Prince Philibert.

+Voorts segghen sy, *dat hy 't selve naderhandt altijd naghevolght ende 't onswaert ghecontinueert heeft, ons hebbende eerstmael gecreeert Ridder ende medebroeder van syner orden van den gulden vliese, ende daer naer gecommitteert syn Stadthouder generael over 't gouvernement van Hollandt, Zeelandt, Utrecht ende Bourgoignen ende oock van den Rade van Staten, ons doende voorts vele ende verscheyden eeren ende weldaden.*

+Van de eere ende weldaden die de voorsz. Heer Prince van den Coningh van Spaegniën soude ontfangen hebben.

⁺So vele de weldaden belanght, wy en konnen dat gheensins bekennen, ten ware dat men weldaden woude noemen de groote oncosten die wy so wel aen 's Keysers ^{+Van de weldaden.} als aen 's Coninghs dienst gedreghen hebben. Want die tot dien tijden gheleeft hebben, ende sonderlick ten tijden des Coninghs, konnen noch wel indachtigh sijn, hoe machtigen edeldom van vele ende diveersche natien 't hof altoos ghevolght heeft, ende den meestendeel alle uut Duytschlandt. Daer en boven so weet een iegelick wel, hoe dat ons huys t'allen tijden open stondt, ende dat wy ghewonelick moesten hebben alle 't ghene daer 's Cominghs hof gheerne af hadde ontlast ende ontslaghen gheweest: in der voeghen dat wy vele van des hofs costen hebben moeten draghen, omdat van 's Coninghs weghen so quade ordre daer in ghestelt ward. Voorts so is eenen ighelicken kennelick hoe groote ende excessive costen dat wy moesten doen op de reyse, op de welcke wy teghen onsen wille ende na velen protestatien aen den Keyser ende aen de Coninginne van Hongheryen ghedaen, bedwonghen worden de Keyserlicke croone na den Keyser Ferdinand te draghen: de wyle dat het ons niet redelick en dochte, dat wy de croone van onses meesters hoeft, die onse voorouders hadden daerop geholpen setten, elders souden gaen weghdraghen. Daernaer deden wy die reyse in Vranckrijcke, alwaer wy als een van de ghysels ghesonden worden tot dat de paeys van Casteau en Cambresis soude in 't werck ghestelt werden: de welcke ons oock een groote somme gheldts heeft ghestaen. In der voeghen dat wy met der waerheit konnen segghen, dat dese dry artijckelen metgaders de costen gedaen in de letste tochten, ende insonderheit dien van Philippeville ende van Charlemont, daer wy generael van den leger waren, beloopen tot de somme van meer dan vijftien mael hondert duysent guldens: daer 't nochtans wel blijcken sal by de Rekenkamer, dat wy voor alle dese diensten noyt van eenen penninck recompense en hebben ghehad: Ja dat wy Lieutenant generael van den legher sijnde, voor onse gagien niet meer en ontfinghen dan dryhondert guldens ter maent, waermede wy niet en konden toekommen om slechts de dienaers die onse tenten stelden, te betalen. Daerenteghen, ware de Coninghinne van Hongheryen noch by leven, so soude sy wel indachtigh wesen van 't ghene dat sy tot ons seyde, doe de Keyser hem vindende in de uuterste benauthheit, daerin hy noyt en was gheweest (sijnde van so machtighe Vorsten,

als van Hertogh Mauritz Keurvorst ende Landtgrave Wilhelm over ⁺d'een syde, ende van den Coningh Heyndrick van Vranckrijcke over d'ander sijde overvallen) den ⁺De vrede van Passau. paeys van Passau maecte met so merckelicke schade ende interest van onsen huysse: het welcke t' onsen grooten coste ende verliese hem was dienende, om 't selve Rijke te bewaren, dat hem die van onsen huysse daer te vooren verworven hadden. Want niet tegenstaende dat de Keyser in volle versamelinghe der Staeten des Rijcks, verheven in synen Keyserlicken stoel, ons hadde by advyse van de Keurvorsten ende by vonnisse toeghewesen eenen grooten deel van de Graefschap van Catzenellenbogen, metgaders bet dan twee milioenen guldens voor onse achterstedicheit: so maecte hy nochtans synen paeys t'onsen coste, stellende by 't accord van Passau onse partyen wederom in de possessie, sonder ons eenige recompense daer van te doen. D'welck wy alhier niet en verhaelen, om dit proces wederom op te werpen dat eens is gheuttet worden doer 't appointement met den doerluchtigen huysse der Landtgraven van Hessen (van de welcke wy dienaers ende bloedverwandten sijn) by die van onsen huysse ghemaect, maer het dient alleenlick om de gantsche weerelt beter te doen verstaen de weldaden die wy van 't huys van Spaegnien ontfanghen hebben: ende op dat een igelick mercke wie de ghene is die met rechten behoort van ondancckaerheit ghestraft te werden. Daertoe so en is dit niet de ⁺eerste reyse dat ons sulcks is gebeurt. Want doe Myn Heere de Prince René, d'outste sijnde in onsen gheslachte, de ⁺De vrede met den Hertoghe oorloghe van Cleven so cloeckelick vervolghde, de Keyser beloefde hem niet te van Cleve. appointeren met den Hertoghe van Cleven, dan met conditie, dat hy ons soude laten vredelick ghenieten den derden deel van 't Hertoghdome van Guylick, die ons toebehoorde by successie van Myn Heere de Grave Jan van Nassau onsen ouden grootvader ende Margriete Gravinne van Guylick ende van der Marck: dies niettemin de Keyser hebbende de victorie verkregen, appointeerde met den voorsz. Hertoghe na syn goetduncken: so haeste vergheten hebbende dat de voorsz. victorie doer den arbeydt ende dapperheyt van onsen voorsz. Heer neve hem was verworven.

⁺Belanghende de eere die ons soude aengedaen sijn, wy en willen geenssins ontkennen, so wy oock hier te vooren geerne bekent hebben, dat ons de Keyser ⁺Van de eere. grootelicks gheeert heeft, ons hebbende aenghenomen ende opghetrocken in syn camer den tijdt van neghen

jaeren, ende naderhandt in onse eerste krijgstochten, ons terstont groot bevel gevende, insonderheit doe hy ons stelde over alle de ordonnancien van dese landen. Ende doe de Hertoge van Savoyen hadde een seecker reyse voor de hant, ende in syn absentie eenen generael van den legher soude gecoren werden: hoe wel dat wy de selve tijdt noch maer ontrent de eenentwintigh jaeren oudt en waren, selfs afwesende van hove, te weten tot Bueren: 't selve nochtans onaenghesien, oock niet tegenstaende dat de Heeren van den Rade ende de Coninginne selve veel andere presenteerden die van grooter ervarenheit ende daer toe seer bequame waren, als Myne Heeren de Graven van Boussu ende van Lalaing, Merten van Rossum out Ridder, ende de Grave van Egmond (de welcke twelf jaer ouder was dan wy) metgaders de Graven van Meghen ende van Arembergh: ende dat wy van niemandts waren ghenoecht uut oorsaecke van onse groote jonckheit (so sy 't daer naer voor de Keyserl. Ma^t. hebben verandtwoordt) So heeft het nochtans syne voorsz. Ma^t. [†]belieft ons voor allen anderen te verkiesen uut oorsaecken die hy doe ter tijdt verclaerde, ende de welke de Coninginne daer naer ons gaf te kennen, doe se ons bedwangh desen last te aenveerden: die wy voor dese reyse liever willen verswijghen, dan de selve vertellende, te schijnen als wouden wy ons selven te hooghe loven ende prijsen. Wy sullen noch meer segghen, naemelic dat het den Keyser belieft heeft ons doe ter tijdt uut den legher te ontbieden, als hy voor ulieden, Myne Heeren, woude verklaren, dat hy begeerde alle syne Coninghrijcken in de handen van den Coningh synen sone over te setten, ende dede ons so groote eere aen, dat hy so een heerlicke ende solemnelicke acte niet en woude begaen in onsen afwesen, ja dat meer is, hy heeft hem selven willen verthoonen in uwe vergaderinghe, lenende op ons, van weghen syner swackheit: d' welck vele doe ter tijt daer voor hielden, als dat ons groote eere daerdoer soude gheschiet sijn.

[†]Myn Heere de Prince
generael van den leger tot
syne 21 jaren.

Maer oft nu so waere, dat de Coningh na dien tijt ons soude eenighe eere bewesen hebben, nochtans wy en sien niet hoe dat hy daerom eenigh voordeel over ons kan hebben, de wyle dat hy tegen alle recht ende redene, ja teghen synen eyghenen eedt ons heeft ongetrouwelick de selve willen benemen. Want so vele als de ordre aengaet, dewyle dat de Keyser metgaders de collegie van de Ridderes ons haere stemmen hebben ghegheven, so en sijn wy in hem niet

⁺meer gehouden, dan in iemandt van de ander Ridders: ghemerckt dat hy nootsaeckelick moeste goet vinden 't ghene dat de Collegie voor goet aensagh: also hy wel weet, dat wy in 't leste capittel van der ordre in desen landen tot Ghendt ghehouden, veel Ridders by de meeste stemmen teghen syn advys ende wille verkoren hebben, ende de selve doen ontfanghen. Maer al waer 't so, dat wy om dies willen in hem ghehouden waren, nochtans so verre is het van daer, dat hy ons de ordre soude met rechten kunnen verwijten, dat ter contrarien hy selve daer van is vervallen. Want onder anderen artijckelen van de voorsz. ordre heeft hy gesworen, dat de Ridders niet en behooren te rechte te staen dan alleenlick voor haere medebroeders. Uut crachte van welcken artijckel en was 't noyt in de macht van den Goeden Hertogh Philips, te bedwingen Myn Heer Jan van Luxemborgh, dat hy synen eedt soude afgaen dien hy aen den Coningh van Engelandt hadde gedaen, om dat de voorsz. Heere van van Luxemborgh de decisie van syn gheschil aen de collegie der Ridderen overstelde. Maer de broeders die de Coningh in de saecke van Myne Heeren de Graven van Egmond ende van Hoorne, den Marquis van Berghen, ende Heere van Montigny heeft ghecommitteert ende ghegheven, en sijn maer huerlinghen, pleytvoghels, ende luyden van gheener weerden: doer de welcke hy ons oock teghen alle forme van rechte heeft doen daghen ende verwijsen, also wy over sommige jaren daerteghen geprotesteert hebben, metgaders de nulliteit des voorsz. daghements de gheheele weerelt te kennen ghegheven. In der voeghen dat hy selve tegen de artijckelen van de collegie, ende teghen synen eedt ghedaen hebbende, gheensins ontfanghelick en is in sodanigh verwijt in 't welcke de teecken synes eedtbreken al te klaerlick inghedrukt staen. Ende aengaende de ordre, metgaders de gouvernementen ende andere staeten ofte digniteiten, wy en sijn gheenen anderen schuldigh van der selven weggen eenighen danck te weten, dan alleene den Keyser, die voor syn vertreck uut dese landen 't selve also ghewilt ende verordonneert heeft, genoeghsaem bekent hebbende onse neersticheit ende trouwe in 't ghene dat ons van hem belast was, ende namelick om de goede diensten hem bewesen in 't aenvoeren ende beleyden van syn armeye, hebbende teghen ons over d'ander sijde Myn Heere van Nevers, ende wylen Myn Heere van Chastillon Admirael van Vranckrijcke, die naderhandt ghenoech bethoont heeft, dat hy een seer harte ende

⁺De privilegien van de ordre van 't gulden vlies.

straffe teghenpartye was: de welcke nochtans (Gode lof) ons geen afbreucke gedaen noch iet tegen ons behouden hebben: ja wy en lieten niet voor haeren oogen Philippeville ende Charlemont te bouwen ende te stercken, niet tegenstaende dat de peste so groot in onsen leger was.

⁺So vele als 't gouvernement van Bourgoignen belanght, wy konnen voor seker ende met der waerheit segghen, dat wy van 't selve noyt niet ontfanghen en hebben. Wy laeten staen, dat onse voorsaten altijdt hebben ghemainteneert 't selve hen ervelick toe te behooren. D'welck blijkt by dien, dat Mevrouw Philiberte van Luxemborgh Princesse van Orangien, te wijle dat Myn Heere de Prince Philibert haer sone in Italien was, dede de Staeten van Bourgoignen in onse stadt van Nozeroy vergaderen: ende also het selve van sommigen niet goet gevonden en ward uut redene dat de voorsz. onse stadt op eene van de frontieren van de Graefschap van Bourgoignen is liggende, so antwoordde sy, dat sy 't dede, om de possessie daer de Heeren van Chaalon in waren, van ervelicke gouverneurs in de voorsz. Graefschap van Bourgoignen te sijn doer sodanighe acte te onderhouden, Maer hoe 't daarmede is ofte niet, als men ten rechten wil insien hoe dat de Coningh met ons geleeft ende gehandelt heeft, so is hy genoegh uitwijsende, dat hy geen redene en heeft om ons de voorsz. eeren voor te werpen, de welcke hy selve tegen alle regelen die in cas van eere plegen onderhouden te werden, metgaders lijf ende goet ons heeft willen benemen, hebbende daerenboven onsen lieven sone, tegen alle goddelicke ende weereltlicke rechten, selfs teghen 's landts privilegien by hem gesworen tot syner blijde inkomste, ons ontweldight ende weghevoert.

⁺Het gouvernement van Bourgoignen.

⁺Aengaende dat hy ons soude ghegundt hebben te wesen Raedt van Staeten: wy hebben ghenoech betloont in onse voorgaende verantwoordinge in 't jaar 1567 uutghegaen, dat sulcks de Cardinael ende andere gepractiseert hadden, dat wy daer toe souden beroepen werden, niet anders daarmede meynende, dan om slechts alle haere handelinghen onder onsen name ende aensien by den volcke te bedecken. Derhalven oock en sijn wy geenssins in henlieden gehouden, de wyle dat sy niet ons voordeel, maer alleen hun eygen nut ende profijt, in desen waren soeckende. So hen dan 't selve nu niet en heeft willen ghelucken, dat moeten sy een van beyden toeschrijven, ofte haerlieder kleyn verstant ende begrijp,

⁺Raedt van Staten.

dat se haer voornemen niet voorsichtiglick genoeg hebben konnen beleyden: ofte (dat beter te gelooven is, naedemael dat het genoeg blijkt dat se geen ghebreck van verstant ofte sinnen en hadden) om dat haerlieder boosheit so overgroot, ja so tastelick was, dat niemandts heeft konnen de selve verdragen, maer hebben moeten als een venyn ende een alghemeyne infectie van peste uut den lande geworpen werden.

⁺Nu dewyle dat se hen daermede niet en hebben laten vernoeghen, dat se soudens onsen persoon alleenelick hebben aengevallen, om ons van ondanckbaerheit ende onghetrouwicheit te beschuldighen: maer also de toornicheit ende rasernye niemandts sparende, alle menschen te gelijcke lastert ende aensnauwt, so wel de onschuldige als die men voor schuldigh wil houden: so is oock haere dertelheit so uut der maten groot gheweest, dat se insghelijcks de eere van onse gheselnede hebben willen raecken, doer dien dat se van ons leste houwelick so lasterlick sijn sprekende: waerin wy niet en sien wat meer te straffen is, ofte haere onbeschaemtheit ofte haer onverstandt, dewyle dat dese gheleerde luyden die hen beroemen so goede schilders te wesen, niet en hebben gheweten dese lesse te practiseren, die de kinders in der schole daghelicks sijn opsegghende, *dat de ghene die bereydt is van anderen qualick te spreken, selve behoort van alle misdaet vry te sijn*. Want het is een groote onbeschaemtheit ende onbedachtheit, indien se haere eyghen fauten die ⁺so merckelick sijn, wel kennen, dat se niet te min over hare distelen ende doornen so sachte gaen al tredende, als of 't enckel roosen waren: ofte so sy de selve niet en kennen, wat een groote beestachticheit ende botticheit is het, niet te sien het ghene dat hen t'elcker uren voor haeren oogen is verthoonende? Sy sien daghelicks eenen Coningh met bloetschande bevestigd, dien maer een half ledt naerder en gebreeckt, om eenen Jupiter te wesen, die syner eyghen suster man was: ende noch durfven se ons kommen verwijten een houwelick dat heylich, eerlick, wettelick ende goddelick is, ja volghende de ordonnantien der kercken Godes ghedaen. Ende hier sijn wy ten anderen mael benoodight, Myne Heeren, ulieden te bidden dat ghy van ons sulcks niet en wilt ghedencken, als ghy noyt aen ons gesien hebt, dat wy doer lust van te missegghen soudens beweeght werden dese leelicke ende stinckende sweeren te ontdecken, ofte alle de werelt voor oogen te stellen het brandt-teecken van sodanighe

⁺Van 't leste houwelick van den voorsz. Heer Prince.

⁺Bloetschande des Coninghs van Spaegnien.

conscientien: maer ulieden sal believen 't selve niemant anders dar alleenelick dese moedeloose toornicheit ende rasernye der vyanden Godes, ja der gantschen Christenheit ende ulieder insonderheit, te wijten, die teghen ons uut geener anderen oorsaecke so toornighlick ontsteken ende verhitt sijn, dan om dat se wel weten, met wal grooter sorghe ende getrouwicheit dat wy ons altijd hebben beneersticht, om uwe welvaert te verwoerden. Hy selve dan, die syn eyghen nichte ghetrouwt heeft, darf ons teghenwoordigh houwelick, d'welck een wettelick houwehck is ende na Godes woort, ons hier gaen verwijten. Ja de ghene, die om tot sulck een nieuw houwehck te gheraecken, syn eyghen wijf dat hy hadde, sijnde een dochter [†]ende suster van de Coninghen van Vranckrijcke, so wreedelick vermoort heeft, also wy verstaen dat men soude in Vranckrijcke goede informatien daer van hebben: ja syn echtelicke huysvrouwe, die de moeder was van twee dochters de gherechte erfgenamen van Spaegnien. So dat wy niet en twijfelen, of de croone van Vranckrijcke, de welcke voor dees tijdt heeft de Croone van Castilien aen eenen bastaert ghegheven, van den welcken Philips is afghekommen, ontervende eenen tyran die nochtans echtelick was gheboren: en sal niet van gheringheren vermoghen sijn, om die voorsz. croone voor die gherechte erfgenamen der selven te behouden: so anders Godt (die een rechtveerdigh richter is, ende sodanighe boosheit niet en pleeght onghestraft te laten) de wraecke daerover niet en doet binnen synen levenden lijve, hem van synen staete afsettende, also hy seer wel verdient heeft, al waer 't so dat hy gheen ander faute dan dese bloetschande, metgaders so een leelicke moort gedaen hadde. Maer hy was (sullen se segghen) ghedispenseert sulcks te doen. Van wien doch? Van den Paus van Roome, die een Godt op eerden is. Die heeft het voorwaer moeten doen: want de Godt des Hemels en hadde hem noyt sulcks verwilighet. Nu op wat voet moeste dese eerdsh-hemelsche dispensatie geschieden? Om dat [†]men so schoon een Coninghrijcke niet en behoorde sonder erfgename te laten. Dit was de oorsaecke waerom dat boven dese vervaerlicke fauten, die alreede verhaelt sijn, noch heeft desen schrickelicken nederslagh moeten gheschieden, dat de vader synen eygenen sone ende erfghename so onmenschelicker wyse ende onghenadelick vermoort heeft, ten eynde dat de Paus doer sodanigh middel soude eenen inganck ende aenleydinghe verkrijghen, om van so grouwe-

[†]Moort van de Coninghinne van Spaegnien.

[†]Moort van den Prince van Spaegnien.

lick een bloetschande, die afgrijselick is so wel voor Godt als voor de menschen te moghen dispenseren. Daerom wie kan ons met rechten beschuldighen, als wy segghen, dat wy niet en willen gheregiert sijn van eenen so bloetschandighen Coningh, die synen eyghenen sone ende wijf vermoort heeft? Hoe veel Coninghen sijn uut haeren Coninghrijcken ghebannen ende verdreven worden, die noch so grove crymen ende misdaden niet bedreven en hadden? Want aengaende van Don Kaerel, was hy niet onse toekommende Heere, ende dien men mochte vermoeden, dat hy eens soude onse meester werden? Ende so de vader hadde eenighe bequame redenen by te brengen, waerom dat syn sone moeste ter dootd verwesen werden, en behoorde niet onsliden veel meer toe dat selve te richten, die so grootelicks daerin gheinteresseert waren, dan dry ofte vier monicken ofte Inquisiteurs van Spaegnen? Maer wie weet, oft hy ⁺daer mogelick conscientie af maecte, dat hy soude sulck eenen tot erfghename laten, dien hy hielt als in onechten houwelicke gheboren: nademael dat hy wel wiste, doe ter tijdt als hy hem gheliet de infante van Portugal, des voorsz. Don Kaerels moeder, te trouwen, hoe dat hy ghehouwt was met Donna Isabella Osorio, by de welcke hy oock twee ofte dry kinders heeft ghehadt, daer van dat d' eerste heet Don Petro ende d' ander Don Bernardino: van d' welcke houwelick Rigomes Prince van Yvoli, so hy noch by leven ware, goede ghetuyghenisse soude kunnen geven: want hy selve dat houwelick gemaect hadde, waer. doer hy oock in Spaegnen in so groot vermoghen ende aensien, ende aen so groot een goet is gheraecti d'welck men met grooter ondancckaerheit van syner weduwen allenskens als met een sponcie nu is opdrooghende ende weder uutwringhende. So hy dan hem so wel ghedraghen heeft in dit gewaent houwelick, 't ghene dat hy na der handt met de dochter van den Coningh van Vranckrijcke heeft ghecontracteert, en was niet veel geluckiger: want boven dien dat hy eyndelick de Coninginne syn geselnede vermoort heeft, so is hy by haeren leven oock berucht worden van wegen eenes mercklicken ende wel gequalificeerden overspels, te weten dat hy gewonelick huys gehouden heeft met ⁺ Donna Eufrasia: de welcke van hem bevrucht sijnde, so bedwangh hy der Prince van Ascoli de selve te trouwen, ende binnen korten tijdt daer naer (also de dienaers van de tyrannie selve seggen) quam dien armen Prince van onghenoechte te sterven, siende dat hy niet

⁺T houwelick van den Coningh van Spaegnen met Donna Isabella Osorio.

⁺Overspel met Donna Eufrasia.

en konde beletten (als die veel te sterck een partye teghen hem hadde) dat eens anderen bastaert-kindt niet en soude syn erfgenaem werden. Maer die van den saecken veel ghewisselicker spreken, de selve willen vastelick segghen dat hy een brocke creegh veel lichter om nederwaert te swelghen, dan se was om te verteeren. Ende nu de ghene die met een croone van dry sodanighe houwelicken verciert is, ja tot dry reysen toe in sijnen houwelicken staete hem also gedragen hebbende, darf ons noch daer toe ons wettighe houwelick verwijten.

Maer al waer 't dat hy so niet bevleekt en ware, ende dat men hem mochte voor onschuldigh houden: So en besorghen wy nochtans niet, dat hy ons soude konnen eenighe faute voorwerpen: ende wy en hebben (Gode lof) niet ghedaan dan seer rijpelicke ende met voorgaenden rade van diveersche groote, eerlicke, wij se ende voorsienige personnagien, Ende wat noot was het, dat hy hem so seer dat hoofd soude breken met een saecke die hem niet. aen en gaet, ende van de welcke wy hem oock gheen rekeninghe schuldigh en sijn te gheven? Want so vele als wylen onse gheselnede belanght, sy was seer hooghe ende moghende, oock verstandige ende lovelicke Vorsten nabestaende, de welcke wy niet en twijffelen, of sy en houden hen des halven voor wel te vreden ende vernoecht. Ende soo 't van noode ware breeder hier van te handelen, wy souden hem weten te bewijzen, dat oock de geleertste onder syne eyghene docteurs hem souden onghelijck gheven. Nopende 't houwelick daer wy tegenwoordelick mede verbonden sijn, hoe grooten yver dat se hen vermeten te hebben tot de leeringhe van de Roomsche Kercke, so en sullen se nochtans niemandt wijs maecken dat se meerder yveraers sijn van de voorsz. Kercke, dan Myn Heere van Montpensier onse schoonvader is, de welcke wel gheen professie en doet van de Theologie, ais de Cardinael van Granvelle ende syns ghelijcke sijn doende: maer volgende 't ghene dat hy meynt dat hem syn conscientie belast, ende nochtans wel overweghen hebbende 't ghene dat daer geschiet is, ja daer op gehadt 't advys van de voorneemste Raden van den Parlamente van Parys, doe ter tijt binnen Poictiers vergadert wesende, om de gewonelicke gerichtsdaghen aldaer te houden, oock ghehoort hebbende 't advys van de Bisschoppen ende Docteurs: heeft bevonden (alsoo 't oock is in der waerheit) niet alleene so daer eenighe belofte van weggen onser gheselnede geweest hadde, dat de selve

van rechts weghe nul ende van gheener weerden behoorde te wesen, om dat se in haere kindtsche jaeren gedaen was, teghen 't gheestelick recht, teghen de ordonnancien van Vranckrijcke, ende de arresten van de hooghste raden, selfs tegen de Canons ende artijckelen van de concilie van Trenten, daer de Coningh so vele van houdt: maer oock dat daer selfs noyt gheen belofte en is gheschiedt, ja veel ende verscheyden protestatien daeren teghen, also 't selve by goede informatien heeft ghebleken, na 't vertreck ende in 't afwesen van onse geselnede genomen. Boven dien allen, so en sijn wy in de oprechte Christelicke leeringhe so onervaren niet, dat wy niet en souden weten, hoe dat alle dese banden der conscientien van den menschen ghedraeyt, gheenssins en dooghen om iemandt daermede voor Gode te verbinden ofte te verstricken. Ons en kan oock niet hinderen dat men mochte segghen, Al waer 't saecke dat sulcks, eenen Heere van onser qualiteit, soude eenighsins moghen toeghelaten werden, dat de Paus behoorde ten minsten daerover ghedispenseert te hebben. Want wy weten, Gode lof, al over langhen tijdt wel, hoe veel dat dese ware van Roomsche dispensatien wel ghelden magh. Ende so verre is het van daer, dat wy souden onse toevlucht willen nemen tot den genen die ons tot op deser uren alle 't quaet heeft berockt, dat hy heeft eenighsins kunnen doen: dat wy noch vastelick hopen, also desen goeden heerder ons ende allen vromen eerlicken luyden sulcks is aandoende, dat ons Godt oock sal de ghenade verkenen, om dit so wonderlick ende verholen Rijcke van hem in syn speloncke van Roome opgherecht (met den welcken hy hiervoortijds over dat gantsche eerdrijcke was heerschende, den Coninghen ende Vorsten ghevende syn pantoffel te kussen, ja eenen Keyser onder de voeten tredende) te helpen na onsen vermoghen in den grondt verderven ende vernielen.

⁺Ons wert oock verweten, als dat wy souden *een vremdelingh ende uutheemsche ofte een uutlander sijn*. Even als of de Prince van Parma een treffelick groot patriot ware, die in desen landen niet en is gheboren, ja niet eenen stuyver weert goets noch eenigen tittel in den selven heeft, de welke niet te min over sommige onvoorsichtighe luyden na synen wille ende goetduncken is ghebedende, die als arme slaven hen selven onder syne ghehoorsaemheit begheven. Maer wat heeten se doch eenen vremdelingh? namelick den ghenen, die buyten 's landts is gheboren. So volght dan, dat hy even so

⁺Dat Myn Heere de Prince geen vremdelinc en is.

wel een vremdelingh is als wy: want hy is in Spaegnien gheboren, in een landt dat met dese landen een naturelicke vyantschap heeft: ende wy sijn gheboren in Duytschlandt, met d' welcke dese landen natuerelicke vrientschap ende eenicheit onderhouden. Men sal ons hierop antwoorden, dat hy Coningh is: ende wy segghen ter contrarien, dat sodanighen naeme van Coningh ons hier onbekent is. Hy magh het wesen in Castilien, in Arragon, tot Napels, in Indien ende alomme daer hy na synen wille ende begheerte heeft te ghebieden. Hy magh het oock sijn (wilt hy) tot Jerusalem, vredelick heerschende in Asien ende Afrijcken. Nochtans so vele isser af, dat wy in dese landen niet hooghers dan eenen Hertoghe ende eenen Grave en kennen, wiens macht met seker paelen is afgescheyden, achtervolghende onse privilegien die hy tot syner blijden incomste ghesworen heeft. Maer so vele als ons is raeckende, het is kennelick, dat wy ende onse voorsaten, van den wekken wy in rechter manlicker linie sijn afkommende, al over twee hondert jaeren beghonnen hebben Graefschepen ende vrye heerlicheden in de landen van Brabandt, Luxemborgh, Vlaenderen ende Hollant te besitten. Want omtrent den jaere ons Heeren 1340 Myn Heere de Grave Otto (van den welcken wy sijn afkommende in 't sevenste ledt ende syn eerstgheboren erfgenaem) trouwde de Gravinne van Vianden: ende na dien tijdt en is de Graefschap van Vianden uut onsen huysen niet gheweken, maer wy hebben altijd vredelick de selve ghenoten tot der tijdt toe dat se ons de Coningh so onrechtveedelick afghenomen heeft. Daernaer Myn Heere de Grave Engelbert dies namens de eerste, soons sone van den voorsz. Grave Otto, nam ten houwelicke de Vrouwe van der Lecke ende van Breda, van den welcken wy insghelijcken afkommen in rechter mannelicker linie ende in 't vijfste ledt. Hoe kunnen wy dan met goeden rechte een vremdelingh genoemt werden? Wy en willen alhier niet spreken van onse goeden, die in Bourgoignen sijn ligghende, al waer wy Gode lof oock eenen goeden deel in hebben. Maer wy willen ulieden daer van laten oordeelen, Myne Heeren, die beter wetenschap hebt van onse rechten, dan eenighe andere luyden ter weerelt, wat by onsen voorouderen desen aengaende van ouden immemoriaelen tijde is gebruyckelick geweest, ende of de Heere van Ravenstein, van Luxemborgh, van S. Paul, van Nevers, van Estampes, ende andere Heeren, Graefschepen ende Baroenyen in desen landen hebbende, voor

vremdelinghen sijn gehouden worden, ende of ghy noch huydensdaeghs niet en houdt voor ingheborene des landts alle de ghene die sodanighe heerlickheden besitten, also verre als sy 't over de sijde van dese landen willen houden? Ja en hebben wy niet hier van, een uitdruckelick recht onder ons, so wel in Brabandt als elders? Want belanghende den tittel van Hertoghe van Brabant, Grave van Vlaenderen, ende andere die hy noch voert, hoe wel dat wy bekennen, dat dese digniteiten de hoogste sijn: nochtans is 't dat hy ende de Spaegnaerts dit niet en weten, so moeten sy leeren, dat de baenerheeren metgaders de goede steden des landts van Brabandt hebben haeren Hertoghen, wanneer sy hen selven dus verre vergaten, dat sy buyten recht ende redene iet handelden, ghenoechsaem bewesen, hoe groot dat was de macht van de baenerheeren van Brabandt metgaders van de Staten des landts in 't ghemeene. Ende het is kennelick, dat wy sijn afkommende van sulcke Heeren, die sommige hondert jaren langh de voorneemste Baroenyen ende heerlickheden van Brabandt, Vlaenderen, Hollandt ende Luxemborgh beseten hebben. Insgelijcks hopen wy oock dat Myne Heeren de Staeten so wel beghonnen hebben, hem te bewijsen, hoe grootelicks dat hy tegen syn schuldt ende plicht hem misgrepen heeft: ja dat hem de voorsz. Staeten noch so wel syn lesse sullen leeren, dat de arme Siciliaenen, Calabroisen, Milanoisen, metgaders die van Arragonien, ende Castilien sullen aen ons een exempelen nemen, dat men desen tyran niet langer en behoort op eerden te lijden. Selfs die arme inwoenders van Granaten sullen weten, hoe se met sodanigh eenen tyran behooren te handelen, die ten tijde van de oorlooge teghen de Mooren, ontrent hondert rijcke coopliden van Granaten, ende alleelijck Christenen, van den wekken de slechtste mochte wel vijftigh duysent Ducaten weerd aen goeden hebben, liet vangen ende spannen, daer naer doer eenen oloop van volcke dede vermoorden, om syn coffers met alle 't goet van dese arme luyden te vullen. Alle dese dan sullen met Gods hulpe by dit exempel geleert werden, hoe dat men met dien behoort om te gaen, die haeren eedt vervalschen, dien sy so goet een volck tot harer blijder incomste gesworen hebben.

⁺So wy nu willen verder gaen, Myne Heeren, ende breeder verhael doen, over hoe langhen tijdt, dat onse voorsaten niet alleene haeren oorspronck in desen landen genomen hebben, maar oock Heeren

⁺De Graven van Nassau sijn Graven ende

⁺sijn geweest, ende groote tittelen, digniteiten, ende goeden daerin hebben beseten: voor al sullen wy segghen, hoe dat ten tijden doe syne voorouders waren maer Graven van Habsburgh, wonende in Switserlandt, de onse langhe daer te vooren Heeren des landts van Geldren waren: waer van oock tot op deser uren de wapenen onses huyses van Nassau sijn ghebleven ende behouden worden voor de wapenen van de Hertoghen van Geldren, D'welck landt wy niet voor een kleyn wijlken slechts beseten hebben: maer al van dien tijdt af, doe Myn Heere de Grave Otto ghetrouwt hadde de dochter ende erfghename van den Vooghdte ofte Regent van Geldren (want also worden de Heeren des selven landts in dien tijdt gheuoemt) het welcke gheschiet is in 't jaer duysent negenendertigh, tot in 't jaer derthien hondert vijftigh, te weten, eenen tijdt van dry hondert ende elf jaeren, hebben onse voorsaten altijd gheweest, Heeren, Graven ende Hertoghen des Landts van Geldren, also van dien noch ghedenckteecken gheuoegh voorhanden sijn. Daer en teghen sijn wy wel versekert, dat de gene die ons eenen vremdelingh heet, niet alleene niet en sal sodanighe teeckenende ende mercken konnen by brenghen, om te bewijzen dat hy synen oorspronck uut desen landen heeft: maer dat ter contrarien ten selven tijden syn gheslachte in desen landen noch onbekendt, ofte ten minsten niet vermaert en was.

⁺Hertoghen van Geldren gheweest den tijdt van dry hondert jaeren.

Ende om dies wille, dat hy hem so heeft beneersticht een valsch narratif te maecken, niet weerd om eens daer van te spreken, maer veel meer om te verspotten, inhoudende (also hy seght) den voortganck ende progres van onse aenslaghen: Aenghesien dat daer vele sijn onder ulieden, die uut redene dat sy in dien tijden als dese saecken eerst begonsten, noch niet van bequamen ouderdom en waren, om de selve te konnen verstaen: ofte emmers om dat se doe ter tijdt in de gemeyne saecken noch geen onderwindt en hadden, niet wel en konden sien hoe dat alle saecken sijn beleydt worden doer de schalckheit der Cardinalisten ende nae het stieren van den raede die uut ⁺Spaegnien quam (den welcken raedt altoos in dese landen heeft willen alle dingen na syn handt hebben, also hy oock heeft in anderen landen gedaen, hebbende dese opinie van hem selven, dat hy was 't hooft van de heerlickheden deser landen, ende dat wy slechts hare slaven ende onderdanen waren): So willen wy ulieden nu gaen vertellen, hoe dat alle dingen daer dese verstandige meesters (die daer meynen dat alle andere menschen by hen vergeleken, niet dan bees-

⁺De ingesetene van dese Nederlanden gehouden voor onderdaenen ende slaven van de Spaegniaerts.

ten en sijn) geregiert sijn worden, tot dat sy ons byna gebrocht hebben tot op 't uuterste ende tot aen 't boort van onse grondelicke bedervenisse ende van een allendige slavernie, so God doer syne voorsienicheit voor ons niet gewaect, ende ons van haere wreede raedtslagen ende bloedige handen verlost hadde, Versoeckende aen ulieden, Myne Heeren, also wy in desen verhaele uwe lijdtzaamheit noch voordere van doene hebben, dat ghy niet en wilt af laten ons so goet gehoor te geven als ghy tot noch toe gedaen hebt, Niet twijfelende (also daer vele sijn onder ulieden die onse actien ende handlinghen, ofte emmers eenen deel van de selve gesien hebben, ofte verstaen so van haren vaderen als van anderen eerlicken luyden die hier af konnen getuygenis geven) oft ghy en sult ons ghehoort hebbende lichtelick mercken ende oordeelen, dat onse woorden [†]so veel warachtiger sijn ende geloofweerdiger, als die van onse teghenpartije valsche ende onbeschaemt sijn. Wy en sullen hier niet aenroeren 't ghene dat wy tot 's Keyzers tijden hebben ghesien: niet dat wy diverse dinghen van de Spaegniaerts doe ter tijdt alreede voorgesteld ende gepractiseert niet en souden sijn gheware worden, de welke wy niet goet en vonden: ofte dat wy niet en souden genoegh verstaen ende gemerckt hebben, dat de sieckte met der tijdt mochte geraken so seer toe te nemen, dat het soude van noode werden eyndelick een stercke ende crachtige medecijne te gebruycken, om 't landt van dese schadelicke Spaensche humeuren te purgeren: maer wy en konden ons niet wel laten duncken, (dewyle dat wy van weghen onser jonghe jaren ende kleyne ervarentheit doe ter tijdt so grondlick de boosheit der Spaegniaerden ende haerer aenhangheren, die noch so diepe verborghen lagh, niet en konden ontdecken) dat wy eyndelick souden bedwonghen werden dat brandt-ijser of cauterie teghen desen cancker van Spaegnien te gebruycken, ofte emmers tot aen 't scheermes te kommen. Maer nadien dat met onsen jaren oock ons verstandt heeft toeghenomen ende versterckt is worden, So sijn wy van een ander ende seer verscheyden meyninghe gheworden, dan vele waren, die niet en konden ghedencken dat de wreetheit ende rasernye van de Spaegniaerden haer so verre hadde konnen uutstrecken. Want daer en is niet ghebeurt, dat wy al over langhen tijdt van te vooren niet sekerlick en hadden verwacht, ghemerckt dat wy van haere wreede, gierige ende hooghmoedige manieren van doen seer eyghentlicke kennisse

[†]Den Spaenschen aert is altijd wreedt gheweest maer doer Keyser Kaerels wijsheit eenen tijdt langh opgehouden.

droeghen. Daerom willen wy den voorsz. tijdt van den Keyser Kaerel voor by gaen, de welcke oock gheensins en is te vergelijken in manieren van excessen ende tyrannye, by den tijdt die naderhandt onder syns soons regeringhe gheleden is: niet dat de Spaegniaerts doe een haer beter waren dan se nu sijn (want sy in Indien ende elders daer se volcomelick hadden te ghebieden, haer boose aert ende nature metgaders haeren tyrannischen wille ghenoeghsaem bewesen hebben:) maer haere eerghiericheit ende hooghmoedicheit werd eenighsins achterwaert gehouden doer de goede affectie die de Keyser den armen onderdanen van herwaerts-over was dragende, ende om dat dese landen vol waren van voortreffelicke Heeren, oock van cloecke ende verstandighe mannen, aerdende na haren ouden edeldom (dien wy oock van herten soudon wenschen dat se kinderen hadden die hen geleken) de welcke dienstelick ende bequame waren om der Spaegniaerden dertelheit in den toom te houden ende tot een tegenghewichte teghen haere groote hooveerdye ende vermetenheit. So willen wy dan kommen tot den navolghenden tijdt, onder deses Coninghs regeringhe: uut deser redene mede, om dat hy (die 's Keyser goeden alleene ende niet syne deughden gheerft heeft) de gene is die ons op so barbarische ende tyrannische wyse nu komt bespringhen.

Als de Keyser Kaerel van hooghlovelicker gedachtenisse, ende de Coninghinne Marie sagen, dat haere saecken langhs so ergher worden, ende gheschapen waren qualick af te loopen, doer dien dat de oorloghe van Duytschlandt veel eenen anderen uutgangh hadde [†]genomen, dan de Paus ende de Spaegniaerden hen selven waren belovende: aenghesien dat de Coningh van Vranckrijcke hem met sommige van de voorneemste Duytsche Vorsten tegen den voorsz. Keyser ghevoeght ende verbonden hadde: So wardt de Keys. Ma[†]. bedwongen met synen vyanden te appointeren, sijnde in sulcken state syne saecken, dat hy den moet verloren gevende van dese landen te mogen langher houden, voor hem nam na Spaegnien te vertrecken, om daer een stille ende eensaem leven te gaen leyden, nadat hy alle syne Coninghrijcken, ende heerlichheden in de handen van synen sone hadde overgestelt. Ende hoe wel dat den Coningh hoogelick hadde van noode geweest, nae dat den staet syner heerlichheden ende namelick van de Nederlanden doe gestelt was, ja van de Keys. Ma[†]. dies seer uitdruckelick bevel hebbende, dat hy

[†]De Keyser gheeft syne Coninckrijcken ende heerlichheden synen sone over.

soude syner onderdanen goeden wille ende affectie tot hemwaerts met allen vlyte onderhouden, ghemerckt dat so wel des landts welvaren, als het bewaren syner eere geheel ende al aen de middelen ende dapperheit der selven syner onderdanen was hanghende: Nochtans het sij om dat hy also in Spaegnen hadde opgevoedt gheweest, ofte 't sij doer den raedt van de gene die hem hadden alreede doe ter tijdt ende hebben altoos naderhandt ingenomen: so heeft hy gestadighlick desen wille in syn herte behouden, dat hy woude ulieden doer een pure ende volmaeckte slavernye hem onderwerpen (die se met den name van een *volkomen gehoorsaemheit* hebben bekleydet) ulieden gantschelick benemende uwe oude privilegien ende vryheden, om met ulieden ende met uwe wijfs ende kinderen also te leven, ghelijck syne dienaers met de arme Indiaenen ofte ten minsten met die van Calabrien, Sicilien ende Naepels pleghen om te gaen: niet gedenckende dat dese landen niet en sijn met den sweerde gewonnen, maer meestendeel al geerft ende van patrimonien wegen gekommen, ofte die hen selven gewillighlick met goeden condicien ende voorwaerden synen voorsaten hebben overgegeven: Ja dat meer is, die synen vader den Keyser ende den Coningh synen grootvader tot een fundament ghedient hebben, om daerop de timmeragie van sodanige Coninghrijcken ende heerlichheden op te rechten, tot de welcke men siet dat huys van Oostenrijcke gekommen te sijn, het welcke sonder tegenseggen huydensdaeghs wel dat meeste ende machtighste van de gantsche Christenheit [†]is. Desen synen wille ende affectie en heeft hy maer al te seere bethoont ende openbaerlick te kennen gegheven korts na des Keysers vertreck: gelijckerwys de Heeren die doe ter tijdt leefden, so se nu noch voorhanden waren, genoeghsaem 't selve souden betuygen. Want so saen als hy wardt bedwongen den krijgh teghen den Coningh van Vranckrijcke te vernieuwen, hadde hy slechts een voncksken van oprechte ende goede affectie tot desen landen gehadt, so behoorde hy syne onderdanen ten minsten in goeder devotie ende genegentheit tot hemwaert te onderhouden, gemerckt de groote macht synes vyants: Maer ter contrarien, sijnde in midden ende in 't diepste van syne swaerwichtige affairen (so groot ende onmatigh was syn begeerte om te tyranniseren) hy heeft al te klaere ende gewisse bewijsinge gedaen van synen quaden wille ende genegentheit die hy desen landen was dragende. Niet tegenstaende dat de Keyser (dien de

[†]Des Coninghs vyandigh herte tegen dese landen.

opgeblasene ende hooveerdige aert ende nature van de Spaegniaerden beter bekend was, dan eenighen Vorst of mensche ter weerelt, ende moghelick oock de voorsz. gheneghentheit aen den Coningh synen sone ghemerckt hadde: oock wel wetende den staet van dese landen, [†]waer doer dat de selve te bewaren ofte te verliesen sijn) so ernstlick den Coningh waerschoude, so verre als hy desen Spaenschen hooghmoet niet in den toom hielde, dat hy wel sagh kommen, dat de selve soude de oorsaecke sijn van de uuterste bedervenisse van den heelen staet deser landen, die met der tijdt dese moetwillighe regeringhe, die de Spaegnaerts, waer sy kunnen ofte moghen, pleghen aen te rechten, niet en soude kunnen verdraghen. Ende dese vermaninghe dede hem de Keyser in onse tegenwoordicheit, metgaders in bywesen van wylen Myn Heere den Grave van Boussu vader van den letst overledenen, ende van veel ander Heeren van syner camer, van den welcken noch eenighe by leven sijn. Maer noch het aensien van syns vaders ghebodt, noch syner eyghener saecken welvaart, noch de gherechticheit, selfs niet ('t ghene dat oock de vremtste natien, hoe barbarisch dat se sijn, pleeght te bedwingen ende achterwaert te doen houden) synen eedt dien hy ghedaen hadde: en hebben noyt kunnen dese aengheboren aert ende wille temmen ofte matighen: Ja daerentegen niet anders dan of hy de overhandt boven alle rechten, privilegien ende vryheden des landts, selfs over de redelickheit ende gerechtighheit hadde gehad: also heeft hy alle banden ontwee ghebroken, om in eenen onversoenlicken haet te vallen, ende tot allerhande soorte van wreedtheit hem selven moedtwillichlick te begheven.

[†]Het advys dat de Keyser synen sone den Coningh gaf.

[†]Op den selven tijdt, Myne Heeren, hebt ghy hem verwillighet seker bede, die daer wardt gheenoemt die Novennale ofte Negenjarige bede, doer 't middel van de welke, oock doer de cloeckheit ende wijse aenleydinghe van de Heeren ende Edelen van herwaerts over, metgaders van diveersche manlicke ende dappere Duytsche Heeren ende krijghsluyden, syne saecken so wel ende met sulcker voorspoet sijn beleydet worden, dat hy na twee slachten doer hem gewonnen, veel steden veroveret, ende veel ghevangene van grooter qualiteit ende in grooten ghetale by hem verkregen, synen vyandt eyndelick bedwangh eenen vrede te aenveerden, tot so groote schade ende nadeele van den Coningh van Vranckrijcke, als hy heerlick ende profijtelick was voor den Coningh van Spaegnien. Ende (so

[†]Die Novennale.

ons iet veroorloeft ware van ons selven te segghen) hadde hy noch een droppel van danckbaerheit by hem resterende, hy en soude niet kunnen loochenen dat wy sijn een van de voorneemste instrumenten ende middelen geweest, om hem tot sodanigen vrede, daer hy so groot voordeel by hadde, te doen geraecken: hebbende den selven met Myne Heeren den Connestabel van Montmorency ende den Mareschal van S. André alleene ende besonderlick gehandelt, ter grooter instantie van den Coningh, die ons voor seker verklaerde, dat den meesten dienst dien wy hem ter weerelt soudén kunnen doen, was den paeys te maecken, ende dat hy dien in alle manieren begeerde, hoe diere dat hy hem oock soude moeten kosten, om dies willen dat hy ghesint was na Spaegniën te verreysen. Maer dat en konde al niet helpen, om te maecken dat hy selve ofte synen Raedt so wel van Spaegniaerden als van velen uut desen landen ghecomposeert (die teghen ulieden ende uwe vryheit metgaders teghen 't gantsche landt altijdt eenen gheduerighen haet hebben ghedraghen) soudén ulieden eenigen danck weten van een so mercklicke hulpe als de voorsz. bede was, ofte van so ghelukkighe executie als daer naer is ghevolght: Ja ter contrarien, sy hielden dese subventie voor een cryme ende misdaet teghen de Majesteit, om de welcke ghylieden[†](ende voornemelick wijlen Myn Heere van Lalaing) sententie van lijf-straffe met rechten scheent verdient te hebben: insonderheit uut dese oorsaecken. Omdat men hen de selve niet eer en heeft willen verwillighen, sonder de Generale Staten eerst daerover te beroepen; ende om dat ghy Myne Heeren, in sodanighe vergaderinghe dese harpyen van Berlamont ende haers ghelijcke grijp-vogels de clauwen wat corten ende voor af snijden wondt, doe ghy ordonneerdet dat de penninghen, volghende de voorghedragen conditien, soudén by uwe commisen uitgereyckt werden. Dit waren (om de waerheit te segghen) twee uutmelicke groote crymen. D' eerste, te weten, de vergaderinghe van de Staten te versoecken: de wyle dat sulcks een recht middel is, om die tyrannye daer doer in den toom te houden ende te verschrencken: so wert het gherekent voor een misdaet wel so seere ghehaett van den tyrannen, die haer eygen volck op eten, ende vyanden van haer eyghen croone ende onderdanen sijn, als ter contrarien dese edel vergaderinghe van de oprechte Coninghen ende Princen ende goede vaderen des volcks, bemint, gheeert ende gerespecteert wert, als sijnde het rechtsinningh fundament ende ver-

[†]Myn Heere van Lalaing, met gaders alle de Staten, van den Spaegniaerden tot der doot gheschickt.

sekeringhe van alle Staten ende policyen, ja het eenigh steunsel daer de Vorsten vry ende vaste op moghen berusten. D' ander cryme en wert in eewicheit niet vergheven. Want dese luyden die 't volck so opknaghen ende van 't bloet der arme luyden leven, hebben van over langen tijdt den staet van haere dieveryen ende schattinghen also ghemaect, dat se achten dese haere diefte van de ghemeyne goeden hen also goet ende seker een inkommen te wesen, selfs vee] vruchtbaerer ende nutter als 't ghene dat se van haeren vaderlicken ofte gheerfden goede sijn ontfangende: daerbeneven verswijgende haeren Vorsten de oorsaecke alles quaedts, ende met logenachtigh voorgeven vleyende ende smeeckende, sy soecken eenigen schijn ofte deksel, d' welck sy voorwenden om der voorsz. Vorsten herten teghen haere onderdanen te ontsteken ende te verbitteren. Wy hebben selve, Myne Heeren, haere daeden ende handelinghen ghesien: wy hebben haere propoosten ghehoort: wy sijn de ghetuyghen van 't ghene dat sy gheadviseert hebben, doe sy ulieden alle ter dootd waren verwijssende, ende niet meer wercks van ulieden en maeckten dan van beesten, hadden se maer slechts de macht ghehadt om ulieden inghelijcks te vermoorden, also se in Indien gedaen hebben, ende noch dagelicks doen, daer se meer dan twintigh milioenen, oft twee hondert mael hondert duysent persoonen hebben jammerlick om den hals ghebracht, ende dertigh mael meer landts verdorven ende uutgeroeyt, dan dese Nederlanden groot sijn, met so vreeselicke grousaemheit, dat alle de barbarische, wreede ende tyrannische feyten hier te vooren oyt bedreven, niet en sijn dan spel te achten by 't gene dat den armen Indiaenen is gebeurt, also de Spaensche Bisschoppen ende Docteurs selve dat hebben by gheschrifte naghelaten: ende om den Coningh voor Godt ende voor de menschen alle middelen te benemen van hem te mogen verontschuldigen, so is de historie hem ⁺selven toegheschreven ende ghededicert worden doer eenen van syne onderdanen, dien noch eenighe gherechticheit in 't herte was overghebleven. Van dien tijdt af dan, wy ende de andere Heeren, oock vele van de beste luyden van eeren ende verstandighste so wel onder den edeldom als onder het gemeyne volck, hebben goet ghevonden de Spaegniaerden uut den lande te doen vertrecken: onse rekeninghe also maeckende, hoe wel datter noch al veel quaets bloets onder onsliden was (so men van dien noch op dese stonde meer siet resterende dan 't wel oorboorlick ware, voortspruytende uut de

⁺Bartholemeus de Casas
Bisschop in den landen van
Peru.

geïnfecteerde besmettinghe van haere vaderen, die der Spaegniaerden eerghiericheit, ende de bedrieghelicke handelingen van den Cardinael van Granvelle, doe ter tijdt waren dienende, dat 't selve niet teghenstaende het meeste ghetal oock van de Heeren van hooghster qualiteit souden vyanden van dese Spaensche tyrannye wesen: Maer eensdeels om eenighe ander becommernissen ende affairen die daer voorvielen, eensdeels oock om dat wy metgaders sommighe andere Heeren na Vranckrijcke moesten verreysen, daer wy worden als gysels henen ghesonden, ende om by 't houwelick van de dochter van Vranckrijcke teghenwoordigh te sijn: so ward de selve saecke voor eenen tijdt langh veracht, ende de executie van dien verhindert. Nu so verre is het van daer, Myne Heeren, dat wy eenen goeden deel van 't gene dat teghen ons is voortgebracht, souden eenighsins begeeren te loochenen, dat wy ter contrarien het selve voor groote eere sijn houdende: ende sullen ulieden moghelic noch meer segghen dan onse vyanden en weten, naemelick, hoe se meer teghen ons sullen crijsschen, ende haere verwoedtheit metgaders haer verbittert herte teghen dese landen betuyghen, dat wy so veel te meer ons sullen verblijden, dat het Gode belieft heeft ons die ghenade te doen, dat wy souden helpen den loop van dese onmatighe tyrannye schutten ende ophouden, metgaders doe 't selve middel oock eenen inganck ende open baene voor de warachtighe Religie helpen maecken.

Sy segghen: *So gheringhe als de Coningh uut den Nederlanden vertroocken is gheweest, dat wy met alle listighe ende hoose aenslaghen ende practijcken ons vervoordert ende ghepooght hebben om te winnen ende verkrijghen den wille ende ghemoet van den ghenen die wy wisten qualick ghesint te sijn, belast met schulden, vyanden van der Justitie, [†] liefhebbers van nieuwicheden, ende boven al de ghene die ter saecken van de Religie bedraghen ofte ghesuspecteert waren.* So vele als de ghene belanght, die de kennisse van de Religie hadden, wy belijden gheerne dat wy de selve noyt ghehaett en hebben. Want aenghesien dat wy van jonghs op in de voorsz. Religie waren opghetrocken, ende dat onse Heer vader daer by heeft willen leven ende sterven, hebbende die abuysen der Kercke uut synen heerlickheden uutgeroeyt: wien kan het so vremd beduncken, dat dese leeringhe soude in ons herte van doe in sulcker voeghen inghegraveert ende so diepe inghewortelt sijn gheweest, dat se t'haeren rechten tijde heeft be-

[†]De liefde die Myn Heere de Prince tot die van de Religie gedraghen heeft.

ghonnen haere vruchten voort te brengen? Want hoe wel dat wy doe ter tijdt, uut redenen dat wy so langhe jaeren in 's Keysers kamer hadden opghetrocken gheweest, ende dat wy tot onsen jaerer ghekommen sijnde om de wapenen te moghen draghen, ons oock also saen met grooten last ende bevel in den armeyen belemmert vonden, metgaders de wyle dat wy so weynigh middel hadden om in de Religie recht onderwesen te werden: veel meer aen de wapenen, aen de jacht ende ander oeffeninghen van jonge Heeren gedochten ende die naerder ter herten trocken, dan 't gene dat onse salicheit was belangende: Nochtans wy hebben groote oorsaecke om Godt te dancken, dat hy dit heylighe saet, d' welck hy selve in ons ghesaeyt hadde, niet en heeft laten versticken. Ja dat meer is, wy segghen dat ons noyt en hebben te sinne ghestaen alle de wreede executien so wel met den vyere ende met den sweerde, als in 't water te versmooren oft te delven, ende andere dierghelijcke, die men ter selven tijdt al te ghemeynelick plagh te ghebruycken teghen de ghene die van de Religie waren, alsoo se de schrijver, ofte (ghelijck hy liever heeten wil) de schilder van dese eerloose verbanninghe, selve noemt. De welcke hoe wel dat hy in allen anderen dinghen niet en doet dan vlaebacken, lieghen ende missegghen, nochtans dit aengaende heeft hy seer wel gesproken als hy seght, dat de ghene die hy so onghenadelick tot der doodt verwesen ende veroordeelt wil hebben, van de Religie sijn: also oock in der waerheit even dese Religie alleene weerdigh is dien naeme te draghen, als die boven alle d' andere, die oock met den selven naeme (doch t' onrechten) ghemeynelick plegen ghenoeemt te werden, verre is uutmene: d' welck hen de waerheit selve (so groot is haer cracht ende sterckte) uut den mont getrocken[†] ende also heeft doen belijden. Maer insonderheit, na dat wy in Vranckerijcke sijnde, uut des Coninghs Heyndricks eyghenen mondt verstaen hadden hoe dat den Hertoge van Alve was handelende van de middelen, om alle de gene die ghesuspecteert waren van de Religie te sijn, so wel in Vranckrijcke als in dese landen ende overal doer de gantsche Christenheit uut te roeyen: ende na dat de voorsz. Coningh (de welcke meynde, also wy een van de gecommiteerden waren tot de Vrede-handelinghe, ende dewyle dat ons so groote saecken vertrouwt ende ghecommuniceert waren, dat wy insghelijcks oock van desen aenslagh soudent wetenschap draghen) ons verclaert hadde de hooft-somme van den raedt ende voornemen des Coninghs van

[†]De Coningh van Vranckrijcke verclaert den voorsz. Heer Prince 't voornemen des Coninghs van Spaegnien ende des Hertoghen van Alve, van die van de Religie uut te roeyen.

Spaegnien metgaders des Hertoghen van Alve: ende wy hier en teghen, om by syner Majesteit niet in verkleyninghe te kommen, alsof men ons hadde iet willen verhelen, ofte verborghen houden, op sulcker wyse gheantwoordt hadden, dat de voorsz.

Coningh sodanighe opinie van ons niet en liet vallen: waerdoer hy veroorsaecht ward te continueren ons een langh ende breedt verhael te doen, uut 't welcke wy konden ghenoech afnemen ende bemercken wat den grondt van 't gantsche bewerp ende aenslaghen van de Inquisiteurs was: Wy willen gheerne bekennen dat wy doe ter tijdt uut der maten seere sijn beweeght worden tot compassie ende medelijden over so veel luyden van eeren, die tot der doot geschickt ende overgegeven waren, metgaders in 't gemeyne over alle dese landen, den welcken wy ons hielden so grootelicks verbonden te wesen, ende in den welcken men ghedocht een seker manniere van Inquisitie in te voeren, die ergher ende wreeder hadde gheweest dan de Inquisitie van Spaegnien, ja die een ghespannen garen was om also wel de Heeren des landts selve als dat volck daerin te vanghen: In der voeghen dat de ghene die de Spaegniaerts ende hare aenhanghers doer andere weggen niet en hadden kunnen onder de voeten brenghen, souden doer sodanigh middel in haere handen lichtelick sijn ghevallen, uut den welcken hen hadde onmoghelick gheweest te ontkommen: ghemerckt dat men maer behoeft hadde een beeldd eens sydelincks ofte dweers aen te sien, om tot den vyere verwesen te werden. Ende wy bekennen noch voorder, dat wy (sulcks siende als hier te vooren verhaelt is) met rechten ernst ter selven tijdt voor ons namen, ons uuterste beste te doen, om dit Spaensche gespuys uut den lande te helpen verjaghen, het welcke ons noch tot deser uren [†]niet en is berauwen: Ja ter contrarien wy sijn dies wel versekert, dat wy ende Myne Heeren onse medeghenooten, metgaders alle de ghene die so lovelick een voornemen jonstigh toegedaen sijn gheweest, hebben sodanigh een daet volbracht, die in ewicheit niet ghenoech en sal kunnen gheloeft werden, aen de welcke maer een dingh alleene en gebrack, om allesins volcommen te wesen, ende waerdoer wy die meeste eere van der weereelt hadden moghen behalen, dat wy behoorden de dore achter haer hielen oock so wel ghesloten te hebben, op dat se niet wederom in 't landt en souden kommen, als wy doe de middelen hadden ghevonden om 't landt daarvan te suyveren. Oock willen wy ulieden noch meer segghen, ende sijn wel te vreden dat

[†]Aenslagh van den Heeren van den lande, om de Spaegniaerden daaruit te doen vertrecken.

den gantschen Raedt van Spaegnien, ja al de weerelt, dit hoore ende verstae: Waer 't saecke dat onse medebroeders van der ordre ende onse medeghenooten van den Rade van Staete, in haren raedtslaghen liever hadden willen met ons stemmen, dan haer eyghen leven so goede coop wegh gheven: so hadden wy oock mede lijf ende goet by ghesett, om den Hertoghe van Alve ende de Spaegniaerts buyten 's landts te houden. Ende wy willen wel dat se dit noch daertoe weten, also nu alreede eenen goeden deel deser landen van de voorsz. vuylicheit in dier maten ghesuyvert is, so datter in den selven geen ander memorie dan alleen van haere gebeenten is overghebleven, dat wy insghelijcks met Godes hulpe, metgaders doer toedoen van uwe goetjonsticheit (de welcke so wy hopen ons niet en sal begheven ofte ontbreken) noch teghenwoordelick niet eer en ghedencken op te houden noch af te laten, dan wy uut alle onse kracht ende vermoghen sullen alle neersticheit ghedaen hebben, om 't gheheele landt in 't ghemeyne van dit ghewormte te reynighen, ende met allen synen aenhangheren wederom over 't gheberchte te doen passeren, om aldaer haere eyghene landen in roere te stellen, ende ons te laten leven in ruste ende vrede van lijf, goet ende conscientien. Der halven sijn se seere verdoelt, waenende dat wy sodanigh werck eerst hebben beghonnen nae haerlieder vertreck uut desen landen: want wy hadden sulcks al van doe voorghenomen als wy in Vranckrijcke met den Coningh op de jacht ende sylieden noch hier in 't landt waren. Ja wy en hadden gheen ruste, eer dat wy doer 't middel van wylen Mevrouw van Savoye oorlof verkreghen hadden, om wederom in dese landen te moghen keeren, op onse trouwe, ende met belofte tot Reims wederom te verschijnen, teghen dat men aldaer den Coningh François dies namens den anderen soude croonen, Ende herwaerts over ghecommen sijnde, wy sochten aen niet die met schulden belast waren of banckeroetiers, maer luyden van eeren ende rijke van goede, jae de eerste ende notabelste van den lande, om uut den name van de Staten te versoecken, dat den Spaegniaerden bevolen worde te moeten vertrecken. D' welck oock eyndelick ward in 't werck ghestelt: ende de vyanden konnen noch wel indachtigh sijn, wie dat dese vrome ende eerlicke personnagien waren, die henlieden dese so onanghename botschap brachten: ende hen de selve voor ooghen stellende, sullen se daer by oock hare onbeschaemde lasteringhen leeren bekennen.

Aengaende dat se seggen, *dat wy principael autheur ende oproerder sijn gheweest van de eerste overghegheven Requeste*, wy en willen hen niet verswijghen noch helen wat daer van is. Ende naemelick, doe wy gheware worden dat het quaet in sulcker voeghen hadde toeghenomen, dat het nu niet meer te doen en was om sommige arme luyden ⁺alleenelick te verbranden, die hen selven ghewillighlick lieten in 't vyer werpen, maer dat vele van den besten edeldom ende van de voorneemste onder den volcke daer over alomme murmureerden: vreesende dat dese saecke een ghevaerlick eynde ende uutganck mochte gheraken te nemen: ende also wy voor onsen ooghen saghen dat Vranckrijcke om ghelijcker oorsaecken wille, eens alreede eenen harten aenval van inlandtschen krijgh gheleden ende overcomen hadde, besorghende dat wy insghelijcks de selfde sieckte oock niet en souden op den hals krijghen, die ghemeynelick veel ghevaerlicke ende haestighe toevallen met haer brengt, de welcke somtijds veel swarer om te ghenesen sijn dan de sieckte selve, also wy 't (eylaes) maer al te veele daghelicks moeten ervaren: Sulcks (segghen wy) siende ende bemerckende, so is 't dat wy, van wegghen onses eedts ende plichts daermede wy den lande verbonden waren, versocht hebben aen Myne Heeren onse medebroeders Ridder van der ordre, ende aen de voorneemste van den Raedt van State, dat se souden willen te Hooghstrate by een vergaderen, om aldaer henlieden te kennen te gheven den sorghelicken staet deser landen, sijnde apparent in een inlandsche oorloghe te vallen: ende dat het oprechte ende eenighe middel was om 't selve te beletten, dat wy lieden die van wegghen onser Staeten ende officien groote macht ende auctoriteit binnen den lande hadden, souden de saecke voor de handen nemen, om daerin alsulcke ordre ende remedie te stellen als wy tot ruste ende welvaren van den lande souden bevinden te behooren, metgaders voor alle dinghen ende insonderheit te verhoeden, dat 's Cardinaels creaturen, die niet en sochten dan bloetverstorten, banninghe, confiscatie van goeden, ende in somma, niet dan moordt ende wonden, de handt daer souden eenighsins aenlegghen, tot een versekerde ende ontwijffelicke verdervenisse van alle de landen van herwaertsover: ofte andersins het mochte so kommen, dat de ghene die niet goet en vonden, dat men also nae de ghewonelicke manniere meer soude branden ende blaecken, gheen ghebreck en souden hebben van een hoofd ofte voorstaender die sulcks soude willen beletten.

⁺De Requeste in 't jaer 1566 by den Edeldom ghepresenteert.

Ende hoe wel dat wy met veel redenen hen verthoonden, dat se hen soudén willen voeghen nae ons advys ende meyninghe, ja dat wy boven de goede vriendtschap die wy onder malkanderen hadden, hen daer toe noch voorhielden 't advys van Myn Heere den Grave van Swartzburgh onsen schoonbroeder, ende van den Heere Jooris van Holl, de welcke doe ter tijdt by den Heeren van herwaertsover in grooter achttinghe ende welghesien waren om de groote diensten by hen desen landen bewesen: Nochtans het en was doe niet in ons vermogen 't selve te verwerven: ende dese onse 't samencomminghe en diende nergens anders toe, dan tot een ghetuyghenis voor al de weerelt, dat wy siende van verre aenkommen 't ghene dat wy nu daghelicks sijn ervarende, alle goede middelen ghesocht hebben om 't selve te voorkomen ende af te keeren. Maer de ghene daer wy te vooren van gheseyt hebben, dat se bevonden dese vervolghinghen seer hardt ende onverdraghelick te wesen, ende dat se, also langhe als de selve soudén blijven durende, gheen vaste gherustheit in den lande en konden bemercken (soo 't ghewonelick in dien ende in dierghelijcken saecken pleeght te gheschieden) beghonnen nieuwe aenslaghen voort te stellen, de welcke wy uut redene onses lasts ende officien die wy waren bedienende, middel vonden om te ontdekken. So vele isser af, besorghende dat dese dinghen mochten gheraecken seer ghevaerelick af te loopen ende een quaedt eynde te nemen: daerbeneven achtende dat desen wegh den sachsten ende in den rechten wel ghefondeert was: dat wy niet quaet en hebben ghevonden dat de voorsz. Requeste soude ghepresenteert werden. D' welck wy geensins en willen ontkennen: ende so verre van daer is het, dat wy 't soudén soecken te bewimpelen, dat wy ter contrarien 't selve tot grooten voordeele voor onse eere ende reputatie oock tot sonderlinghen dienste des Coninghs ende des landts sijn houdende. Want hadden 's Coninghs wijse Raden so wel beraeden gheweest, dat se sulcks in den eersten verwilliget hadden, daer en soude so veel jammers ende ellendicheit niet uut sijn ontsproten ende naeghevolghet, doer de welcke 't gheheele landt by na verdorven ende vernielt is worden. Maer so hen lust te weten de rechte ende eyghentlicke oorsaecke so wel van 't overgheven van de voorsz. Requeste, als van 't ghene dat daerop gevolght is: dat se 't selve wijten ende toeschrijven haere onversaedelicke wreedtheit, de welcke haer niet en heeft laten vernoeghen met de onverdraghelicke strengicheit der

placaten, maer volghende 't exempel van den onvroeden Coningh Roboam, ja meer gehoor ende geloove ghevende den raedt van een qualick beraden Vrouwe, van eenen Cardinael die des Paus creature is, ende van andere diergelijcke: se gaven den volcke dese antwoorde, [†]De vader heeft ulieden ghecastijdt met sweepen ende de sone sal ulieden castijden met scorpioenen. Korts daerop, ward met grooter instantien ende vervolgh ghedreven, dat de nieuwe Bisschoppen die weynigh tijds daer te vooren gekozen waren ende opgericht, souden gheanveerdte ende ontfangen werden: d' welck also veel was te segghen, als so menigen hanghman ofte beul, om de arme Christenen te verbranden. Oock worden de privilegien onder de voeten ghetreden. Doer wien doch? doer een ghepassioneerde vrouwe, ende daer en tusschen ghewapent met een momaensichte van Coninghlicker macht, van verraderyen, meyneedicheit ende Cardinaelsche listen? Op sodanighen aembeeldt, Myne Heeren, was ghesmeedt alle 't groot quaedt dat hier nae ghevolght is: naemelick, om dat op de voorsz. Requeste by den edelen ghepresenteert in sulcker voeghen niet en is voorsien worden als de redene ende den noodt was vereysschende. Waerin wy wel weten, ende konnen dat selve voor Godt ende voor ulieden, Myne Heeren, vry protesteren, dat wy onse eere, metgaders onsen eedt nerghens en hebben te buyten gegaen, maer daerenteghen wy waerschouden de Hertoghinne ende alle de Heeren van den Rade, van dese groote inconvenienten, die naederhandt ghevolght sijn: so dat alle 't quaet henlieden moet gheweten werden. Want so verre was 't van daer, dat se ons wouden ghehoor gheven, dat se ter contrarien ghedochten, een sonderlinghe ende bequame occasie ghevonden te hebben, om ter executie te stellen 't ghene dat sy langhen tijdt daer te vooren overleydt ende beworpen hadden: te weten, Na dat se souden vernielt hebben alle de ghene die ghesuspecteert waren van der Religie te wesen, dat se daer naer dies te lichtelicker de reste van des landts inghesetenen onder een jammerlicke ende onlijdelicke dienstbaerheit hadden konnen brengen. Ende niet alleene van onsent weghe, maer oock van velen anderen worden hen diveersche verthooninghen ghedaen so wel in 't openbaere, als in 't besondere, oock van velen eerlicken luyden, liefhebberen des vaderlandts ja des Coninghs selve meer dan hy wel verdient hadde: te rechter tijdt ende stede die selve waerschouwende van het toekommende dangier, ende te kennen ghevende wat de

[†]De Hertoghinne van Parma ende de Cardinael sijn oorsaecke van alle 't quaedt ende troublen van dese Nederlanden.

Coningh in sulcken ghevalle te doen schuldigh ende verplicht was van synes eedts wegghen, metgaders van wegghen der verbintenissen ende condicien, met den welcken hy ende syne voorsaten voor hem, tot Heeren deser landen aenghenomen sijn gheweest. De Grave van Egmond selve ward in Spaegnen ghesonden, om den Coningh in eyghener persooone 't voorsz. vertoogh te doen. D' welck niet te min so weynigh heeft gheholpen, dat daer en teghen de voorsz. Heer Grave onder den schijn van 's Coninghs woort seer deerlick bedroghen sijnde (d' welcke hem naederhandt diere ghenoech ghecost heeft) brieven van daer brochte, heel ende al van contrarien inhoudende dan 't ghene was dat hem de Coningh mondelinghe hadde bevolen te segghen: also dat hy doe bedwonghen ward te bekennen, dat wy al eer dan hy de reyse aenveerde seer wel voorsien hadden, wat daer af kommen soude. Ende noch soudens ons de discipelen van Macchiavel hier gheerne de ooghen willen verblenden met dese schoone momaensichten van vaderlicke liefde, ghetrouwicheit, aengheborene goedertierenheit ende dierghelijcke schijnbaere ende cierlicke woorden: ende en maecken daer en tusschen ter weerelt gheen swaericheit, so schandelick te spotten met den eedt dien se doen, ofte met haere beloften aen persoonen van sodanigher qualiteit ghedaen. Dese sijn dan de rechte autheurs, voorderers ende oproeders gheweest van alle de troublen die ter causen van de eerste Requeste sijn geresen: ende ghy hebt oock daerbeneven gehoort, Myne Heeren, wat raedt om de selve te presenteren dat wy ghegheven hebben.

⁺Als se dan oock kommen te spreken van wylen Myn Heere *den Grave Lodewijck onsen broeder*, se hadden wel beter so vroom eenen Ridder met vreden gelaten: ghemerckt dat hy onghelijck beter eeren weerd is geweest, ja een vromer ende oprechter Christen, dan sy en sijn. Ende wy en maecken niet te meer werck van dat se hem eenen ketter schelden, dan onse Heere Jesus Christus en dede, als hy van even so eerlicke luyden als dese sijn, ward voor eenen Samaritaen ghescholden.

⁺Van Myn Heere de Grave Lodewijck van Nassau.

⁺Belanghende *de predicatien ende openbaere vergaderingen*, die se op haere wyse *valsche ende heretijck* noemen, Ulieden is kennelick ghenoech, Myne Heeren, doer wien ende hoe dat se worden inghevoert. So vele isser af, dat wy doe ter tijdt so veel niet ghelooft en waren, dat men ons advys daerin gevraeght hadde: oock en hebben wy noyt daer toe gheraden. Niet te min siende dat de saecken so

⁺Van de openbaere vergaderingen van die van der religie.

verre gekommen waren, wy bekennen dat onse meyninghe ende advys gheweest is, dat de Hertoginne van Parma de selve soude verwillighen. Waer in of wy qualick gheraden hebben, ten minsten 't gene dat daer naer heeft gevolght, is ghenoech uutwijsende, hoe dat de ghene die onsen raedt niet goet en hebben ghevonden, haers meesters saecken so wel beleydt ende hem so goedt huys gehouden hebben. Daer beneven heeft ons Godt oock willen bethoonen, hoe wel dat hy de syne voor eenen tijdt langh castijdt ende ter neder slaet, dat hy nochtans een so merckelicke ende ghequalificeerde meyneedicheit als dese is van den Coningh ende de Hertoghinne van Parma, niet so en liet henen gaen sonder de selve swaerlick te straffen: ten eynde dat alle weerelt soude weten dat Godt niet sonder groote redene en heeft gheseyt, dat hy niet en sal voor onschuldigh houden noch ongestraft laten den ghenen die synen naeme in ydelheit sal ghebruycken.

[†]Dat se segghen *van 't breken der beelden, autaren, kercken*, ende ander ongheregheltheden, wy houden dat niemant en is onder ulieden, Myne Heeren, dien niet genoegh bekennt en sij, dat wy aen sulcke wyse ende manniere van doen noyt gheen behaghen en hebben ghehad: oock dat vele van den genen die ons behoorden te helpen ende voor te staen, ons over d' ander sijde t' onrechten ghelastert ende gescholden hebben, om dat wy noyt en hebben willen daer toe verwillighen, dat sulcke dinghen sonder voorgaende ordonnancie van de Magistraeten ende overheeren souden gheschieden.

[†]Van 't afbreecken der beelden.

[†]Sy en sijn oock niet veel beter gefondeert in 't gene dat se segghen, *dat de saecken door de voorsichticheit van de Hertoghinne van Parma sulcks ghehandelt ende gheremedieert sijn gheweest, dat wy benoodight sijn geweest ons te vertrecken uut desen landen*. Hadden se also geseyt, door de valscheit, bedrogh, ende meyneedicheit van de voorsz. Hertoginne, so souden se noch al wat geseyt hebben: ofte hadden se also ghesproken, Om dat sommighe, die eyndelick den beul op haeren hals waren verwachtende, so langhsaem waren om hen selven te kunnen resolveren, daer toe so licht om geloove te gheven: insghelijcks doer onse metgaders van sommighe ander Heeren veel te groote affectie tot den Coningh, die Myne Heeren van Berghen ende van Montigny daer toe brachten dat se na Spaegnien souden reysen, achtende dat de Coningh van wegghen der groote diensten by den selven bewesen, daertoe in aensieninghe van haer edel afkommen,

[†]Van 't vertreck van Myn Heere de Prince uut dese landen na Duytschlandt.

soude veel liever uut haeren monde, dan van de Spaegniaerts willen vernemen 't ghene dat tot de bewaringe van dese landen nootsaekelick te doen was: ende siende hoe dat de selve aldaer so wel ontfanghen worden, als eenen ighelicken notoir is, dat wy gedochten goede oorsaecke verkregghen te hebben, om wat naerder op ons selven te letten ende beter waer te nemen: hadden se (segghen wy) op sodanighe wyse ghesproken, so souden se eenen deel van de rechte waerheit gheseyt hebben. Want wel een jaer daer te vooren hadden wy gantschelick voor ons genomen te vertrecken, ende alle onse staeten te verlaten soo 't blijkt by den brief met 's Coninghs eyghen handt aen ons gheschreven, hier achter aen ghedruckt. Waer uut men kan ghenoech bemercken, hoe onwaerachtigh dat het gene is, dat hier verhaelt wert. Ende so iemandt begeert te weten, uut wat oorsaecken dat wy na Duytschlandt een jaer daernaer sijn vertrocken, die magh lesen onse verantwoordinghe, in 't jaer 1567 uutghegaen, de welcke genoegh te kennen geeft de redenen van ons vertreck, ende voornemelick dese, om dat wy niet en wouden gedooghen dat de Spaensche Inquisitie in onsen gouvernementen soude aenghenomen werden: uut welcker oorsaecke wy voor onsen vertrecke de voorsz. gouvernementen in de handen van de voorsz. Hertoginne overghestelt hadden, met vasten voornemen ende meyninge, by onse vrienden te gaen in ruste ende in vrede leven, tot der tijdt toe dat het Godt soude believe den Coningh beteren raedt in te geven, ofte soo 't met hem langhs so ergher worde, tot dat God de Heere selve de dore soude eens openen, om dit arm landt te verlossen, d'welck wy versmacht saghen ligghen ende versoncken in eenen diepen afgrondt van alle ellenden ende catyvicheit. Want wie soude sonder hertsweer ende treuren kunnen verhaelen alle dat verbannen, ontweldighen van goede, vanghen ende spannen, alle die geleden pijn ende smerten, so menigherhande soorte van afgrijselicke ende jammerlicke dooden, daer dese bloetgierighe luyden (de welcke in wreedtheit alle de wreetste tyrannen van der weerelt als Phalaris, Busyris, Nero, Domitianus, ende andere, verre te boven gaen) de arme ondersaten der landen van herwaerts-over, so langhe mede gequelt hebben? De welcke dingen nietteghenstaende, also wy geen middel en saghen, om de selve van sodanighe ellendicheit te verlichten, wy hielden ons vredelick ende stille. Ende om dat se in desen Ban willen segghen, dat gedurende de letste vrede-handelinghe tot

Coelen ons van 't selve soude presentatie ghedaen sijn gheweest, dat wy ons soudē willen vertrecken ter plaetse van onser gheboorte: So [†]moeten se wel weten, dat se hen doe wel hadden mogen te vreden houden met ons ghewilligh ballingschap, sonder ons voorder te vervolgen: selfs gemerckt dat wy hen hadden doen weten by sekeren persoon van qualiteit die noch by leven is, waer 't dat se bestonden ons aen onse eere ofte goeden aen te tasten, dat se ons daer doer soudē bedwingen, na ons vermogen sulck ordre in onse saecken te stellen, als den noodt soude vereysschen, Maer als verwoede ende rasende luyden, na dat se ons niet en hebben konnen aenlocken met soeten ende smeeckachtigen woorden (also de Coningh selve ons meynde te trecken doer sekeren brief met eyghener handt aen ons gheschreven, die veel te courtoys was ende te vriendelick, ende dien wy klaerlick ghenoech bemerckten vol bedroghs te wesen) so gaen [†]se hen alvooren adresseren aen onsen sone, een kindt dat noch ter scholen lagh, ende trecken 't gheweldighlick uut de Universiteit van Loven, tegen de privilegien der selven Universiteit: ja dat meer is, op 't vertoogh te dier causen by die van der Universiteit aen hen ghedaen, dien barbarischen ende onbeleefden Vergas, gaf dese antwoorde, in quade Latijnsche tale: *Non curamus vestros privilegios*, willende segghen: Wy en vragen na uwe privilegien niet. Sy voeren voorts onsen sone buyten Brabant, tegen 's landts privilegien ende 's Coninghs eedt: sy seynden hem in Spaegnien, om van ons, die syn vader sijn, hem verre wegh te doen ende te vervremden: ende houden also noch den onschuldigen jongen Heere in een wreede ende deerlicke gevanghenis. In der voeghen, dat so se om onghelijck dan dit alleene ghedaen hadden: wy en waren niet weerdigh, noch van sodanighen gheslachte, als wy afghekommen sijn, den name te draghen, noch oock een vader geheeten te werden, so verre als wy niet alle onse sinnen, verstant ende middelen die Godt ons ghegeven heeft te wercke en stelden, om hem te proeven uut dese jammerlicke slavernye te ontledighen ende een so groot onghelijck ons te doen weder oprichten ende beteren. Want wy en sijn so vervremt van natueren niet, Myne Heeren, dat wy niet een vaderlick herte ende gheneghentheit in ons en soudē ghevoelen: noch so wijs ende voorsichtigh, dat ons niet menighmael een klaghelick verlanghen na onsen sone dus langhe afwesende, in onsen ghemoede en soude te vooren kommen. Nochtans sy en houden hen hier mede noch al niet

[†]De Coningh van Spaegnien heeft doer allerley soorten van ongerechtigheit Myn Heere de Prince bedwonghen tot de wapenen te kommen.

[†]De Grave van Bueren ghevangen ende uut de Universiteit van Loven na Spaegnien wegh ghevoert tegen 's Coninghs eedt gedaen tot syner blijde incomste ende de privilegien van Brabant.

gherust: maer teghen alle forme van rechte ende van justitie sy legghen de handt aen onse medebroeders Ridder van der ordre: se vervolghen ons by dagementen, opteckeninghe ende aenveerdighe van onse goeden; ende drijven ons met ghewelde so verre, dat wy bedwonghen werden veel dinghen voor te nemen, daer wy binnen ⁺onsen leven noyt aen ghedocht en hadden. Sy stellen 't proces van onse medeghesellen ende het onse (contrarie de artijckelen van de ordre des gulden vlieses, ende teghen 's Coninghs eedt, die 't hooft van de voorsz. ordre was) in handen van sommighe ongheachte persoonen, die niet weerdigh en waren onser medeghenooten ende onse knechts te sijn: sy degraderen ende setten ons af van alle onse staten ende officien: sy benemen ende berooven ons van alle onse goeden: sy verwijsen ons tot der doot. Ende wat is alle 't selve anders, dan dat se ons quijschelden van onsen eedt ende in onse vryheit stellen, om te moghen met allerhande middelen ons van Godt verleent onsen vyandt gaen bespringhen? Daer by kan men sien, hoe dat als wy niet dan ruste en sochten, sy de troublen hebben verweckt: ende als wy stonden na den vrede, dat sy ons bedwonghen hebben tot den krijgh te kommen: ja tot sulck eenen krijgh die voorgenomen is om onsen sone te verlossen, om ons leven te beschermen, om onse goeden weder te krijgen, ende 't gene dat ons 't liefste ende daer ons meest aen geleghen is, om onse eere te verdedighen: sonder alhier noch iet aen te roeren van 't ghene dat de gemeene saecke aengaet. Ende dit is 't gene dat se so lichtelick ende met stilswijgen voor by gaen, Myne Heeren, d' welck sy al willens ende wetens uutlaten, als niet sonderlinghe tot haer saecke dienende. So wy dan, niet sijnde 's Coninghs ingeboren ondersaet, (also hy selve seght) daer toe sijnde van onsen eede ontslaghen doer dese ongherechte sententie ende verbanninghe, oock hebbende so goet recht ende oorsaecke om onsen sone, metgaders de goeden die ons afgheweldicht sijn, met krachtiger handt wederom te eysschen, ons niet alleene hadden ghepooght, maer oock met der daet alreede hem uut desen Nederlanden, metgaders uut allen synen anderen landen ende heerlickheden verjaeght, ende ons selven die toe te eyghenen ghesocht hadden (nademael dat hy teghen alle recht ende billicheit, ja teghen synen eyghenen eedt, ons heeft benoodicht ende bedwonghen den krijgh tegen onsen danck voor te nemen, doe wy uut allen onsen vermoghen den selven waren ontvliedende: ja dat meer

⁺De ongherechte procedure tegen de eere, de goeden ende 't leven van Myn Heere de Prince.

is, dewyle dat hy ons allen desen overlast ghedaen heeft even op de selvighe tijdt, ofte korts na dien, dat hy ons by syne eyghene brieven met syner eyghener handt geschreven, so groot ende heerlick een ghetuyghenis van onse getrouwicheit ghegheven hadde, so datter gheen mensche ter weerelt en was, die meer hadde konnen wenschen ofte begheeren, alsoo 't blijkt by de copie van den brief hier achter by ghevoeght:) Wie soude ons konnen van eenighe ander faute beschuldighen, dan dat wy te veel tijdts hebben laten verlopen eer dat wy de wapenen in handen hebben ghenomen, ende dat wy niet en begheeren te genieten van 't ghene dat ons by krijghsrechte, oock by de rechten die allen volcken ghemeyn sijn, ghejondt ende ghegheven is? te meer, aenghemerckt dat wy een vry Heere gheboren sijn, ende noch daer en boven dese eere verkregghen hebben, dat wy den name moghen draghen van Prince absoluyt ende souverain, die naest Godt in onsen vorstendomme gheen overhoofd en bekennen, hoe wel hem dat selve niet seer verre en is uutstreckende.

[†]Nu aengemerckt dat haeren voorneemsten grondt ende fondement hier in is gelegen, naemelick dat wy souden teghen onsen overheere in wapenen sijn ghekommen: so sijn wy oock wel te vreden de selve saecke ende materie mede aen te roeren ende te overwegghen: in de welcke men bevinden sal, dat se even so wel ghefondeert sijn als in alle d'andere. Want voor 't eerste, willen wy se vraghen, by wat tittel dat de Coningh Philips (die een erfghenaem is van Heyndrik den bastaert van Castilien) 't Coningrijcke van Castilien ende van Leon is besittende? Want het is klaer ende notoir dat Heyndrick syn voorsaet een bastaert was, de welcke rebelleerde teghen den wettelicken erfghename, die syn eyghen broeder ende Heere was, dien hy oock met eygener handt heeft om den hals ghebracht. Wat recht hadde dan dese bastaert, oude grootvader van den Coningh, om na de voorsz. croone te staen? Daerop antwoorden sy, dat Don Pedro syn broeder een tyran was: ende se pleghen hem selve ghewonelick den naeme van *El crudele* ofte de wreede te gheven. Maer so de Coningh Philips by sodanighen tittel is 't Coninghrijcke van Castilien besittende: en siet hy niet dat men hem kan even met de selve mate meten, daer hy anderen mede ghemeten heeft? Ende so noyt wreeder tyran ghevonden en ward, die meer des landts privilegien ende met meerder verwaentheit, oock met minder respect overtreden ende gheviolceert, ja die met minder schaemte synen ghesworenen eedt

[†]Justificatie van dat Myn Heere de Prince de wapenen heeft ghenomen.

ende trouwe ghebroken heeft, dan even dese Coningh Philips: is hy dan niet veel onweerdigher de croone van Castilien te draghen, dan Don Pedro? Want Don Pedro en was emmers met geen bloetschande noch met syns soons ofte wijfs moordt beveleckt. Ende so iemandt woude segghen, dat ons sulcks niet aen en gaet, so sijn wy wel te vreden noch naerder te kommen: hoe wel dat ons voornemen niet en is den voet te vestighen op 't ghene dat wy teghenwoordelick willen verhaelen. Want of wy schoon de wapenen teghen hem genomen hadden, ende dat hy sonder eenigh uutnemen onse overheere ende wy syn ondersaet gheboren waren (d' welck nochtans so niet en is, volghende syn eyghen belijdenisse): Wat souden wy anders ⁺ghedaen hebben, dan dat een onder syn voorsaten teghen den Keyser Adolf van Nassau synen overheere ghedaen heeft? Een ighelick die eenige kennisse of wetenschap heeft van 't gene dat hier voortijds in Duytschlandt gebeurt is, weet hoe dat Albrecht d' eerste van dien name ende gheslachte Hertoghe van Oostenrijck (want daer te vooren en voerden se maer den tittel van Graven van Habsburgh) hem in wapenen teghen den voorsz. Heere Keyser onsen voorsaet ghestelt heeft. Ende hoe wel dat de voorsz. Keyser doer Godes ghehengenisse in den slagh quam te sterven: nochtans wy weten wel wat de verstandighste schrijvers daer van geschreven ende gheoordeelt hebben, hoe wel dat Geeraert doe ter tijdt Ertsbisschop van Mentz de voorneemste ⁺autheur ende aenstichter van de conjuratie teghen den voorsz. Keyser voorghenomen, 't selve op diveersche manieren heeft ghesocht te bewimpelen ende te verduyteren. Doch so iemandt wat naerder wil de historie insien, hy sal lichtelick bevinden, dat de Paus Bonifacius dese saecke aengherockt ende bestelt hadde, van den welcken men pleeght te segghen, *Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, moritur ut canis*: dat is, Hy gheraecte aen den Pauselicken stoel als een Vos, hy regeerde als een Leeuw, ende starf als een Hondt. Ende dat beschickte hem de voorsz. Paus alleene uut dier oorsaecken, om dat de Keyser hem niet en hadde willen bekennen voor sulcks als hy hem was uutghevende. Derhalven verweckte hy teghen den voorsz. Keyser desen Hertogh Albrecht, die alreede malcontent ghenoech was, om dat de Keyser Adolf in de keure voor hem geprefereert ende voorghetrocken ward. Ende sommighe Bisschoppen die heel ende al den Paus toegedaen waren, hebben hen selven daer by ghevoeght, ende over syn sijde begheven. (Maer

⁺Albrecht Hertoghe van Oosterijcke neemt de wapenen teghen den Keyser Adolf van Nassau.

⁺De Paus Bonifacius de achtste.

wie soude doch hebben so snoodt eenen mensche konnen te voete vallen ofte eenighe eere bewijzen, die in synen Jubileo korts daernaer ghevolght, beval dat men twee sweerden triomfantelick ende statighlick voor hem soude dragen, doende luyde roepen by den ghenen die d' een sweerd droegh, *O Christe, siet, dese is uwe stadhouder op eerden* ende by den ghenen die d'ander droegh, *O Petre, siet dese is uwe successeeur ofte naekomelingh?*) Ja dat meer is, na dat hy dese snoode practijcke teghen den Keyser also hadde aengherecht, hebbende nu Albrecht heel ende al na syner handt, ghedochte de voorsz. Paus oock even 't selve teghen den Coningh van Vranckrijcke *Philippe le Bel* te doen, hem pooghende syn Coninghrijcke te benemen, ende den voorsz. Albrecht daer mede beghift hebbende, gaf hem last den tittel van Roomsche ende Fransche Coningh te ghebruycken. Maer hy en vandt de gheestelickheit van Vranckrijcke so wel tot hemwaerts niet ghesint, daertoe niet so rijcke noch so machtigh, als die van Duytschlandt: Daer en boven was dat gantsch Coninghrijcke wacker gemaect worden, doer dien dat meester Pieter van Cognieres 's Coninghs saecke so wel ende wyselick beleydt ende [†]gedinght hadde: Ja hy vandt den Coningh selve so wel geresolveert, dat hy tot Anagnia syne Fatuiteit ofte mallicheit (also noemde de Coningh in synen brief de Pauselicke heylicheit) dede aentasten by eenen van de principaelste Heeren, die 't hooft was van den edelen huysen van Colomna, oock by eenen edelman uut Languedoc, met naemen Noguaret: de welcke den Paus van daer naer Rome voerden, ende deden hem aldaer ombrengen, also hy seer wel verdient hadde. Doch also wy hier te vooren gheseyt hebben, wy en ghedencken op sodanigh fundament niet te steunen: maar willen voorder tot de obligatien ende verbintenissen kommen, die tusschen hem ende ons sijn.

[†]De Coningh van Vranckrijcke schrijft aen den Paus beginnende synen brief also: *Sciat fatuitas vestra, &c.*

Genomen dan, of nu alle 't gene dat verhaelt is niet en ware, en weet hy niet, so hy Hertogh van Brabant is, dat wy ter causen van onse baroenyen ende heerlicheden, een van de voorneemste leden sijn van Brabant? En weet hy niet waertoe dat hy aen ons, onse medebroeders ende medegesellen, ende aen de goede steden des landts verbonden is? ende op wat condicien dat hy desen staet is [†]houdende? En ghedenckt hy oock niet meer aen synen eedt? ofte so hy dies wel indachtigh is, maeckt hy so kleyn werck van 't gene dat hy Gode ende den lande beloeft heeft, metgaders van de condicien

[†]Justificatie van dat de Staeten de wapenen

⁺die aen synen Vorstelicken ende Hertoghelicken hoet sijn aengehechtet? Het en soude wel niet van noode wesen, Myne Heeren, ulieden voor te houden 't ghene dat hy ons beloeft heeft, eer dat wy hem den eedt ghedaen hebben, dewyle dat sulcks velen onder ulieden al te wel bekend is: Maer om datter oock veel andere sijn die dese verandtwoordinghe sien sullen, daerom hebben wy ulieden ⁺willen de memorie ververschen van de voorneemste poincten ende artijckelen, die hy den lande tot syner blijde inkomste gheloeft ende gesworen heeft: waer uut genoegh blijcken sal, waer toe dat hy onsliden verbonden is: so dat hem niet vry en staet, alle dinghen te schicken ende te disponeren nae dat hem goet dunckt, gelijckerwijs als hy in Indien heeft gedaen. Want hy niet en vermagh slechts eenen van synen onderdanen met ghewelde erghens toe te bedwingen, 't en sij dat de costuymen van de gerichtsbanken daer sy haer huysinghe ende woenplaetse hebben 't selve toelaten: oock en kan hy by gheener ordonnancie ofte decreet den staet van den lande in eenigher manniere veranderen; hij moet hem oock te vreden houden met syn ordinaris ende gewonelick inkommen: hy en kan niet doen oplichten noch eyschen eenighe impositien tegen den danck ende sonder uitdruckelicke verwillighinghe van den lande, ende achter-volghende de privilegien desselfs: hy en magh geen volck van oorloghe in 't landt brenghen sonder des selven voorgaenden wille ende consent: Ja sonder den voorsz. wille en darf hy niet veranderen aen de valuatie van de munten: hy en kan oock geenens ondersaet doen aentasten sonder voorgaende informatie by de overhelt van der plaetse ghedaen: ende hebbende den selven ghevanghen hy en vermagh hem niet buyten den lande te verseynden. Als ghy nu dit gheheel begrijp so in 't korte hoort verhaelen, en siet ghy niet, Myne Heeren, wanneer dat de baenerheeren ende edelen van den lande, den welcken uut redene van hare preminentien den last der wapenen bevolen is, hen daerteghen niet en stellen, niet alleene als dese artijckelen overghetreden ende ghevioleert sijn, maer dat veel meer is, als se so tyrannischer ende hooghmoedigher wijze onder de voeten gedrukt werden: als daer niet eenen artijckel alleene, maer alle te ghelijck: ende niet eens, maar duysent ende duysent mael: oock niet alleene by den Hertoghe selve, maer by vreemde ende barbarische luyden verbroken ende gheschendt sijn: Ja wanneer dat de edelen volghende haeren eedt ende obligatie den Hertoghe niet en bedwingen, om den landen te

⁺hebben genomen tegen den Hertoghe van Brabant, Grave van Vlaenderen, &c.

⁺Kort begrijp van 't inhoud van de privilegien van Brabant.

doen dat recht ende redene is: dat sy selve als dan met rechte behooren van meyneedighheit, ontrouwe ende rebellie tegen den staet van den lande beschuldicht ende overwesen te werden? Maer so vele als ons belanght, wy hebben daer en boven een eygen ende besonder oorsaecke, die ons wat naerder aengaet, te weten, dat wy tegen de voorsz. privilegien sijn van allen onsen goeden berooft worden, sonder eenige forme van rechte ofte justitie. Bovendien 't gene dat ons in den persoon van onsen sone den Grave van Bueren is wedervaren, 't selve is so klaer een ghetuyghenis van des vyants onghetrouwicheit ende overtredinghe der privilegien, so dat niemant met rechten meer en behoort te twijffelen van de oorsaecken, om de welcke wy de wapenen hebben moeten aennemen.

[†]Ende hoe wel dat wy in den eersten tocht by ons ghedaen, gheen en hebben kunnen in 't landt setten (gelijck hy ons 't selve verwijtt ende voorhoudt, *dat wy ons aldaer nergens en hebben kunnen berghen ofte onderhouden*;) So en is dat nochtans niet nieuws, ofte dat niet insghelijcks oock anderen den besten Veldtheeren ende Capiteynen van der weerelt en sijn wedervaren: ja 't is hem selve menighmael gebeurt, daer hy so dickwils met so groote ende machtighe leghers in Hollandt ende Zeelandt is ghekommen, ende niet te min met een handtvol volcks ende by toedoen van Myne Heeren de Staeten der voorsz. landen, hebben wy hem met schanden uut den selven verdreven, metgaders dien grooten ende vermaerden Capiteyn den Hertoge van Alva ende synen nakommer, sonder dat hy huydensdaeghs in den selven landen slechts eenen voet landts heeft, die tot synen ghebiede ofte beschickinghe staet: also wy oock verhoppen, midts uwe goede hulpe ende toedoen, dat hy binnen korten tijdt insghelijcks niet en sal hebben in alle de reste van dese landen.

[†]Den eersten krijghstocht van Myn Heer de Prince.

In somma by synen eedt is hy te vreden, wanneer dat hy sal iet teghen den selven doen ofte voornemen, dat wylieden als dan hem niet meer en sullen verbonden sijn, ja hem gheen dienst noch ghehoorsaemheit meer schuldigh te bewijsen, alsoo 't blijkt by den artijckel, die 't selve uitdruckelick is inhoudende. So wy dan hem niet meer verbonden ende gheen dienst noch ghehoorsaemheit meer schuldigh en sijn: hoe komt hy nu so vermeten te sijn, dat hy darf segghen, dat wy de wapenen teghen onsen Heere ghenomen hebben? Het is kennelick ende daer en is geen twijfel aen, dat tusschen alle Heeren ende vassallen is een verbindinghe over beyde sijden: ende

't ghene dat eens een Raedtsverwandte tot den Consul van Roome seyde, Houdst du my niet voor Raedts-Heer, so en houde ick dy oock voor gheenen Consul: 't selve kan in desen gevalle oock seer wel stede grijpen. Maer tusschen de vassallen is eenen grooten onderscheydt, want d' eene hen onghelijck meerder vryheit voorbehouden dan d' andere: also wylieden in Brabant sijn, aldaer wy oock sodanighe rechten hebben, dat wy in onsen landen ende heerlickheden vermoghen gratie ende pardoen te verleenen: so dat wy uutghesteken alleene 't hommage dat wy den Hertoghe schuldigh sijn te doen, niet en souden meerder vryheit kunnen hebben ofte begheeren. Ende onder andere rechten hebben wy oock dese privilegie, dat wy onsen Hertoghen tot gelijcken dienste verbonden sijn, als hier voortijts die *Ephori* tot Sparte haeren Coningen dienden: naemelick, om 't rijcke te bevestigen in de handen eens goeden Vorsts, ende om te bedwingen te doen dat recht ende redene is den ghenen die tegen synen eedt iet soude willen voornemen.

Hier op sal men mogelick seggen, dat by den voorsz. eedt is een seker condicie ghesett, te weten, dat wy van onsen eede sullen ontslagen sijn, tot der tijdt toe dat hy de faute sal opgerecht ende gerepareert hebben. Maer of hy de selve in eeuwichheit niet en gedochte op te richten? So men als de Keyser Maximiliaen, metgaders de Vorsten des Rijcks hem baden ende voor ons ten besten spraken, ten eynde dat hem soude believen 't landt wat te ontlasten, hen voor antwoorde gheeft, dat se hen met haere eyghen saecken souden moeyen, ende dat de Coningh wel wiste, hoe dat hy syne onderdanen behoorde te regeeren: Ja so hy met grooter vermetenheit ende hooghmoedt onse Requesten is verstootende, als wy hem so menighmael hebben doen verthoonen, ende tot dien eynde oock van de voorneemste ende aensienlickste Heeren die in den lande waren, henen gesonden om aen hem te versoecken, dat hy ons recht soude willen doen: So hy daer en boven den voorsz. Heeren doet dat leven benemen, ende alle de gene die hy krijgen kan doer des beuls handen laet passeren, ende d' andere die hy niet gekrijgen en kan, met alle de wreedtste ende onbehoorlickste middelen is vervolghende: so hy eyndelick nieuwe heerkrachten ons dagelicks op den hals sendt, om ons in den grondt te bederven ende te vernielen: Sullen wy altoos moeten blijven op haerliedder ghenade wachtende, tot der tijdt toe dat de wreedtheit van de Spaegniaerden ons alle weggen sal benomen hebben, om

slechts den aessem eens te moghen verhaelen? Maer se seggen, dat hy de fauten gedenckt te repareren, ende dat hy de middelen van dien gesonden heeft by den Heere van Selles: ja dat hy den Hertoghe van Alve ontkent heeft hem sulcks belast ende bevolen te hebben, als de voorsz. Hertoghe ghedaen heeft. Alle dese dinghen sullen wy op haere behoerlicke plaetse by ordre overweghen: ende voor dese reyse sijn wy te vreden verclaert te hebben, dat wy met goeden rechte teghen hem in wapenen sijn gekommen, eerstelick met de Staeten van Hollandt ende Zeelandt: ende naderhandt oock met ulieden, Myne Heeren, om dat hy van meyneedicheit teghen 't gantsche landt is overtuyght worden: ende so vele onsen persoon in 't besondere aengaet, om dat hy teghen de artijckelen van 't capittel van der ordre, daertoe teghen die privilegien van Brabant heeft gehandelt, doende onsen sone uut der Universiteit van Loven nemen ende in Spaegnien weghvoeren, beroovende ons van alle onse goeden, staeten ende officien: waerdoer hy ons ghenoech van onsen eede, met den welcken wy hem verplicht waren, ontslaghen heeft. Maer nu insonderheit heeft hy syn al te bloo ende niet te min tyrannisch herte bewesen, doer dien dat hy dese wreede ende barbarische verbanninghe heeft laten publiceren, om de maete van syner ongerechtighheit ende quaden wille te vervullen.

Nu dewyle dat hem voorts belieft, Myne Heeren, tot de navolghende tijden te kommen: so willen wy oock gheerne tot de selve naerder treden, ende dies te liever, aenghesien dat wy van alle 't gene daer van hy ons hierin sal beschuldigen, niet dan by advyse, wille ende danck, eerstelick van de Staeten van Hollandt ende Zeelandt, ende daer naer doer ulieder aller verwillighinge in 't ghemeyne, gedaen en hebben: in der voeghen dat so daerin eenighe faute gheschiedt ware, de selve en behoort ons niet gheweten te werden, maer ter contrarien wy souden grootelicks te prijzen sijn, dat wy ulieden so wel ende so ghetrouwelick gedient hebben. So willen wy dan kommen tot de andere beschuldighen: maer 't selve sal wesen op dese condicie, dat wy van 't ghene dat hy uut arghlisticheit in desen Ban heeft achterghelaten om syn wreedt ende fel herte te bedecken, doch niet en laet ons 't selve by ander kleyne smaedschriften, ende libellen fameus noch daghelicks voor te houden, alhier oock sullen vermaen doen ende sulcks ten voorschijne brengen: also wy in 't beantwoorden van syne voorgaende beschuldighen ghedaen hebben.

So bevinden wy nu voorts ende bemercken, Myne Heeren, dat alle 't ghene daarvan hy ons hierna wil beschuldighen, ofte om beter te spreken, alle syn missegghen, van hem in twee voornemelicke deelen ofte stucken is verscheyden. D' eerste beroert 't gene dat hem met de komste des Hertoghen van Alve toegedraghen heeft, ende wat uut de selve gevolght is: maer insonderheit 't gene dat na onse aenkomste in Hollant ende Zeelandt, doer der Staeten van de voorsz. landen ende onse regeeringhe is aengerecht ende uitghevoert worden. D' ander is van 't ghene dat daer ghebeurt is na dien tijdt dat Godt ulieden de oogen heeft open ghedaen doer 't middel van de onverdraghelicke moetwillicheit der Spaegniaerden, ende na dat ghy (om dit arm landt van dit vervloecht ghespuys eyndelick te verlossen) de selve metgaders haere aenhangers voor rebellen ende des landts vyanden hebt ⁺verklaert. Derhalven so willen wy oock de selve ordeninghe volghen. Ende in den eersten wy dancken Godt, dat selve doer onses vyandts stilswijghen ghylieden ghenoech moeght bekennen, Myne Heeren, hopende dat het insgelijcks noch de gantsche weerelt sal kennelick werden, hoe dat men selfs geen achterdencken van ons en heeft, als dat wy souden eene de gheringhste mijte uut de ghemeene penningen tot onsen profijte toegheeyghent hebben. Want nademael dat sy in anderen dingen (also ghy eensdeels alreede ghesien hebt) gheen swaricheit en hebben gemaect van ons valschelick te beschuldighen ende so openbaerlick met der onwaerheit te lasteren, gemerckt nu dat se ons oock niet de minste suspicie van ghiericheit niet betijght en hebben: So bewijsen se daer mede uutdruckelick, dat wy niet alleene vry ende reyn sijn van sodanighe misdact, maer oock hoe wel dat se onbeschaemt ghenoech sijn, daer toe onse doodt-vyanden, dat se nochtans gheen ghenoeghsame noch bequame redene ghevonden en hebben om ons dese faute voor te werpen, van de welke ghewonelick alle gouverneurs van Provincien 't sij te rechte of 't onrechte pleghen beschuldight ende ghelastert te werden. Maer wy hebben, Gode lof, al van over langhen tijdt dese lesse gheleert, dat de ghene die eenigh bevel heeft, voor alle dingen behoort suyver handen te hebben, ja waer 't mogelick oock vry van alle quaet vermoeden. D' welck is d' oorsaecke gheweest, waerom dat wy noch sijnde in onser jonckheit, de handen af trocken van de superintendentie van de financien: de welke van anderen seer gheerne wardt opghevaett ende geanveerdt. Ende hoe wel, Myne Heeren, dat het gheensins van noode en was, dat wy

⁺Dat Myn Heere de Princens vyanden selfs gheen vermoeden hebben, dat hy de ghemeene penningen soude gehandelt hebben.

met ulieden alhier sprekende, souden hieraf vermanen, de wyle dat ulieden ghenoech bekent is, dat wy noyt eenighe mijte van de ghemeene penninghen gehandelt en hebben: selfs belanghende 't ghene dat ulieden belieft heeft ons toe te voeghen so wel voor onse gagien, als om de buyten-ordinarise oncosten van der oorloghe, aenghesien dat ghylieden alderbest weet, hoe weynigh dat wy daer van ontfanghen hebben, ende in wat manieren dat wy van de middelen die ons noch sijn herwaerts-over resterende, ons tot noch toe hebben onderhouden ende diveersche oncosten gedaen, oock na dat wy in uwen dienst sijn ghetreden: (niet dat wy souden willen gedencken dat sulcks komme by ghebreke van uwen goeden wille t' onswaert, maer wy wijten 't alleene de gheleghentheit deses teghenwoordighen tijts): Nochtans nademael dat onse vyanden bedecktelick schijnen 't selve oock te belijden, ende dat wy haerlieder stilswijghen moghen tot onsen voordeele nemen: So en hebben wy sulcks niet willen also voorby gaen sonder daeran te vermanen, om eenighe kleyne vergifte serpente, die onder ons gheweest sijn, daer doer te beschamen, die hen niet en hebben gheschuw't, 't sij tegen haer eyghen consciencie, ofte doer een uutmelicke dwaesheit ende erghheit, onder den ghemeenen man te stroyen, 't gene dat des vaderlants ende onse ghesworen vyanden selve, hen geschaemt hebben ons te verwijten: wel bevroedende, so sy 't selve deden, dat den schijn ende luyster der waerheit haere leelicke ende schandelicke loghenen haest soude ontdecken.

Dewyle dan dat se ons so schoone ende wijtloopende materie hebben voorgheleydt, om te vertellen niet t' ghene dat wy selve, maer dat de Staeten van Hollandt ende Zeelandt met onse hulpe ende dienst ghedaen hebben: So en weygheren wy niet, noch voor ulieden, Myne Heeren, noch voor alle menschen van der weerelt tot haerlieder instantie daer van rekenschap te geven. Maer nademael oock, dat ghylieden de opperste ende souvereine richters sijt van 't ghene dat in dese landen gheschiedt is: het is meer dan redene, dat ghy insghelijcks aenschouw ende acht neemt op 't ghene dat by henlieden in allen anderen provincien so ongherechtelick gehandelt is worden, middeler tijdt dat Myne Heeren van Hollandt ende Zeelandt, ende wy, dienden als tot eenen handtboom ende afschutsel, om den voortganck van haere aenslaghen ende voornemen in midden van haren loop op te houden ende te beletten.

[†]Eerstelick segghen sy, *dat wy ghepractiseert hebben om in Hollandt*

[†]De redenen die

⁺*ende Zeelandt te moghen wederkeeren.* Ende of dat also waere, wat hadden wy anders ghedaen dan wy schuldigh waren te doen? Ja so wy daer te vooren met so goeden ende oprechten grondt als boven verhaelt is, in 't landt met een armeye waren ghekomen: waerom souden wy nu swaricheit ghemaect hebben in ons Gouvernement weder te keeren, aen 't welcke wy met eede verbonden waren, ende daer wy onder den edeldom d' eerste plaetse waren besittende? Maer so verre is het van daer, dat wy oyt souden hebben sulcks aenghesocht, dat wy ter contrarien bereydt sijn brieven te thoonen van de gene die de voorneemste van den lande, selfs van de principaelste steden waren, by de welcke wy eendrachtelick beroepen worden, om 't landt teghen de tyrannye der Spaegniaerden, ende namelick des Hertoghen van Alve te kommen bevrijden.

⁺Myn Heere de Prince beweeght hebben in Hollandt te kommen.

Ende aengaende de beloften by ons ghedaen, doe wy in Hollandt quamen, 't ghene dat se segghen, *dat wy den Staten ghesworen hebben hen alleenelick by te staen ende te beschermen, so verre de Hertoghe van Alve de selve soude willen fortseren ende bedwinghen tot den thienden ende twintighsten penninghen van den impositien:* dat en sal met der waerheit also niet bevonden werden: maer wel is waer, dat wy daerom expresselick ten anderen maele binnen 's landts met ghewapender handt sijn ghekomen, om 't landt te verlossen van de tyrannye daer 't alreede mede verdruckt was, niet alleene met de impositie van den thienden penningh, maer met duysendt andere soorten van barbarische wreetheit, selfs om de groote moorderye ende bloetstortinghe, die de Hertoghe van Alve teghen de arme inghesetene van de voorsz. landen was ghebruyckende.

Dat se voorts willen segghen, *Dat de Gheestelicke personen doer ons sijn vervolght worden ende verjaeght van haeren goederen, ende de Religie inghebrocht:* Wy en behoeven daer toe gheen ander antwoorde, Myne Heeren, dan 't ghene dat ulieden dies aengaende beter bekent is: te weten, dat alle de veranderinge die ter causen van de Religie is gekommen, veel meer een werck Godes, dan der menschen is geweest. Ghy weet hoe dat men ons so menighmael beschuldight heeft, dat wy ons veel te slap bethoonden teghen onse teghenpartije, dat wy se te veel verdroeghen, dat wy noch souden oorsaecke wesen van 's landts verdervenisse, omdat wy so langhsaem daer toe verstaen wouden, dat men se soude verjaghen ende uutroeyen: ende als het so verre quam, dat men hem moeste van sommighen quijte maecken,

wat neersticheit dat wy als dan ghedaen hebben, op dat de een by den anderen in vrede mochte blijven leven. Maer so de Staten, die in [†]den beginne tot 's landts behoudt goet ende nuttelick gevonden hadden, dat d' een ende d' ander Religie onderhouden worden, ende naderhandt doer de dertelheit, slimme practijcken ende verraderyen van de vyanden die onder ons gemenght waren, sijn gheleert ende ghewaerschouwt worden, dat haeren staet in gevaer stondt van tot een uuterste verdervenisse te kommen, 't en ware dat se d' exercitie van de Roomsche Religie schorsten ende verboden, om dat de ghene die professie van de selve deden, emmers ten minsten de Papen (ghelijck se alomme oock elders doen) eenen anderen eedt aen den Paus hadden, den welcken sy hoogher achteden dan den ghenen dien sy aen haer vaderlandt hadden: In der voeghen dat in de vergaderinghe van de Staten binnen Leyden gheschiedt, ende daernaer in de vereeninghe [†]ende verbintnisse der landen van Hollandt ende Zeelandt te samen, desen artijckel eendrachtelick is verwillighet worden: (D'welck den vyanden selve niet en kan so onbekent sijn, gemerckt dat ten tijde van de Vrede-handelinghe tot Breda, als belanghende 't point van de Religie, de vyanden der selven bybrachten, dat dese veranderinghe doer het toedoen ende aenvoeren van sommighe particulier persoonen soude byghekommen sijn, hen ward daer en teghen 't accord ende de verwillighinghe van alle de steden met den seghel der selven gewesen:) Hoe kunnen wy dan noch aen iemant eenighsins verbonden blijven, als de ghene den welcken wy een belofte ghedaen hebben, niet alleene ons van de selve quijschelden, maer sy selve die onkrachtigh maken, weghnemen ende te niete doen? Dies niet te min willen wy gheerne verstandighe luyden van dese saecke laten oordeelen, namelick of wy wel ofte qualick daeran hebben ghedaen. So veel isser af, doe sulcks eerst voorghehouden ende verthoont ward, wy hadden wel begheert dat men 't ghelaten hadde: ende noch meer was het teghen onsen sin, doe 't ward ter executie ghestelt. Waer van dat Myne Heeren van Hollandt ende Zeelandt ons sullen so goet ghetuyghenis gheven, selfs sommighe korsele ende moeyelicke quellers onder ons, die teghen alle redene in vremden landen ons alomme sijn qualick nasprekende: in der voeghen dat wy verhoppen, dat ons niet seer van noode en sal wesen op sodanighe beschuldinghen te andtwoorden: de welcke na dat wy se als valsche ende onwaerachtigh sullen gheloochent hebben, wy en hebben voorts gheen sorghe dat

[†]De redenen waerom dat sommighe van de Roomsche Kercke uut Hollandt sijn vertrocken.

[†]Eén Religie alleene toegelaten in Hollant ende Zeelant ende waeromme.

sy eenighsins de selve sullen kunnen bewijzen: laetende ulieden hier van oordeelen, Myne Heeren, hoe spottelick dat sulck een beschuldige moet wesen, die men met so slecht een andtwoorde kan verstooten: ende niet te min alle de schoone verwen ofte coleuren, daer dese schilder hem beroemt, ons mede afghemaelt ende ghecontrefeit te hebben, sijn meestendeel van sulcker stoffe, dat se met een slecht Neen-woordt kunnen uitghevaeght werden. Maer so men woude by brenghen, dat dies niet teghenstaende, de ghene die verjaeght sijn, groot recht hebben van te klagen, ghemerckt dat hen de belofte niet en is ghehouden worden: hoe wel dat ons 't selve niet aen en gaet, nochtans willen wy tot verantwoordinge van de Staeten van Hollandt ende Zeelandt so veel seggen, dat dese klachte seer qualick soude ghefondeert sijn: dewyle dat het gheen reden is, dat sulcke luyden souden genieten een privilegie ofte sonderlicke vryheit, doer 't middel van de welcke sy 't landt hebben in des vyandts handen willen overleveren, ja der onderdanen lijf ende goet verraden, metgaders niet een, twee ofte dry van haere privilegien alleenelick, maer alle de franchisen ende vryheden die van ouden tijde buyten aller menschen gedachtenisse ende van geslachte tot geslachte by onsen voorsaten ende voorouderen sijn bewaert ende onderhouden worden.

Sy voeghen hier tusschen mede in, *dat wy hebben beghonnen in te brengen liberteit van de conscientie*. So sy daer by willen verstaen, dat wy souden de dore geopent hebben tot sodanighe Godtlose feyten, als daghelicks bedreven worden in des Princen van Parma hof, Daer men een Atheist te wesen, ofte in Godt niet te gelooven, metgaders andere Roomsche deughden, slechts voor spel houdt: So antwoorden wy hen, dat men sodanighe vryheit ofte veel eer, roeckeloose ende ongebonden moetwillicheit, by de erfgenamen van Signor Pietro Aloysio wel magh gaen soecken. Maer een dingh willen wy gheern bekennen, dat het blincken ende glinsteren van de vyeren, in de welcke so veel arme Christenen sijn ghepijnicht ende gequelt worden, onsen ooghen noyt so aenghename en is gheweest, als het den Hertoghe van Alve ende de Spaegniaerts wel verblijft heeft: ende dat wy altijdt gheraden hebben, dat de vervolghinghen in Nederlandt souden ophouden. Wy willen oock noch meer bekennen, ten eynde dat onse vyanden kunnen mercken, dat se met sulck een teghenpartije hebben te doen, die recht uut spreeckt, sonder bedrogh ende iet te willen binnen houden: naemelick, Dat de Coningh als hy soude van Zee-

landt afvaren, d' welck de letste plaetse was die hy na Spaegnien treckende in dese landen verliet) ons udruckelick belaste ende beval, veel luyden van eeren, daer men vermoeden op hadde dat se van de Religie waren, te doen sterven: ende dat wy 't niet en hebben willen doen, maer daer en teghen hebben die luyden selve laten waerschouwen: wel wetende dat wy sulcks met goeder conscientie niet en vermochten te doen, ende dat men veel meer Gode behoort gehoorsaem te wesen dan den menschen. So laten wy dan de Spaegniaerden seggen al wat hen goet dunckt: wel sijnde versekert, dat veel volcken ende natien, die wel so weerdigh sijn als de Spaensche natie, ende die overlanghe sijn gheware worden dat men doer 't middel van den vyere ende sweerde, de saecken niet veele en vervoordert, ons hierom loven sullen, ende voor goet houden 't ghene dat by ons ghedaen is. Maer naedemael dat ghy, Myne Heeren, met een alghemeene verwillighinghe des volcks dat selve hebt daer naer gheapproveert, straffende die strengicheit van de placaten, ende schorssende dese wreede executien: so en laeten wy ons niet aenvechten, 't ghene dat de Spaegniaerts ende haere aenhangers veel daer tegen willen morren.

Wy en kunnen ons oock niet ghenoech verwonderen van haere dwaesheit, dat se hen niet gheschaemt en hebben ons voor te houden, *Dat wy haere Religieusen jammerlick hebben doen vermoorden*: gemerckt dat niet alleene sy wel weten, hoe dat wy van sodanigh geweld eenen naturelicken aftreck hebben, maer oock dat ulieden, ja der gantsche weerelt, kennelick ende notoir is, dat wy bevolen ende verordonneert[†] hebben sommige te doen executeren ende aen den leven te straffen, die sodanighe excessen als men ons wil optijghen, bedreven hadden: ende andere van de voorneemste, ja van seer grooten huysse, doer onse principaelste hofdienaers laten vaste houden: de welcke na dat se langen tijdt in hechtenisse ghebleven hadden, sijn alleenelick los ghelaten worden in aenschouw van den huysse daer sy af gekomen waren, sijnde het langhdurigh aenhouden van haere persoonen hen gherekent in stede van de straffe die se hadden verdient. Maer 't ghene dat doer ons bevel is gheschiedt, is sulcker maeten alle weerelt bekent, dat sy 't selve niet en kunnen bewimpelen noch verduysteren: alleene also se seer wel hebben gheleert de waerheit segghen, nopende 't gene dat van ons wel ende lovelick ghedaen is, so gheven se uut, *dat wy ons ghelieten een mishaghen daer van te hebben*. Maer wie heeft

[†]Die de Papen qualick getraceert hadden, sijn ghestrafte worden.

hen dat selve gheseit, dat wy ons maer en ghelieten ofte ghebaerden? Wie heeft hen so veele van onse secreten gheopenbaert? Sy sien wel wat wy ghedaen hebben: maer van 't herte en konnen sy niet oordeelen. Ja daer en is ter weerelt gheen mensche so argh noch so snoodt ('t en waere de ghene die dit gheschifte ons ghesmeedt heeft, ofte ergens een Spaegniaert) die niet en behoort veel meer uut 't ghene dat hy siet, dan uut het ghene dat hy doer arghlisticheit slechts is vermoedende, van iemandts syn oordeel ofte meyninghe te segghen.

Sy spreken ontallicke veel lasteringhen van onse Religie, ende noemen ons *een heretyck*. Maer het is alreede so langhe gheleden, dat se voorgenomen hebben te bewijzen dat wy sulcks sijn: ende en hebben 't tot noch toe noyt konnen volbrengen. In der voegen, dat dese lasteringhen die slechts te gelijkken sijn by de woorden van een vrouwe doer gramschap verhitt wesende, niet weerdigh en sijn dat men daerop antwoorde. Ende veel min is te passen op haer bot ende beestachtigh segghen, *dat wy ons op gheenen pape noch monick en betrouden, 't en ware dat hy hem hadde ten houwelicke begeven, ende dat wy se qualick tracteerden ende verdreven, so verre sy 't selve niet en wilden doen.* Want wie is de ghene die niet ghenoech bemercken kan, dat se sonder keure ende sonder eenighen onderscheit, ons alles na 't hoeft werpen, dat se in haeren wegh vinden? So groot is haere rasernye, ende so betoovert sijn se in haere passien, dat se in den selven gheen mate en weten te houden. Doch niet te min, al waer 't so ghelijck se segghen, ende dat hen dese dinghen in der waerheit also hadden toeghedraghen (d' welck doch niet en sal bevonden werden, ja 't en hadde oock niet redelick noch billich gheweest, ghemerckt dat onse Religie ons leert, dat den houwelicken staet behoort vry te sijn, dat is, noch ghedwonghen noch verboden) so is 't nochtans dat dese faute gheenssins en ware te verghelijcken by de tyrannye ende bedwangh der consciencien, teghen de welcke niet alleene de Kercken van Orient ende van Grieckenlandt, maer oock de Duytsche ende de Fransche Kercken hen ghestelt hebben.

[†]Van 't houwen der Papen.

Maer 't gene dat meest te prijsen is in dese so waerachtighe ende wel ghefondeerde Proscriptie, is naemelick dit point, *dat de Coningh noyt en hadde den Hertoghe van Alve bevolen de impositien van den thienden ende twintighsten penninghen op te stellen, noch oock verstaen en soude hebben sulcks ghedaen te werden, dan met goeden danck ende wille van de ondersaeten.* So dat waer is, dat de Hertoghe van Alve in

+een saecke daer so vele aen gelegen was, ende die d' oorsaecke is geweest van de doot ende verdervenisse van so menigh duysent persoonen, sijn commissie heeft te buyten ghegaen: waer is de straffe die op 't selve gevolgt is? Den Hertogh van Alve, om dat hy Don Frederic synen sone gheholpen en gevoordert hadde ten houwelicke met eene van syn nichten, ende om te verlaten de ghene die hy verleydt ende bedrogen hadde onder 't decksel van een volbrocht houwelick ('t selve dat Rigomes daer te vooren ghedaen hadde, om den Coningh te believeen, als boven breeder verhaelt is) wert in ghevanghenisse gestelt ende komt heel ende al uut de gratie: ja en waere oock noyt los worden, hadde men in gheheel Spaegnien eenen bequameren tyran konnen vinden dan hem, om de Portugysen te tyranniseren. So is hy dan ghecastijdt worden om een minder faute: ende om een ander die so groot is, wert hy gheert, ghecaresseert ende hem wert een overvloedigh goet toeghevoeght. Ja die by den Coningh woude wat stijver aenhouden over de doot van Myne Heeren van Egmond ende van Hoorne: hy soude sonder twijffel 't selve oock segghen, ende soude anderwerf den Hertoghe van Alve ontkennen dat hy hem sulcken last hadde gegeven. Waere nu dat niet een goet middel om hem insgelijcks van allerhande fauten te ontladen? Ende hadden se emmers ten minsten tot na de doot van desen vyant der gantschen weerelt, verwacht. Maer wy gheven hen vry de keure, dat se d' een of d' ander nemen welck sy liefst souden willen houden staende. Of de Coningh heeft den Hertoghe van Alve sulcks bevolen gehadt: ende also en kan de Coningh den naeme van eenen tyran niet ontgaen. Ofte hy en heeft het hem niet bevolen: ende den selfden naeme van tyran blijft hem, om dat hy dien niet ghestraft en heeft, die uut eyghener macht ende auctoriteit sodanigh een tyrannye over een vry ende vranck volck heeft durfven t' onrechten ende met geweld gebruycken. Waer uut dan genoegh blijkt, dat hy in alle manieren selve mede daeraen schuldigh is. Maer hoe wel dat wy den Hertoghe van Alve altoos gehouden hebben voor 's landts openbaer vyandt, ende die hem altijds gheerne in onsen ende ander Christenen bloede gebaedt hadde, eens Mahometisten herte heymelick ende in den boesem draghende: so is hy ons nochtans al te wel bekend, doer dien dat wy hier voortijds hebben met hem moeten omgaen ende handelen: in der voegen dat wy niet lichtelick en konnen gelooven, dat hy so sot ofte so vermeten hadde gheweest, dat hy hem hadde durven vervoorderen om

+Van den thienden ende twintighsten penningh.

sodanigh een insettinghe die van so grooter consequentie was op te legghen, daer toe so langen tijdt ende so strange, metgaders doer so buyten-ordinarise, ja den lande heel ende al onverdraghelicke middelen die selve te vervolghen, sonder seer goet ende uitdruckelick bevel daervan te hebben, niet voor een reyse alleene, maer om 't selve veel mael te continueren. Wy laeten ulieden dat bedencken, Myne Heeren, of de ghene die den Borghemeester van Amstelredamme heeft durven op de boete van vyventwintigh duysent guldens wijsen, ofte emmers gedooghen, ende jonste draghen den genen die sulcks ghewesen hebben, ende dat in den propren ende eyghenen naeme van den voorsz. Borghemeester, alleene om dat hy hem teghen den thienden penningh ghestelt hadde: of hy niet genoeghsaem versekert en was ende ontlast van synen overheere? Ende ons en gebrack anders niet, Myne Heeren, dan alleenelick dit poict dat nu verhaelt is, om daer uut te kunnen bemercken alle 't bedrogh, de gheveynsdheyt, oock de konstelicke vonden ende listen, daer ons de Coningh dus langhe mede opgehouden ende bedrogen heeft, ende noch op dese ure gesint is alleneen in 't selve voort te varen, so wy ons slechts wouden laten quetsen doer den anghel syner tonghe, ofte ontstellen van de dreygementen van syn feyten van wapenen. Maer aengesien, dat hy daer van so veel gheveerts maect, doer dien dat hy alomme de maere laet gaen ende hem so hooghe is beroemende, *dat by nae alle ⁺de steden van Hollandt, en de Zeelandt, d' een na d' ander souden belegert ende inghenomen sijn gheweest, so met stormender handt als by compositie:* naemelick in vyer jaren twee ofte dry, ende met meer volcks ende macht, dan hy noyt en heeft ghehadt om teghen den Turck te strijden: so is 't dat wy hem daerop antwoorden, dat hy alvooren behoorde te bemercken, hoe groote schande dat hem 't selve is, nademael dat hy so groot voordeel in den selven landen hadde, als hy hem alhier beroemt, dat hy niet te min daer uut is heel ende al verjaeght ende verdreven worden. Ende hier en baet niet *de desordre, ende ongheregheltheit van 't Spaensche krijghsvolck* te allegeren. Want een hoofd, ende insonderheit een die so groote middelen heeft als hy, geeft genoegh te kennen dat hy noch bequame noch weerdigh en is om te ghebieden, als hy met so groot een voordeel niet en kan syn soldaten in bedwangh ende ghehoorsaemheit behouden. Ja ter contrarien, daer hy so blauwe ontschuldighinghen is voortbrenghende, hy wert bedwonghen, 't sij hem lief of leedt, te bekennen, dat wy ende Myne

⁺Dat de Coningh met syne groote armeyen in Hollant niet veel en heeft utgericht.

Heeren van Hollandt ende Zeelandt, met seer kleyne middelen, ja met vyer ofte vijf duysent mannen hem hebben meer dan 't sestigh duysent versleghen ende allenskens doen te niete gaen. Ende te wyle dat hy in dier voeghen synen tijdt, metgaders syn krijghsvolck, ende syn ghelt was verquistende, so verloos hy binnen twee maenden tijdts 't Coninghrijcke van Tunis ende la Goletta, met veel meerdere schande ende confusie dan oyt eenigh machtigh Prince, die uut synen landen is verjaeght worden: hoe wel nochtans dat men de schuldt gheerne hadde op Don Jans jonghheit ende des Cardinaels hoerejagen willen legghen: Want te wyle dat hy alhier so qualick alle syn kracht [†]aenleyde, so benam hem Sinam Basscha dit Coningrijcke metgaders de voorsz. gheweldighe sterckte (die geacht was onoverwinnelick te wesen) in 't aensien van heel Spaegnien ende Sicilien, sonder dat hem oyt iemandt van 's Coninghs wegghen dorste laten sien ofte den cop bieden, om teghen den Turck te strijden ofte emmers den selven van daer te doen vertrecken ende af te keeren. Doch niet te min, so hem niet meer en was gheleghen aen het algheemeen welvaeren der Christenheit (daer op hy noyt niet ghepast en heeft, also 't selve ghenoech is blijckende by syn gheveysde ligue ofte verbintnisse, de welcke den Venetiaenen so diere ghestaen heeft) ofte so verre als hy gheen acht op syn eyghen eere en woude nemen: so behoorde ten minsten de ghedachtenisse aen den Keyser Kaerel synen vader, die alle de machtige tochten ende feyten van wapenen, doer hem binnen synen leven ghedaen, by dese eenighe victorie niet en was achtende, hem te beweghen ende te verwecken tot een kloecke ende manlicke begheerte, om wijselick voor te willen staen ende te behouden 't gene dat de voorsz. Keyser voor hem metgaders voor de gantsche Christenheit so dapperlick ende coenlick verworven hadde. Maer dese rasernye ende hertneckigh voornemen om ons in den grondt te bederven, benam hem 't ghesichte om dit quaet niet te sien, metgaders syn verstandt, om 't selve niet te kunnen onderscheyden, nademael hy veel liever hadde syn machteloosheit teghen syne eygene onderdanen, dan syn kracht ende gewelt tegen den algheemeenen vyandt van de gantsche Christenheit te bewijzen.

Dit is nu, Myne Heeren, 't ghene dat se ons voorhouden, dat soude ghebeurt sijn voor uwe generale vereeninghe ende Pacificatie tot Ghendt ghemaect van alle de Staten deser landen in 't ghemeene: waer op het moghelick niet en hadde so seer noodigh gheweest te

[†]Het Coninghrijcke van Tunis ende La Goletta schandelick verloren.

antwoorden, 't en waere dat ons devoir niet alleene en vereyschte ulieden te voldoen, maer oock den vyanden den mond te stoppen, ende haere onbeschaemde lasteringhen alle weerelt te doen tasten ende ghevoelen. Want so daer alleenelick questie ware van 't ghene dat ulieden is rakende, ende de ghene die 't in den eersten met ons hielden, maer naderhandt tot so onbequamen tijdt ende uut so ongefundeerde redenen hen van ons hebben onttrocken ende afstandt ghedaen: so hebt ghy, ja sy selve met ulieden, al daer te vooren genoeghsaem bewesen, dat ghy van ons al veel beter opinie ende ghevoelen hadt. Want eerstelick 't accord selve dat ghy tot Ghendt met ons ende met Myne Heeren van Hollandt ende Zeelandt gemaect hebt, heeft onse ontschuldte ghenoech te kennen ghegheven: ghemerckt dat ghylieden tot sulcke een handelinghe ende accord noyt en soudt hebben willen noch behooren te kommen, waer 't dat ghy ons voor sulcks ghehouden hadt, als ons dese eerloose verbanninghe is beschrijvende. Ende naderhandt heeft 't selve ghenoech gebleken by so veel eerlicke ende staetelicke ambassaden aen ons gesonden binnen Geertruydenberghe, oock na dat wy alreede tot Antwerpen aenghekommen waren, so wel op dat wy ons na Brabant souden willen begheven, als om te versoecken dat wy souden naerder by ulieden tot Brussel toe kommen, om aldaer in den raedt mede te assisteren: ende uut dien dat ghy noch boven dien ons hebt willen vereeren met den tittel van Lieutenant generael. Uut welcken dinghen allen men heeft ghenoech konnen sien ende afnemen, wat uwen sin ende ghevoelen doe ter tijdt geweest sij van alle dese valsche ende ydele beschuldighen: het welcke alleene wy achten ghenoeghsaem te wesen, om de selve te wederlegghen.

Maer laet ons nu daerenteghen sien, hoe dat sy hen voor den selven tijdt over haerlieder sijde hebben ghedraghen, met wat grooter opgeblasenheit ende stoutheit, oock met wat dertelheit ende verachtinghe van onse gantsche natie. Wy en willen in desen niet wederhaelen noch der Hertoginne van Parma noch des Coninghs meyneedicheit ende bedrogh, aen Myne Heeren de Graven van Egmondte ende van Hoorne ghebleken, noch hoe dat se ons meynden te koesteren ende aen te locken, om in 't nett te brenghen, oock niet alle 't ghene dat daer voor de aenkomste van den Hertoghe van Alve gheschiedt is: maer alleenelick 't gene dat na de selve is gedaen tot der tijdt toe van uwe generaele conjunctie ende vereeninge: ten eynde ghelijckerwijs als de gedach-

tenisse van de voorleden smerte ende onghemack ulieden eenighe genoegte sal medebrenghen, ende oorsaecke gheven, om ons die ulieden hebben in den selven by ghestaen, daer van danck te weten: [†]dat ghy oock insgelijcks langhs so meer eenen moet grijpt ende ulieden verkloecht, om in so heylige ende lovelicke een resolutie, van den Spaegniaerden ende haeren aenhangeren te wederstaen, standtvastelick te volheerden. Nu so en heeft niet alleene den Hertoghe van Alve, maer oock alle de gene die onder hem ende nae syn vertreck eenigh bevel hebben ghehad, ons ghenoech te kennen ghegheven, wat in den raedt van Spaegnien al over menighen tijdt is ghesloten geweest, naemelick van ons uut te roeyen, ende tot slaven ende lijf-eygene te maecken. Want gelijckerwijs als Hannibal van den negensten jaere synes ouderdoms af, op den autae syner Goden swoer, dat hy al syn leven langh soude een vyandt van de Romeynen sijn: also is desen Hertoghe van Alve oock van jonghs op in eenen onversoenelicken haet ende vyandtschap teghen dese landen opghequeeckt ende gevoedt worden, die noyt en heeft konnen versadighet werden doer al dat bloet dat hy gesopen heeft: d' welck hy in so grooter overvloedicheit heeft vergoten, dat men in allen steden van dese landen 't selve met geheele beken heeft ghesien langhs de straten loopen: ja gelijck hy hemselven heeft durven beroemen, so heeft hy meer dan achtien duysent arme onschuldighe personen doer 's beuls handen laten ombrenghen. In der voegen dat so iemandt begheert te weten wat den secreten raedtslagh van Spaegnien is, hoedanigh dat 's Coninghs wille is, ende hoe lief dat hy ons heeft: die sal 't selve al te maele in de bloetghierighe feyten des voorsz. Hertoghen van Alve so klaerlick bevinden, even als of hy 't voor synen ooghen gerepresenteert ofte op een tafereel gheschildert saghe. Want daer en is ter weerelt gheen soorte van gheveynsdheit, verraderye ende meyneedicheit, die hy niet te wercke gestelt en heeft, om alle de voorneemste Heeren van den lande na syn hant te hebben met schoone presentatien ende beloften, metgaders hen gevende nieuwe tittelen van eere ende meerder weerdicheit: ende als hy eenige eerlicke luyden konde aenlocken, die heeft hy sonder eenigh aenschouw te nemen noch op haer onschult, noch op des landts privilegien jammerlick ende wreedelick doen ombrenghen: niettemin daer en is van alle 't ghene dat voorseit is, niet dan by bevele van den Coningh ghedaen. Op ghelijcker wijze heeft hy met de goede borgheren ende coopliden gheleeft, onse oude

[†]Den onverdragelicken hooghmoet des Hertoghen van Alve, ende anderer Spaensche dienaren.

privilegien ende vryheden, metgaders al wat by ons noch overghebleven was van de heerlickheit ende grootheit onser voorouderen, so vermetelick ende hooveerdighlick onder de voeten tredende, so dat het scheen als of ghy niet en hadt weerdigh gheweest voor menschen ghehouden te werden. Ende hoe soude men een ghewisser ende klaerder bewijsinge daer van kunnen hebben die meer in den thoon is gheweest, ende als een schouwspel voor de gantsche Christenheit, [†]met een onverdraghelicke verachtinghe van alle dese landen, dan dese opgeblaesene, eerghierighe, goddeloose, heydensche, metgaders oock dwaese oprechtinghe van syn beeldnis ofte statue in 't midden van 't casteel van Antwerpen, sonder schaemte op 't lijf tredende van de Heeren Staeten ende 't gantsche volck van dese landen, als een gedenckteecken syner tyrannye ende ghetuyghnis synes hooghmoets? Wy verswijgen van syn dienaers ende alle dit gespuys dat uut Spaegnien mede is gekommen, die nu van ons niet meer als van *Vellacos*, maer als van beesten en waeren sprekende. Ghy hebt, Myne Heeren, de ooren noch vol daarvan, ja ghy kont na het leven representeren al haer wesen ende ghelaet, haeren gangh, haer woorden vol stoutheit, hooveerdye ende verachtinghe, haere onverdraeghelicke manniere van doen, ende als ghy se in den steden binnen hadt, met wat moetwillighheidt dat se over ulieden den meester maeckten. So dan dat waerachtigh is, dat men om eens Heeren aert ende nature wel te leeren kennen, neerstigh ondersoecken moet de condicien ende ghesindtheit van syne vrienden, ende van de ghene die daghelicks met hem sijn verkeerende: oock dat men den meester wert kennende by syn dienaers: so sult ghy, Myne Heeren, by de deughdelicke feyten des Hertoghen van Alve (die syns meesters voorneemste dienaer is, ende syns Heeren raedtslaghen ter executie stelt) seer wel kunnen oordeelen, hoe goede jonste ende affectie dat de Coningh ulieden is draghende, die u sulck eenen mensch in 't landt heeft ghesonden recht om ulieden te quellen: daer toe wat ghy hier naemaels noch van hem te verwachten hebt, 't en sij dat ghy by behoorlicke middelen daerin voorsiet also ghy schuldigh sijt te doen, ende also al dit goede volck ulieden wel is toebetrouwende ende hem gantschelick daerop verlatende. Wy en willen niet seggen van 't verkrachten, rantsoeneren ende brandtschatten dat de Spaegniaerden ghebruyckt hebben: maer willen alleene het voorneemste voor de handt nemen ende overweghen, te weten dat ghy noyt en hebt kunnen een vrye vergaderinghe van de

[†]t Hooghmoedigh oprechten van des Hertoghen van Alve Statue in midden van 't Casteel van Antwerpen.

+Generaele Staeten verkrijghen, dewyle dat de vyandt wel verstondt, dat sulcks het eenighe middel was om den boom van uwe privilegien by den voet af te houwen, ende de fonteynader van uwe vryheit te doen uitdrooghen, namelick, te beletten dat de voorsz. Staten niet en souden beschreven werden. Want wat is den volcke daermede gheholpen, dat se schoone privilegien hebben in reyn perckement gheschreven in een coffer liggende, so se doer 't middel ende toedoen van de Staeten niet onderhouden ende ter executie ghestelt en werden, op dat men de kracht ende werckinghe der selven moghe bevinden? Ja dat meer is, de Coningh hadde al langhen tijdt van te +vooren hem by den Paus laten dispenseren van den eedt dien hy ulieden ghedaen hadde aengaende d' onderhoudinge van uwe privilegien: waer doer hy niet alleenelick syn ghegheven trouwe schendde ende violeerde, maer hy gheloofde oock al te lichtveerdelick ende schadelick sommige dwaese raedtgevers, daer mede maer al te veele bewijsende hoe voorsichtigh dat hy was. Want en konde hy niet bevroeden, doer dien dat hy hem selven voor ontslagen hielt van den eedt dien hy ulieden ghedaen hadde, dat ghy insgelijcken oock quijte ende ontslaghen waert van den eedt dien ghy hem daerenteghen hadt gedaen: In der voeghen dat ghy hem gheen ghehoorsaemheit noch onderdanicheit meer schuldigh en waert? Ende aengaende de voorsz. dispensatie, wy willen andere, die in sulcken questien beter gheoeffent sijn dan wy, daer van laten disputeren, Of de Paus hem met goeden rechte beroemen magh sodanighe macht ende autoriteit te hebben: ende of daer oock iet ter weerelt meer sal mogen voor vaste ende versekert ghehouden werden, wanneer dat den eedt, met sulcke solenniteit gedaen, onder sodanigh decksel magh ghevioleert ende ghebroken werden? Ter selver tijdt worden de houwelicken buyten 's landts te doen, heel ende al verboden. Ende 't ghene dat noyt meer gehoort noch gesien en was, ward oock verboden, naemelick dat de kinders buyten syne landen nerghens en mochten ter +scholen gaen, ofte in eenighe Universiteiten verkeerren, uutghesteken alleenelick te Roome: verwerpene ende condemnerende doer sodanigh middel alle ander scholen van der weerelt, d' welck een al te overgroote vermetenheit is. Ja se waren wel so onvoorsichtigh, dat se sonder eenigh achterdencken oock die van de Jesuiten, die in syn landen niet en sijn, ende van den Spaegniaerden nochtans voor so heylighe luyden, ende goede Catholijcken gehouden werden, mede

+De vergaderinge van de Generale Staeten gheweyghert.

+De Coningh laet hem dispenseren by den Paus van synen eedt den lande gedaen tot syner blijden incomste.

+Alle scholen van der weerelt den inwoonderen deser landen verboden, uutgenomen die van Roome.

daeronder begrepen ende condemneerden: maer dat 't erghste is, haer voornemen was, daer doer eenen wegh te baenen tot een oprechte onwetenheit ende barbarische verduysteringhe van alle vrye consten ende wetenschap. Want ghelijckerwijs het hanteren ende ommegeaen met allerhande gheleerde luyden ons heeft in desen landen veel subtile geesten ende van grooten verstande voortgebracht, die dese landen grootelicks vermaert ende beroemt hebben ghemaect: also en konde uut sodanigh verbodt anders niet met der tijdt gevolghen, dan een Turcksche ende grove barbarische onwetenheit. Sonder hier by te voeghen, dat se doer 't selve middel het landt velen swaren ende noyt meer ghehoorden condicien hadden onderworpen. Even op de selve tijdt ward oock 't Concilie van Trenten [†]ghepubliceert, d' welck Concilie den Françoysen selve so onredelick heeft ghedocht, dat het noch tot op deser uren in gantsch Vranckrijcke nergens en heeft konnen ghepubliceert werden.

[†]De publicatie van 't Concilie van Trente.

Daer te vooren ward eenen tijdt langh vervolght ende oock verworven het inleyden van de nieuwe Bisschoppen, waerin seer groote swaricheit is ghemaect gheweest, van wegghen der inconvenienten, die alle verstandighe luyden, liefhebbers des landts, ende vyanden van de perssinghe ende bedwanck der conscientien, oogenschijnlick sagghen uut dier oorsaecke kommen te rijzen (also wy daer-van aen den Coningh selve schreven, sonder te spreken van 't vertoogh dat wy aen de Hertoghinne van Parme in den raedt ende elders seer dickwils ghedaen hebben) sijnde 't selve tot gheenen anderen eynde aenghericht, dan om de wreede Inquisitie van Spaegnien te bevestighen, ende op dat de voorsz. Bisschoppen in stede van Inquisiteurs dienen souden, om niet alleene de lichaemen te verbranden, maer oock om de conscientien te pijnighen ende te tyranniseren. Het is wel waer, dat se huylensdaegs gheerne wouden loochenen, dat se dese vervloecte Inquisitie hebben willen invoeren. Maer so wy hen konden voortbrenghen eenen gheloofweerdighen persoon die ter selve tijdt Pensionaris van 't Vrye in Vlaenderen was, de welcke ward tot twee verscheyden reysen ter banck geleydt om ghepijnicht te werden, ten eynde dat hy soude bekennen, wie dat de Heeren in 't voorsz. Vrye waren die van sodanighen advyse hadden gheweest, dat men de Inquisitie behoorde goet rondt af te slaen, ende te weygheren: sullen sy segghen dat de selve een ghetuyghe is uut den hoecke ghesocht, die nochtans sodanigh is dat se op hem niet en weten te seg-

ghen? Ende soo 't noot ware, men soude noch andere wel so klaere ende blijckelicke bewijsinghen ghenoegh kunnen voortbrengden. Daer naer volghden de placaten die noch rigoreuser waren dan van te vooren, met expres bevel, dat men van de oude strafheit ende rigeur [†]in gheener manniere en soude afgaen noch de selve verlichten.

Ja de Bulle selve by den Paus ghesonden om de voorsz. Bisschoppen in te setten, is uutdruckelick inhoudende, dat een ighelick Bisschop soude macht hebben neghen prebenden in synen Domme wegh te gheven, ende dat elck van de Canonicken soude gehouden sijn hem by te staen in 't feyt van de Inquisitie, ende dat twee namelick onder den selven souden met der daet des Inquisiteurs ampt ende officie bedienen. Ende gelijckerwijs als de Princen of tyrannen die eenighe nieuwe Coninghrijcken ofte heerlickheden ghewonnen ofte met geweld veroverd hebben, den selven eenige schattinge ofte tribuyt pleghen op te legghen tot een teecken ende ghetuygenis van haere victorie: also heeft oock de Hertoge van Alve in desen landen gedaen, in teecken dat hy de selve soude gewonnen ofte geconquesteert hebben [†] (want sulcks was syne ghewonelicke manniere van spreken, dat dese landen den Coningh toebehoorden niet als syn vaderlick ende gheerft goet, maer als met den wapenen gheconquesteert sijnde) heeft hy den selven by syns meesters bevel opgheleidt den thienden ende den twintighsten penningh eeuwelick durende, ende dat sonder bewilliginghe van de Staten, oock sonder toelatinge van de steden ende provincien: ja dat meer is, hy was gheresolveert met den synen, 't selve met geweld te doen executeren, als hem ter ooren kompt dat sommighe dappere ende manlicke herten hen begonsten te roeren: in der voegen dat even op de selfste ure (waer aen ghy Myne Heeren, de voorsienicheit Godes ooghschijnelick kont bemercken) doe hy de tijdinghe kreegh dat den Briel was inghenomen, hy hadde alreede by hem selven besloten ende gheresolveert, de voorneemste ende beste borghers van Brussel wel uutghesocht, in der nacht om den hals te doen brengen, daerom dat se hen tegen dese impositie gestelt hadden, die hy met ghewelde tegen haere privilegien hadde laten publiceren. Want meester Kaerel den beul hadde last seventhien coorden ghereet te houden ende leederen van thien ofte twelf voeten langh: de soldaten stonden alle in wapenen: ende Don Frederico was gekommen ten huuse van den President Viglius, om het dictum van haer vonnis te besluyten ende arresteren, als dese gheluckige tijdinghen voor de

[†]Bisschoppen nieuwelick ghesmeedt.

[†]Impositie van den thienden penningh teghen den danck ende bewilliginghe van de Staten.

goede borghers van Brussel quamen. De Lieutenant van den Amman was een daer onder, om dat hy gheweyghert hadde te doen executeren de gene die hen tegen de voorsz. impositie stelden: den welcken de Hertoge van Alve ghesint was syn ghelofte te houden, also hy korts daer te vooren tegen hem geseyt hadde, *Por estas*, grijpende by der handt synen baert, *Si vos no lo hazeis, yo os hazé a horcar*: metgaders op de replijcke van den voorsz. Lieutenant seggende, *Los luezes son vellacos: basta que yo os lo mando*. Dat is so vele te seggen: Ick sweere u by desen baert, so ghy 't niet en doet, dat ick u sal doen hanghen. Item: De Wethouders sijn alle rabauwen: is 't niet genoegh ⁺dat ick 't ghebiede? Ende so vele als onsen persoon is belanghende, wy bekennen dat wy even ter selven tijdt, sijnde anderwerf aenghesocht ende gesolliciteert so wel by diveersche luyden van eeren, als uut kracht van onsen eygenen eedt ende schuldt daer wy den lande mede verplicht waren, in 't landt sijn voor de tweede reyse met ghewapender handt gekommen: van welcken krijgs-tocht wy alhier geen breeder vermaen en willen doen, aenghesien dat niemanden onder ulieden onbekent is, wat een vruchtbaer eynde dat den selven ghenomen heeft, ende wat bate hy ons noch teghenwoordelick is medebrenghende.

⁺De ander tocht van Myn Heer de Prince.

So ulieden dan belieft, Myne Heeren, over d' een sijde te bemercken ende acht te nemen wat de Hertoge van Alve voor den beginne deser oorloghe ghedaen heeft, hoe gherechte oorsaecken ende groote occasien dat hy ons ende den Staten van Hollandt ende Zeelant ghegheven heeft, de toevlucht tot de wapenen te nemen, d' welck hy ende den grooten Commendador doergaens vervolght hebben te doen, tot op dien dagh dat de Spaegniaerden gerevolteert ende gerebelleert sijn, oock hoe dat wy ons ter selven tijdt daer en tegen ghedraghen ende de saecken beleydt hebben: wy en weygheren niet, de kennisse van dien ulieden over te stellen, om daer van te oordeelen ende te sluyten, also ghy sult bevinden te behooren: Maer 't selve hebt ghy nu alreede ghedaen ende uwe meyninge genoegh verklaert so wel doer de Pacificatie van Ghendt, als doer 't verdrijven van Don Jan, ende veel ander daden ende ghetuyghenissen meer, selfs doer dien dat ghy ons van den last dien wy draghen noyt en hebt willen ontslaen, hoe wel nochtans dat wy 't selve tot diveersche reysen aen ulieden versocht hebben: so dat het niet van noode en schijnt voorder bewijs des selven te begheeren. Derhalven so willen wy nu

kommen tot 't ghene dat se in den tweeden deele van dese haere wreede Proscriptie sijn verhalende, ende namelick tot 't ghene dat daer is ghevolght na dien tijdt dat de Spaegniaerts sijn voor rebellen ende vyanden des landts verklaert worden.

[†]Eerstelick, Myne Heeren, op de selve tijdt ward de Pacificatie van Ghendt ghehandelt ende besloten met so grooter blijchap ende vernoeghinghe des volcks van alle de provincien in ghemeene ende van elcke in 't besondere, dat by mans ghedencken dies ghelijcke niet en is ghehoort worden. Een ieghelick kan noch wel indachtigh sijn, hoe vaste beloften van vrientdschap ende goede correspondentie onverbrekelick [†]tusschen malkanderen te onderhouden, ende van malkanderen met raedt ende daedt by te staen, in de selve begrepen sijn. Dit alles nochtans onaenghesien, even de selve, die naderhandt wel bethoont hebben de verouderde ende al te diepe inghewortelde snoodtheit haeres herten, hoe wel dat sy mede in 't gheselschap waeren van de ghene die om de voorsz. pacificatie te maecken met onse ghedeputeerde, ende van die van Hollandt ende Zeelandt, waren onderhandelende, dewyle dat sy noch daermede besigh waren, worpen niet te min dweers ende ter sijden allerhande beletsels ende verhinderighen in den wegh, die se slechts konden ghedencken, om de selve te onderdrucken, eer dat se ten eynde ofte ten effecte quame te gheraken: d' welck hen oock sonder eenighen wederstandt seer wel hadde gheluckt, 't en waere dat se besorgt hadden in eenigh ghevaer ofte dangier van haere persoonen om dies willen te vallen, ende 't en ware dat het ghemeyne volck ende alle de provincien (de welcke ghevoelden ende langhe daer te vooren voorsien hadden, dat dese pacificatie 't fundament haerer vryheit, ende wederkeeringhe van haere oude privilegien was) met eendrachtighe stemmen tot het besluyten der selven sy benoodight ende bedwonghen hadden.

Maer, dewyle dat se ons in desen afgrijselicken Ban metgaders in haere kleyne ende ongeschickte smaedschriften, fameuse boeckskens ende secrete brieven die se malcanderen oversenden, so menighmael voorhouden ende verwijten, *dat wy de voorsz. Pacificatie belett, ghebroken, ghevioleert, ende ons daerteghen gheopposeert hebben*, So laet [†]ons sien, hoe dat se over haer sijde de selve hebben onderhouden. Also saene als de selve ghesworen was, de Heere van Haussy volghende ulieder bevel, dede verscheyden reysen tot ons, in Zeelandt sijnde, om bystandt ende secours so wel van krijghsvolcke als van munitie

[†]De Pacificatie van Ghendt.

[†]Do vyanden so wel de Spaegniaerts als haere aenhanghers sijn d' eerste die de voorsz. Pacificatie teghen haren eedt gebroken hebben.

[†]De Heere van Haussy komt in Zeelandt, secours begheeren aen Myn Heer de Prince om 't Casteel van Gendt te belegeren.

van oorloghe te verwerven, om 't casteel van Ghendt te belegghen, als een van de nesten der Spaensche tyrannye wesende: d' welck hy oock verkregh. Maer eenen quidam, niet weerdigh den naeme te draghen, van den huysse daer hy af ghekommen is, en konde hem selven niet onthouden, maer beghonste even te dier tijdt syn verghift uut te spouwen, lasterende om 't selve grootelicks den voorsz. Heere, in stede van recompense van so goedt eenen dienst, doer den welcken de dore is gheopent worden tot de vryheit des landts ende Graefschap van Vlaenderen, ende insonderheit der stede van Ghendt, de welcke so langhe daer te vooren hadde ghetyranniseert gheweest. Ende 't en heeft aen den voorsz. Zweveghem, Grave van Reux, Mouscroen ende andere niet ghehouden, dat de Spaegniaerts de handen noch bebloedt hebbende van de versche moorderye in de vermaertste coopstadt van Antwerpen bedreven, ende vol roofs ende buyts, dien se den goeden borgheren hadden afghenomen, niet een gelijke executie in de stede van Ghendt als binnen Antwerpen ghedaen hebben: d' welck sy oock niet en souden ghelaten hebben (na 't uitwijzen van de brieven van Rhodas ende andere) en ware dat voorsz. secours niet in tijdts aenghekommen. Hier uut kan men sien, hoe dat dese eerlicke luyden, tewyle dat men het trompet noch blies om de Pacificatie te publiceren, [†]hebben de selve alreede beghonnen te breken. Daerop quam Don Jan in 't landt. Ende hoe wel dat onse vyandt hier gheerne woude de saecken vervalschen ende met een momaensichte bedecken: so konnen wy nochtans 't selve doen blijcken by de brieven die wy hebben met 's Coninghs eyghen handt geteeckent ende by eenen van de Secretarisen van synen State ghecontresigneert, ende met 's Coninghs wapen ende signet geseghelt, die ghenoech betuygen wat hy Don Jan belast ende bevolen hadde: de welcke brieven om van alle man gesien ende gelesen te werden, men heeft laten publiceren: ende daer en is tot noch toe gheen Spaegniaert so onbeschaemt geweest, die de selve heeft durven twijfelachtigh maecken. Doer de voorsz. brieven sijn wy geleert worden, dat alle den onderscheydt tusschen Don Jan, den Hertoge van Alve ende Loys van Requesens is geweest, dat Don Jan veel jonger ende onvoorsichtigher was dan de andere, ende dat hy niet en konde syn verghift so langhen tijdt berghen, noch synen last secreet houden ofte veynsen, daer toe syne handen glinsterende ende brandende van begheerte om de selve in onsen bloede te baden, niet en wiste te bedwingen noch t'onthouden. Van dese brieven,

[†]Don Jans komste in 't landt.

Myne Heeren, en willen wy ulieden gheen breeder verhael doen: want het inhoudt der selven oock den kleynen kinderen bekent is, ende alle de weerelt weet daerof te spreken. Dies niet teghenstaende, ende hoe wel dat sulcks dese vredemakers selve oock genoegh kennelick was: niet te min haeren haet ende ouden groll teghen dit arm gemeene volck gevaett was so groot, ende so diepe inghewortelt, daertoe se waren so gewone den genen bystant te doen, die uwe privilegien onderdruckten, ja de dienstbaerheit die se der tyrannye waren bewijsende, hadde by hen sulcke plaetse gegrepen, als hadde se hen van naturen aengheboren gheweest: In der voegen dat se als wilde swijnen schuymende van quaetheit, selve quamen in den spriet van Don Jans bloedtghierigh herte geloopt: ende maecten een accord met hem, contrarie onsen advyse, oock van die van Hollandt ende Zeelandt, ja tegen haeren eedt dien se in de Pacificatie ghedaen hadden. Ende dit sijn de gene die ons de Pacificatie ende onsen eedt durven voorhouden, recht al of dese banden nergens anders toe bereyt hadden gheweest, dan om ons metgaders Myne Heeren van Hollandt ende Zeelandt daerin verstrickt ende gheboeyt te houden, middeler tijdt dat dese goede ende getrouwe vrede-handelaers, die alle verbintnisse van rechten ende van getrouwicheit gebroken hadden, veroorloeft ware te doen ende te bedrijven alle 't gene dat hen haer trouweloos herte was inghevende.

Se sullen moghelick by brenghen, dat se Don Jan hebben doen beloven, dat hy de Spaegniaerts soude doen vertrecken: recht of ons gantsche verbondt ende vereeninge op dit pointt alleene stonde. Maer en behoorden se niet eer dan se 't accord met Don Jan besloten, ons wederom ghestelt te hebben in onse gouvernementen, ende in 't besitt van onse goeden metgaders ons doen wederom hebben onsen sone, die onder 't getal van de ghevanghene was? Ofte hebben se oock slechts eens aen hem ghedocht, hoe wel dat vele onder henlieden van syn maeschap waren? Niet met allen. Want haer intentie ende voornemen was wel anders: d' welck sy klaerlick bethoont hebben doer dien dat se so menighen raedtslagh ghehouden hebben, hoe dat se mochten eenigh middel vinden om ons te onderdrucken, metgaders om Hollandt ende Zeelandt onder haere subjectie te brengen: dewyle dat se bemerckten, dat wy ter selven tijdt metgaders de Staten der voorsz. landen noch alleene de gene waren, die haeren schadelicken aenslagh, streckende tot onse grondelicke verdervenisse, met

oentlicke macht ende gewelt te rugghe hielden ende verhinderden: de welcke was, dat se henlieden selven in de plaetse van de Spaegniaerds gedochten te stellen, ende even de selve tyrannye te bedrijven die de Spaegniaerts gebruyckt hadden, doch (also sy hen selven laten duncken) met meerder macht ende aensien, oock met minder sorghe dat se om der selven wille souden gestraft werden, naedemael dat se in haren eygenen lande waren. D' welck genoegh sal blijcken indien 't noot is, by de instructien die medegegeven worden den genen die tot Geertruydenbergh met ons quamen handelen. Ter selven tijd sonden sy aen de Coninghinne van Engelant, om allerhande valsche dinghen haer te verstaen te geven, ende de selve te induceren om teghen ons metgaders tegen Myne Heeren de Staeten van Hollandt ende Zeelant de wapenen te doen nemen: maer de kennisse die sy hadde van de waerheit, ende haer sonderlinge verstant ende groote voorsichtigheit daer sy mede beghaeft is, deden haer op veel eenen anderen voet resolveren, dan sy wel gehoept hadden. Korts, sy deden hun uuterste beste om van nieus alle de selve practijcken in 't werck te stellen ende aen te rechten, die de Spaegniaerts daer te vooren ghedaen hadden. Daer by kan men sien, Myne Heeren, hoe dat sy lieden, selfs in den eersten beginne, hebben de Pacificatie van Ghendt onderhouden. Ende belanghende de Spaegniaerts, de welcke Don Jan hen wijsmaecte dat hy se te rugghe gesonden hadde: Se saghen emmers⁺ wel, so hen 't ghesichte niet geheel benomen en was (want se worden daeghelicks daer van ghewaerschouwt) dat eenen deel noch bleef in 't landt van Luxemborgh liggende, d' andere in Bourgoignen, ende noch andere in Vranckrijcke onder 't deksel van de inlandtsche oorloghe, die aldaer wederom opgheresen was, verwachtende slechts de lose om op eenen ooghenblick wederom in 't landt te keeren: [†]d' welck sy oock deden. Dies niet te min, sy wisten wel, hoe dat Don Jan noch vierthien duysent Duytsche knechten van de oude benden in de voorneemste steden van den lande in gamisoen behieldt, ende met de voorsz. Duytschen tot Mechelen handelde: se hoorden dat hy tot den selven eenerley, ende tot ulieden, Myne Heeren, anderley was sprekende ende saghen hoe dat hy 't Casteel van Antwerpen sochte te trecken uut de handen van den Hertoghe van Arscot ende van den Prince van Chimay synen sone, om 't selve in handen van Treslon over te laten. Dese dinghen saghen sy alle wel, ende niet te min se bewesen hem daer toe alle jonste ende bystandt. Ende noch

⁺De Spaegniaerden van Don Jan afgedanckt.

[†]Veerthien-duysent landtsknechten by Don Jan in garnisoene ghelaten binnen de voorneemste steden van den lande.

souden se wel durven segghe, dat se de Pacificatie van Ghent vaste onderhielden. Want dat de vyandt ons wil voorhouden, dat Don Jan de selve hadde ghesworen: wy bekennen noch wel meer, dat se de Coningh selve belooft hadde, d' welck dient om hem dies te beter ende meer te overtuyghen: want even ter selven tijdt doe hy beloefde die Pacificatie te onderhouden, beval hy Don Jan over d' ander sijde dat hy se breken soude: soo 't blijkt by syn eyghen brieven. Ende [†]aengaende van Don Jan, 't is also dat hy se heeft beloofd ende gesworen: maer 't selve is gheschiedt mids een seker conditie, van de welcke hy van te vooren geseyt hadde (selfs in de teghenwoordicheit van sommighe van uwe gedeputeerde) dat se behoorde daerby ghevoeght te werden, naemelick, tot der tijdt toe dat hem 't selve soude berouwen: de welcke conditie seer korts daer naer geviel ende vervult ward. Want dit jongh quantken meynende alle dinghen gewonnen te hebben, ende tot synen voornemen alreede gekomen te sijn, oock syn rekeninghe maeckende, dat hy (ter causen van de Duytsche garnisoenen ende van so veel verraders hares vaderlandts die over syn sijde waren) de beste steden in syn handen ende tot synen wille hadde: begint by 't innemen van 't Casteel van Namen (niet sonder de Coninginne van Navarre, die even ter selven tijdt aldaer voorby passeerde, een merckelick groot onghelijck ende schande aen te doen) want die plaetse dochte hem bequame ende oock noodigh te wesen om de Spaegniaerden aldaer in 't landt weder over te brenghen. Maer also saene als 't casteel van Antwerpen ulieden ward overghegheven, so bevandt hy, hoe dat hy noch tamelicken verre van syn rekeninghe was: d' welck hem voor eenen tijdt langh veel vrienden dede verliesen, de welcke oock terstont beghonnen haer rockskens om te keeren. Dies hy hem so verbaest ende perplex vandt, dat hy gheenen anderen toevlucht en wiste, dan tijdt te winnen, na dat hy met ghiften ende gaven eenighe van uwe eyghene ghedeputeerde omghesett hadde, metgaders ulieden met een gheveysde ende ydel hope van peys op te houden. Ende het ware wel te wenschen gheweest, hadde 't Gode so belieft, dat ghy al van doe ter tijdt, doer dese goede onderhouders der Pacificatie van Ghendt niet en hadt belett noch verhindert gheweest, onsen raedt te ghelooven ende te volgen: want wy hadden met een kleene macht van volcke ons van Don Jan, metgaders van syn Spaegniaerts ende haere aenhangers, ende van alle allendighheit die daerop ghevolght is, kunnen quijte maecken ende ontlasten.

[†]Don Jan heeft de Pacificatie van Gendt gesworen ende eenen valschen eedt ghedaen.

Daerom so wouden wy hier noch gheerne weten, Myne Heeren, of Don Jan doe ter tijdt dese Pacificatie, ja selfs syn Unie met so grooter solenniteyt ghesworen (also se plegen te spreken) onderhieldt, die hy met dese ghespaegnoliseerde luyden gemaect hadde. Ten anderen, ter wat causen komt hy ons de Pacificatie van Ghendt verwijten, de gene die doer den Heere van Selles ons heeft doen verklaren, dat hy se niet en was ghesint te onderhouden? Of sal hy t'onsen achterdeele ende schade een privilegie ghenieten, 't welcke hy selve heeft opgheseit, ende daer van hy afstandt heeft ghedaen? Ende als 't al gheseit is, 't en is met hem niet, maer 't is met ulieden, Myne Heeren, dat wy ende de Staten van Hollandt ende Zeelandt gecontracteert hebben. So dan, na dat se so menighmael ende in so verscheyden manieren de voorsz. Pacificatie ghebroken hadden, metgaders de beste borghers, (tegen de welcke sy veel snoode ende valsche dinghen wisten voort te brenghen) uutgheseit ende uutgheroeyt uut den steden, over de welcke sy macht hadden op tyrannische wijze te heerschen: ghy lieden hebt tot uwe meerder versekertheit noodigh bevonden, sommighe van den artijckelen der voorsz. Pacificatie te vermeerderen ofte oock te veranderen, Ja dat meer is, of ghy deselve artijckelen hadt willen gantschelick breken, te niete doen ofte wederroepen: Wie is de ghene die ulieden eenighsins hadde konnen beschuldighen van dies wegghen dat ghy in 't ghene dat uwe eyghen saecke was, also gedisponeert hadt, als ghy tot uwen profijte ende welvaert hadt bevonden te behooren, dan hy alleene die hem meynde met synen eedt als met een garen te behelpen, om ulieden daerin te vanghen ende te verstricken.

[†]Aengaende dat se willen segghen, *dat de veranderinghe komt van onsentweghe*, of het schoon in der waerheit also ware, so is 't nochtans dat wy aen de voorsz. Pacificatie niet meer en waren verbonden, in aenschouw van de gene die met ons gecontracteert ende gehandelt hadden, nademael dat sy se selve op so menighhande wyse geviolert ende ghebroken hadden: oock nademael dat van uwentweghe bevonden was also te behooren, dat sodanige een veranderinge soude geschieden, so hadt ghy even so groote autoriteit ende macht van de selve te disponeren, als een Heere recht heeft in synen erf-goeden te doen. Want de Pacificatie was uwe: van de welcke ghy vermochtet te doen na uwe beliefte. Maer nu het is so menighmael verthoont worden so wel mondelinge als by gheschrifte, dat aen de voorsz. Pacificatie niet en is gheviolert noch ghebroken worden, so dat het niet noodigh

[†]Dat van wegghen Myn Heere de Prince, de Generale Staeten, ende die van der Religie, niet en is voorghenomen teghen de Pacificatie van Ghendt.

en is den tijdt meer daarmede over te brenghen, om ulieden 't selve te verklaren. Dat willen wy alleenlick wel toegheven, dat het dien van Hollandt ende Zeelandt verboden was, dat se in den anderen provincien gheen veranderinghe en souden aenrechten: Maer sodanighe obligatie en sal men niet konnen bevinden, dat het den Staeten selve van de voorsz. andere provincien niet en soude veroorloeft sijn gheweest, in haere eyghene provincien te voorsien ofte ordre te stellen doer eenigherhande middel ofte condicie, tot haere meerder versekertheit: d' welck klaerlick is te sien ende te bemercken, so wie den 11den ende 12den artijckelen van de voorsz. Pacificatie slechts wil overlesen. Ja daerenboven, ten tijde dat men besigh was met de selve te maecken ende te sluyten, also een van de ghene die van onsentweghe ghedeputeert waren, aen eenen anderen van de voorneemste over d' ander sijde eens was verthoonende, dat sulcks seer lichtelick mochte kommen te gheschieden, namelick, dat men om vry exercitie van de Religie te hebben, in haren provincien soude aenhouden, ende dat het derhalven veel beter ende raetsamer hadde gheweest, dat se met eenen voor de onderdanen der provincien, uut der welcken name sy waren contracterende, oock eenige vryheit hadden verwilliget: so ward hem daerop gheantwoordt, dat men voor sodanighe dinghen niet en behoorde besorght te wesen, ende dat die van Brabant, Vlaenderen ende andere landen, geen veranderinghe in den saecken van de Religie en souden begheeren. So se dan nu hun bedroghen vinden, ofte dat se haere rekeninghe qualick ghemaect hadden, waerom kommen se hun so onsinnighlick aen onsen persoon adresseren?

De selfde antwoorde sal hun dienen nopende de veranderinghe in eenighen steden van onsen gouvernemente geschiedt. Want wy konnen dat voor Godt met der waerheit wel segghen dat wy gheen advys noch verwillighinghe daer toe en hebben gegheven, oock dat daer veel dinghs is ghebeurt daer wy gheen behaghen aen en hadden: Ende in Vlaenderen desgelijcken. Maer dat willen wy hun wel houden staende, so in den selven is eenighe dertelheit ofte insolentie van den krijghsvolcke gheschiedt, dat 't selve al maer roosen en waren, te vergelijcken by de onverdragelicke excessen ende den overlast by henlieden gedaen. Ende daer en is emmers ten minsten geen ongetrouwicheit, geen verraderye noch verstant met den Spaegniaert over onse sijde geweest, als men over der vyanden sijde genoegh gesien heeft. Want en hebben se niet met gewapender handt een openbaere

⁺oorloge begonnen tegen haere eyghen trouwe ende belofte, ende haere bondtgenooten kommen bespringen, doe wy op twee daghreysen naby waren, om onse vyanden te gaen de slacht leveren? En hebben se niet de executie ende het volbrengghen van haer compact dat se t'samen gemaectt ende ghesworen hadden om van haeren bondts-ghenooten tot den vyandt af te vallen, ter selven tijdt aldermeest vervolghet, te wyle dat de goede stadt van Maestricht beleghert was? Soude men oock ter weerelt een leelicker acte kunnen ghedencken dan dese is, ⁺naemelick, als ghy ulieden gantschelick betrouwdet op 't krijgsvolck van uwe bondtgenooten, hopende daer mede die vrome stadt te ontsetten, met de welcke sy selve een verbondt gemaectt ende dat met den eede bevesticht hadden, ja van de welcke sy in geener manieren, noch met rechten noch met onrechten, hen wisten te beklaghen: dat sy even ter selven tijdt niet alleene u gaen verlaten, maer dat meer is, se beghinnen oock tegen ulieden openbaer oorloghe te voeren? Men vertelt in den historien, dat Suffecius met vier peerden van een getrocken ward, om dat hy stevaste op syn plaetse was staende ghebleven, sonder hem eens te beweghen, ende om dat hy slechts bleef toesiende, te wyle dat Tullus Hostilius syn bondtghenoot teghen de vyanden streedt. Waer sal men dan galghen ghenoech kunnen vinden, ofte wat lijfstraffen sullen swaer ghenoech wesen, om de ghene, die so groote ontrouwe ende wederspannicheit teghen haere eyghene vrienden ghebruyckt hebben, na hare verdiensten te straffen? De selve naemelick, die onlanghs daer te vooren den Grave van Mansfelt, Viglius, Fonck, Assonville, Berty ende andere van den Rade van Staten aengegrepen hadden, doe wy noch met hen so naer niet en waren verbonden, als wy nadeihandt hebben gheweest, ende doe wy noch niet in Brabant overgetrocken en waeren: Ja de selve, die doer sodanige aentastinghe, de gantsche weerelt hadden te kennen ghegheven, wat sy van des Coninghs ende syns Raedts handelinghen hielden ende gevoelden. So laeten wy ulieden nu oordeelen, Myne Heeren, hoe wijselick dat sodanige luyden haere saecken overleit ende bedacht hebben, die niet en konden bevroeden, dat se doer 't middel van de oorloge die se teghen ons sijn voerende, de sweerden scherpen van de ghene die sy selve hadden ghevangen genomen, om hen daarmede tot syner tijdt dat hoeft voor den voeten te doen legghen.

Hierop sullen se segghen, dat wy ons niet en hebben als vyanden gestelt teghen de gene die over onse sijde buyten de mate geschreden

⁺De malcontenten beginnen haeren krijgh, doe men gereedt was om Don Jan heel uut den lande te slaen.

⁺De afscheydinghe van de generaliteit, ghedurende de belegeringhe van Maestricht vervolghet.

hadden. Voorwaer wy en hebben de fauten ende mishandelingen van sommighe niet voor goet gehouden. Maer achten se ons oock wel so onvoorsichtigh, dat wy om hen een welgevallen te doen, soudē de dore gaen openen tot de gheheele verdervenisse des lants ende Escovedo tot eenen Prophete maecken? Of hebben se oyt meer gehoort, dat een wij se vader, om synen vyandt te vrede te stellen, de verdervinge ende vernielinge van syn eygen kinders soude gesocht hebben: ende niet veel meer ter contrarien, dat hy haere fouten behoort te straffen, ende die verbeterende, niet te min syn huysgesin voor te staen ende te bewaren? Maer Bours, Montigny ende andere, en weten se niet wel hoe groote neersticheit dat wy gedaen hebben, om alle dinghen in een goede ordre wederom te brengen? Hebben se vergeten hoe dat hen alsodanige artijckelen sijn verwilliget worden, als sy selve ⁺begeert hadden: de welcke sy daernaer teghen haren eedt overtreden hebben? So was het dan enckel rasernye, sotticheit, eergiericheit ende haet teghen de Religie, metgaders begeerte van te heerschen, die haere herten so uutsinnigh ende rasende dul ghemaect hebben: van de welcke sy eerstelick verwerkt ende gheport sijnde, hebben de selve naemaels ghesocht met den deckmantel van de Pacificatie van Ghendt te bekleyden. Want ons is genoegh bekennt, Myne Heeren, hoe benaut ende beladen dat se gheweest hebben, om haer voornemen eenighe verwe te gheven, ende hoe dat hen een slecht capiteyn ter plaetsen daer sy waren raedt houdende, desen wegh opende: die oock stracks is ghevolgt worden.

⁺De rechte oorsaecke waerom dat de malcontenten van de generaliteit hen afgesondert hebben.

⁺Wij weten wel, dat veel menschen seer nieuwe ende vremdt sullen vinden, hoe dat kinders van so goeden huysē ende van sodanighen vaderen afghekommen, hen selven so leelick hebben kunnen vergheten, ende haer eygen geslachte ende afkomste so kleyn sijn achtende, dat se de selve met een eeuwich verwijt van so veel lasteren ende schanden hebben willen bevelcken. Ja vele sullen ghedencken, dat het niet gheloovelick en is, dat in henlieden so groote onghesta-dicheit oyt hadde kunnen bevonden werden. Daertoe uut redenen van de sonderlinghe vriendschap die wy met hare vaderen hebben gehad, ende om der eeren ende respects wille, die wy den selven altijds hebben gedraghen, metgaders dat wy se gheerne hadden ghesien vervoordert tot allerhande deughden, eere ende reputatie (d' welck wel hadde doenlick geweest, hadden se slechts eenen korten tijdt kunnen mede verdraghen eenen deel van de benaetheit ende

⁺Ongestadicheit van de Malcontenten.

allendicheit daerin haer vaderlandt is ghevallen) So is 't dat wy, so vele als ons is belanghende, daer over grootelicks sijn bedroeft, dat sy dus verre gekomen sijn, Ende souden hen noch op dese ure wel wenschen dat se so wijs ende voorsichtigh waren, dat se 't gene dat alreede geschiedt is, met een oprecht leedtwesen sochten te verbeteren. Maer om hier niet in 't breede te verhaelen vele van haere particuliere daden ende wercken, die so met den eersten in de ooghen ende gesichte van alle de weerelt niet en vallen, ende nochtans vol sijn van alle onghestadicheit ende lichtveerdicheit: so men wil alleenelick bemercken 't gene dat eenen igelicken notoir ende kennelick is, ja dat de gheheele weerelt sien ende tasten kan: wie sal hem kunnen genoegh verwonderen van de onsekerheit, onstandtvasticheit ende ydelheit van haere resolutien ende voornemen? Sy dienen eerstelick den Hertoge van Alve ende den grooten Commendador als of se haere gehuerde knechten waren. Se voeren den krijgh teghen ons met aller strengicheit: ende een weynigh tijds daer naer se kommen om met ons van den vrede te handelen. So versoenen se hen dan met ons: ende siet, nu sijn se vyanden van de Spaegniaerts gheworden. Don Jan komt daernaer in 't landt: ende se volghen hem, se dienen hem, se gedencken aen alle middelen om ons in den grondt te bederven. Don jans aenslaghe en gheluckt hem niet, dien hy voor hadde van 't casteel van Antwerpen in te nemen: so verlaten se hem oock, ende senden om ons te beroepen dat wy souden met den eersten overkommen. Wy en hebben, noch so saene den voet in 't landt niet, so gaen se teghen haeren eedt, sonder iet met ulieden, Myne Heeren, ofte met ons Haer van te communiceren, Myn Heere den Ærthertogh Matthias ontbieden. Is nu de selve oock hier: sy sien dat se doer dien wegh tot haer intentie ende voornemen niet en kunnen gheraken: so laeten se hem daer sitten, ende sonder hem eens daer van te veradverteren ofte de wete te doen, se gaen Myn Heere den Hertoge van Anjou haelen. Se brenghen hem mede, ende beloven hem groot wonder. Daernaer sien se dat se hem daertoe niet en kunnen brenghen, dat hy hem selven tot een hooft soude opwerpen teghen ulieden, Myne Heeren, ende tegen die van der Religie: so verlaeten se hem oock, ende gaen hen voeghen bij den Prince van Parma. Sijn daer oock eenighe baeren der zee so onghestadigh, of wederhaene op eenen toren so wanckelbaer, als de raedtslaghen van sodanighe luyden, die daer meynen so hooghe gheseten te sijn, ja so verheven ende verse-

kert, dat hen daerom soude toeghelaten wesen met so groote ende machtighe Princen also te ghecken? Naedemael dan, dat se dusdanighe dinghen bedreven hebben, als 't selve alle weereit bekend is: so moeght ghy voortaan wel vastelick gheloooven, Myne Heeren, dat hen geen lichtveerdigh ofte ydel voornemen sal te groot wesen, dat se niet insghelijcks en durven bestaen. Ja wat souden se doch leelicker ofte schandelicker hebben konnen doen, dan dat se tot dese moedeloose ende bloohertighe verbanninghe haeren wille hebben overghegeven, doer de welcke den selven na syn lijf ende leven wert gestelt, die henlieden haer leven heeft behouden, ende den voomeemsten onder hen haer goet heeft doen wedergeven? Ende weest versekert, Myne Heeren, dat het daermede niet al ghedaen en is: want so sy (als wy hen wel souden wenschen) hare faute niet en kommen te bekennen, ende hen die niet en laeten leedt sijn, gy sult se noch meer dan thien reysen van sadel ende peerdt sien veranderen, eer dat dese saecken een eynde krijgen.

Belanghende 't ghene dat se ons voorhouden, *dat wy ons souden met ghewelt ende oproer van de ghemeente, teghen den wille van de Staeten, hebben doen verklaren voor Ruwaert ende schermheer van ⁺Brabant*, Ghy sult noch wel indachtigh sijn, Myne Heeren, dat wy ulieden noyt gheen woordt daer van ghesproken, noch eenighsins 't selve by ulieden versocht ofte daerom aengehouden hebben: maer wel ter contrarien dat wy grooten wederstandt ende weygeringhe daer tegen deden. Selves aengaende van 't Lieutenantschap generael, eer wy dat wouden aenveerden, wy hebben alvooren begeert 't advys ende de verwilliginghe van de hoofden die in onsen legher waren, de welcke seer onlanghs daernaer ward in de vlucht geslaghen (wy en willen nu niet segghen doer wiens faute 't selve is by gekomen) ende sy sonden ons 't voorsz. advys over, met haar eyghen handt gheteekent, d' welck noch onder ons is berustende. So nu daer en boven sommighe uut den ghemeen volcke dese verkiesinghe voort stierden ende seer ernstlick aendreven, hoe wel dat wy om 't selve te doen noyt niemands ghebeden noch aengesocht hadden: nochtans wy moeten wel bekennen, dat se in den saecken van dese landen doe ter tijdt veel wijser ende voorsienigher waren dan wy selve. Want se wisten wel van te vooren, ende saghen 't voor ooghen, hoe dat se latende alle de handelinghe ende administratie van de ghemeene saecke in de handen van dese ghespaegnoliseerde luyden, eyndelick

⁺De staet van Gouverneur van Brabant ende Lieutenant Generael.

souden bevinden, dat se op een seer licht ende onvaste sandt sodanigh een ghebouw souden ghetimmert hebben.

[†]Even so warachtigh is 't ghene dat se daer by hanghen, *dat wy insghelycks doer oproer ende emotie van die van Ghendt ons hebben laten kiezen Gouverneur van Vlaenderen*: 't welcke komt uut een enckel onwetenheit van onse saecken. Want de vier leden 's landts van Vlaenderen hebben de voorsz. verkiesinge gedaen, niet eene, maer diveersche reysen: ende hebben 't selve niet ghedurende de beroerte die daer gheweest is, maer na dat alle saecken nu vreedtsaem ende wel ghestilt waren menighmael vervolght ende aengehouden, so wel aen ulieden, Myne Heeren, als aen ons: doch tot op dese stonde en hebben wy 't selve niet willen aenveerden.

[†]T gouvernement van Vlaenderen is Myn Heere de Prince aengeboden gheweest, ende van hem niet geaenveerd.

Wy en kunnen ons oock niet laten duncken, dat het redene sij, dat wy souden moeten verantwoorden van de middelen, by ulieden, Myne Heeren, opgeleit, dewelcke achtervolghende ulieder advys [†]ende onder uwen naeme ende autoriteit, hebben doer uwe tressorsiers, commisen ende ontfanghers gheadministreert geweest, sonder dat noch wy noch iemandts van den onsen oyt daervan eenen penningh gesien hebben. Van 't welcke so men met rechte iemand soude willen beschuldigen, en is het niet den vyant selve veel eer te wijten, die ulieden bedwongen heeft alle middelen te soecken om ulieden te beschermen? Ende so hy om quaet te doen, ende tyrannye te ghebruycken, ja om uwe vryheit onder te drucken, so groote ende lastige kosten is doende: waerom en soude ulieden insgelijcks niet gheoorloeft sijn, om wel te doen, om den tyran te bedwingen ende te wederhouden, om te bewaren uwe privilegien ende vryheit, (de welcke nergens by en kan gheschattet ofte gepresen werden) oock eenighen kost aen te wenden? Ja of het van noode ware alle 't ghene dat wy ter weerelt hebben tot de leste mijte toe, ofte tot de leste druppel onses bloeds daeraen te hanghen, wat souden wy doen daer wy niet toe gehouden ofte verbonden en sijn, ende daer van wy niet alleene in den ouden ende uutlantschen historien, maer oock van onse kloecke ende vrome voorsaten ende voorvaders so veel schoone exempelen hebben? Maer so verre is het noch van daer, dat men behoort eenighsins na te laten ofte te verflauwen, dat wy daer en teghen, also wy nu ghenoech sien wat hem aenheeft ende meest is deerende, dies te gehertter behooren te wesen, ende ons selven meer ende meer te beneerstighen, om in 't selve te volheerden.

[†]Van de penninghen by Myne Heeren de Staeten opghelicht, ende hoe de selve sijn uutghedeylt worden.

Op 't ghene dat se voorts segghen, *dat so wanneer iemandt op de contributien wilde spreken, wy dien hebben doen aentasten, qualick tracteren ende in ghevanghenis werpen, ofte oock doen pillieren, berooven ende ter doot brengen*, wy en houden niet dat het noodigh sij iet te antwoorden voor ulieden, Myne Heeren, die selve wel weet, dat sulcks versiert ende onwarachtigh is. Ja ghy weet daer en teghen, dat wy veel meer beschuldigh ende ghelastert sijn gheweest van weggen onser overgrooten saechtsinnicheit ende lijdtzaamheit, om dat wy menighe snoode gheesten verdregen hebben, die onse saecken doer haere konsten ende practijcken, metgaders haere heymelicke raedtslaghen waren verachterende, dan dat wy van onsen vyant van rouwicheit ende stuerheit beschuldigh werden. Ende ware 't gene dat se ons hier voorwerpen waerachtigh, vele sijn daer die huydensdaeghs veel klaps hebben ende luyde tieren, den welcken men haer snateren wel soude benomen hebben. Dies niet te min, so en is 't ons noch niet berauwen dat wy also met hen gheleeft hebben: ende sullen ons altijdts verblijden van dat wy liever hebben ghehadt, dat ons soude onghelijck geschieden, dan dat wy 't anderen soudent begeert hebben te doen: gheenssins daeraen twijfelende, of Godt die een rechtveerdigh richter is, en sal noch eens dese verraders ende ongetrouwe luyden, die 't broot met ons waren etende, metgaders mededeelachtigh van onse raedtslaghen, doch 't selve onanghesien nu teghen ons den krijgh voeren, den rechten ende wel verdienden loon haerer snoodheit gheven, also se alreede Godes wraecke sijn ghevoelende, die se met een gheduerighe onruste ende beroerte haeres gheests ende ghemoedts is vervolghende.

†Nu so vele als belanght de negotiatie van den Heere van Selles, de welke is bekent worden als vol bedroghs ende geveynsdheit wesende, dese beschuldige is haer adresserende tegen ulieden, Myne Heeren, die so wijselick syne listen ontdeckt hebt ende hem te verstaen ghegeven, dat de ghene die Spaegnien niet ghesien en hebben, daerom gheen beesten en sijn, als hy ende syns ghelijcke gedencken. Wy bekennen dat wy van den selven advyse oock sijn gheweest ghelijck als ghyheden, namelick, dat men hem niet meer gheloofs en behoorde te gheven, dan eenen bedriegher, ende die als een instrument slechts daerom uutgesocht was, om alle dinghen in verwerringe tegen malkanderen te stellen. Om 't welke van hem te ghelooven ons niemandt meerder oorsaecke en heeft ghegeven, dan hy selve.

†De negotiatie van den Heere van Selles.

Want 't ghene dat hy tot ons seyde, dat wy so wel in de gratie van den Coningh stonden, dat daer oock herwaerts-over gheen Heere en was, van den welcken hy beter ghevoelen ende vermoeden dan van ons hadde, ende dat hy ons noch ghedochte so vele te ghebruycken ende te emploieren: 't selve dede ons langhs so meer achterdencken krijghen, dat men onsen cop wel hadde van doene gehad, so wy den selven so goede coop hadden willen overlaten, als ons dese ghespaegnoliseerde mensch ghedachte wijs te maecken. So sijn wy dan oock even van der selven meyninghe gheweest als ghylieden, ja ghy hebt seer wijselick gheresolveert, namelick dat men volghende 't exempel van dien wijsen Capiteyn Ulysses, voor den soeten sangh van dese Spaensche meerminnen, behoorde d' ooren te stoppen. Maer wat willen wy alleene van ons seggen, dat wy van dien advyse souden gheweest sijn? Dese onsalighe luyden selve, die tot dese vervloecte verbanninghe verwillighet hebben, en sijn die niet even so seere daerteghen gheweest als wy? De selve Magistraten, die desen Ban hebben doen uitroepen ende publiceren, en hebben se niet oock den Heere van Selles, metgaders alle syn versierde beuselen verworpen? D' welcke ghenoeghsaem is, om te antwoorden op 't ghene dat se roeren ⁺*van de veranderinghe ende afstellinghe van Catholijcke officiers ende amptlieden*. Ende of het Gode also belieft hadde, dat wy hadden de macht ghehad sulcks te doen, ofte dat wy doer het overhaesten van sommighe, niet en hadden belett gheweest sodanighe veranderinghe over al aen te richten. Want daer en soude so overvloedigh quaet niet um ghevolght sijn, als heeft ghesien ter causen van de scheidighe der provincien van den anderen: ende is te besorghen dat het niet daghelicks meer ende meer toeneme tot des landts algheemeene verdervenisse. Wy hopen emmers ten alder minsten, so verre als de voorsz. provincien, die ons so schandelick verlaten hebben, hen de selve faute ende mishandelinghe niet en laten berauwen, dat se eyndelick sullen ghevoelen, dat niemandt om eenen snooden raedt so swaerlick ghestraft en wert, als even de ghene die den selven eerst ghegheven hebben. Ende alhier en willen wy gheen groote moeyte doen, om op dese versierde ende valsche beschuldiginghe te antwoorden, *dat wy in plaetse van de voorsz. officiers andere extraordinaerlick ghestelt hebben doer onse eygen autoriteit*: ghemerckt dat overal daer wy by geweest hebben by 't vernieuwen van de Wetten, wy alleenelick ghedaen hebben ende te wercke ghestelt sulcken last ende

⁺Van de veranderinge van de officiers.

bevel als ulieden belieft heeft ons te gheven, ende als een van uwe ghecommitteerde ofte ghedeputeerde, in 't selve niet doende teghen de rechten ende privilegien, also wy hier beschuldicht werden. Maer dat willen wy gheerne bekennen, dat wy ten besten dat ons heeft moghelick gheweest, altijd ghesocht hebben eerlicke ende deuchdelicke luyden, van goeder conscientie, ende boven al lief-hebbers des vaderlandts daerin te brengen. Maer wy weten wel, waer dat het hen lieght, ende waerom dat se hen so seere bekommeren, namelick om dat wy niet gheerne mede hebben voorgetrocken ende ghefavoriseert de ghene die se aen haer snoerken hadden hanghende, luyden sonder trouwe, ende die geen barmherticheit noch medelijden tot haer eyghen vaderlandt en hebben, jae bloet-durstighe luyden ende die slaeven sijn van haere tyrannye. Ende dit is 't ghene dat se noemen *een tyrannische, barbarische ende moortdadighe confusie*, naemelick dat wy onse ghemeente hebben willen reguleren nae onse rechten, de welcke van haeren barbarischen voornemen ende intentie also verscheyden sijn, als den dagh is van der nacht. Ja wat is het van noode, Myne Heeren, op sodanigh voorhouden hen te antwoorden, dewyle dat onse vyandt selve genoegh daerop antwoordet? Want wat waren dese officiers, die se segghen dat van ons souden afghestelt sijn gheweest? *Se waren* (segghen se) *wel gheaffectionneert tot den Coningh*, d' welck even so vele is te seggen, als dat se waren goede ende oprechte vyanden haers eyghenen vaderlandts. Waer uut ghy wel kont mercken, Myne Heeren, hoe dat het seer wel is ghedaen, dat men se op velen plaetsen heeft verandert.

[†]Voorts beroerende dat se ons oock verwijten, het goet gheloove ende vermoghen dat wy by den ghemeenen volcke hebben, d' welck sy heeten, *onder 't selve te regieren ende triumpheren*, het is wel so verre van daer, dat wy ons souden schamen so wel ghelooft te sijn, dat ons daerteghen leedt is, dat wy somtijds niet wat meer gheloofs en hebben, dat is te segghen, dat wy se niet wel en kunnen wijsmaecken ende brengen tot 't ghene dat wy hen so menighmael so wel mondelinghe als by gheschrifte hebben voorgehouden. Want wy souden al overlange met Godes hulpe 't landt van alle dese Spaensche vuylicheit gesuyvert hebben. Maer so sy nu sulcks sijn als se willen segghen, ende so wy daer en tegen oock sulcks sijn als se ons beschrijven (want om hen te believeen, willen wy hen dat selve poinct laten volghen ende also passeren) en sijn se niet bedwongen nootsaekkelick te bekennen, dat haere tyrannische feyten ende wreedtheit moeten

[†]Van des Heeren Princen autoriteit ende aensien by den volcke.

in alle manieren groot ende onmatigh gheweest sijn, dewyle dat se om der selven wille eenen alghemeen haet van alle 't volck hen op den hals gheladen hebben, d'welck van te vooren tot henlieden so wel ghesint ende gheaffectionneert was, ende eer dat se alsulcke excessen hadden bedreven, so groote getrouwicheit aen haere voorsaten metgaders aen hen selve bewesen hadde? Ende ter contrarien, so 't volck ons heeft ghewillighlick verkoren om syne vryheit voor te staen ende te beschermen, wat kan men anders segghen, of wat sullen de vremde natien, ja alle onse nakomelinghen anders daer van oordeelen, dan dat het iet sonderlicks aen ons gesien ende bemerckt heeft, dat weerdigh was so liefalligh gehouden te wesen: ende daerenteghen in den anderen wat bevonden heeft, dat eenen uutersten haet verdient hadde. So bekennen wy hen dan 't selve, dat wy sijn ende alle ons leven langh blijven willen ghemeynsaem ofte den volcke toeghedaen, dat is, dat wy sullen alle neersticheit doen, om uwe vryheit metgaders uwe privilegien te vervolgen, te onderhouden, ende te beschermen. Siet nu hoe dat dese wijze herssebeckens so van allen naturelicken verstande berooft sijn, ende hoe dat, als se ons meynen meest te straffen ende te schelden, sy ons als dan aldermeest loven ende prijsen. Het is waer, dat se onder hen vijf of ses onbedachte hoofden, vyanden van uwe vryheit (der welcker raedtslaghen, sinnen ende heymelicke ghepeynsen alle ghelijck daer henen sijn ghericht gheweest, om allerhande middelen te soecken, waermede sy ulieden mochten brenghen onder haere tyrannye, die veel wreeder, ofte ten minsten veel schandelicker ende verachter soude geweest hebben, dan die van de Spaegniaerden selve), willen aller anderer menschen van der weerelt verstandt ende sinnen na de mate haeres eyghenen verstandts meten, ende ghedencken dat een ighelick sal terstondt voor quaet aensien, 't ghene dat sy sulcks achten te wesen: maer wanneer het al t'samen in een ghemeene waghe wel sal gheweghen werden, so sullen se bevinden, hoe dat se hen grootelicks misreken hebben. Want den ghenen dien se achten niet weerdigh te sijn dat hy leve, om dat hy de welvaert van de ghemeene saecke is verwoorderende (dewyle dat de ghemeene welvaert niet anders en is dan des volcks of der ghemeenten welvaert) den selven sullen se doer haere eyghen dwaesheit noch tot meerder eere brenghen, doer dien dat het volck altijd meer houden sal van den genen die 't beschermt ende voorstaet, dan van dien die 't wil onderdrucken.

Maer boven al en kunnen wy ons niet ghenoech verwonderen, hoe dat se in desen Ban hebben vergheten, 't gene daer so veel geringe ende quaetwillige schrijvers in haere ongeschickte smaedschriften ende libellen fameus ons so menighmael mede belastert ende beloghen hebben, namelick, dat wy den Edeldom souden haten. Maer aen wien ⁺souden wy doch desen haet moeten beghinnen? En soude het niet wesen aen ons selven, aen onse vrienden ende maghen, die alle (Gode lof) van seer edele ende hooghe afkomste sijn, ja van so ouden geslachte ende so wel met rijckdommen als met allerhande staeten ende digniteiten versien, In der voeghen dat wy niet seere en sijn besorgt, datter onder onse vyanden vele sullen wesen, die met rechten hen selven sullen beter ofte hoogher kunnen achten dan wy en sijn, ende weynigh sal men daer oock vinden, die hen souden by ons kunnen vergelijken. Bovendien so kan de ervaringhe 't selve genoegh uitwijzen, of wy niet tot voorderinghe van de edelen alle 't ghene doen dat ons moghelick is. Maer so wy van over langhen tijdt voorsien hebben, hoe dat sommige eerghierighe hoofden, die naderhandt van ons afghevallen ende gheweken sijn, hen selven hebben willen vervoorderen ende pooghen de gouvernementen ende meeste officien van den lande aen hen te trecken, om haer vaderlandt daernaer te gaen verlaten, ende haeren eedt valschelick te breken: ja so wy haere lichtveerdighheit, ydelheit ende onghestadighheit, metgaders haere sinnen ende ghemoet heel ende al na de tyrannye staende wel van te vooren ghekent hebben, ende den selven uut dier oorsaecken geen jonste in 't ghene dat se begeerden hebben willen toedraghen (doer welck middel den besten ende meesten deel van den staet ende wesen onser gemeene regeringhe tot noch toe geheel ende ongeschendt is gebleven) wy en hebben daerom den edeldom niet ghehaett noch veracht: maer wy hebben met goeden raede willen te vooren kommen des landts uuterste verdervenisse, die uut haeren aenslagen geschapen was te volghen. Waer 't saecke dat hare vaders die veel wijser, ja veel kloecker ende vromer waren dan sy en sijn, ende met den welcken wy so goede vriendschap altijd onderhouden hebben, tot op deser ure noch by leven waren: sy souden ontwijffelick van onghenoechte sterven, siende sodanighe kinderen, die in den minsten niet en sijn aerdende na de standtvastighheit ende het deughdelick ghemoet haerer voorvaderen, die daer so eerlick ende onstraffelick altijd gheleeft hebben: oock siende dat huydensdaeghs

⁺In wat weerden dat Myn Heere de Prince altijd den Edeldom ghehouden heeft.

geen landen en sijn, in den welcken sy niet voor onghestadighe luyden ende groote coopluyden ghehouden werden: selfs siende, hoe dat de Spaegniaerds den welcken sy als slaven sijn dienende, metgaders de Cardinael die de standaert is rondtsom den welcken haeren molen is draeyende, met henlieden, ghelijck als met eenen top oft caetsbal ⁺spelen, ende als met kinderen ommegeaen, ja by de neuse omvoeren ende leyden ghelijck men de beesten doet, ende met schoone woorden se langhe ophouden, tot dat het eens sal pas gheven syne beelden, instrumenten, tapisseryen ende anderen huysraet ende meubelen die se hem gestolen hebben wederom te eysschen ende te begheeren: ende tot dat se sullen wel te lijve ende vet genoegh sijn om op de vleesch-banck geleght te werden: alsoo 't blijcke by 's Cardinaels eygene brieven, die met syn eyghen handt gheschreven waren, ende die ghy Myne Heeren, selve ghesien ende wel bekend hebt.

⁺De Cardinael schrijft aen Morillon, dat het noch gheen tijdt en is om Bours ende andere rekeninge te doen geven.

⁺So nu onse vyandt, even als of hy hem niet ghenoech en betroude op syn eygen auctoriteit ende aensien, maer twijfelde dat het ghewichte van syn groote tittelen niet en soude swaer ghenoech sijn om ons te verdrucken, noch daer en boven der Keys. Ma^t. ende sommiger gheestelicker keurvorsten macht ende autoriteit komt daer by te verwoegen, segghende, *dat se souden gheresolveert ende ghedecreteert hebben seker puncten ende artijckelen die so billich, gracelick ende redelick waren, dat alle luyden van goeden oordeele ende verstande kennen ende belijden de selve sufficient ende ghenoeghsaem gheweest te sijn*, hy en hadde met eenen worde niet kunnen in beter taele recht uut segghen, dat ghylieden, Myne Heeren, metgaders alle de inwoenders van dese landen, die met eendrachtighen stemmen de voors. artijckelen als impertinent, bedriegelick in woorden, ende gantsch onredelick sijnde verworpen hebt, sonder redene ende verstandt, ja van sinnen berooft sijt. Maer wien sullen sy dat wijs maecken, dat een volck met so langhe ende ghedurighe oorloghen gequelt, die niet en kunnen wesen sonder hondert duysent inconvenienten, soude eenen vrede gaen verwerpen, so de selve eenighsins redelick ware? Ofte dat so goede, ja al te goede ende veel te gheduldighe onderdanen hen weygheren soudent met haeren overheere te veraccorderen ende te verdragen: 't en waere dat se sagen, dat sulck verdragh anders niet en is dan een aes om de luyden beter daarmede te betrappen, ende dat sodanighen vrede ergheer is dan de oorloge selve: ja dat het soete honigh eener tonghe meer te beduchten is dan eenighe scherpe ofte

⁺De vredehandeling tot Coelen.

gestaelde sweerden. De Keyserl. Ma^t. magh moghelick ghedencken, dewyle dat sodanighen staet ende conditie in synen eyghenen erflanden bequame ende duchtigh is, dat hy daerom in desen landen oock wel soude dienen. De selve Keyserl. Ma^t. sijnde van den staet ende ghelegentheit onser saecken alvooren gheinformeert ende bericht doer onse vyanden ende doer de verraders die onder ons waren, metgaders doer de ghene die onder 't decksel dat se naer Coelen gesonden ende gedeputeert waren, sochten uwe saecken in den grondt te verderven: berichtet de ander Vorsten van ghelijcken, de welcke het so laeten daer by berusten, achtende dat alles wat van sodanighe stede of plaetse komt van Godt selve geopenbaert is. Maer ghyliden, Myne Heeren, die den rechten grondt van den staet deser landen, metgaders de gelegentheit ofte ongelegentheit, oock de waerachtighe redenen ende oorsaecken van 't behoudt ofte verdervenisse der selven alderbest bekent, ghy die daer meest te verliesen hebt, ende die by alle rechten gehouden ende verbonden sijt de selve te bewaren: hebt al veel anders hier van geoordeelt. Men heeft alle 't volck van den lande daerop hem laeten beraeden, ende syn gesindtheit van de voors. condicien des vredes gevraeght: ende alle 't volck heeft se eendrachtelick verworpen, als sijnde veel te onredelick: d' welck niet in een stadt alleene, maer in allen is gelijkformighlick geschiet. Wel is waer, dat wyliden de Keys. Ma^t. metgaders den Coningh van Vranckrijcke, de Coninginne van Enghelant, ende den Coningh van Portugael ootmoedelick hadden gebeden, te willen voor onsliden ten besten spreken ende middelen, op dat ons eenen goeden vrede verwilliget mochte werden. Maer wy en gedencken niet, dat eenigh verstandigh mensche 't selve soude op sulcke wijze willen nemen ofte verstaen, als of wy daer doer ons lieden onder het goetduncken ende seggen van de voors. Potentaten soudent ghestelt ende onderworpen hebben.

[†]Ende aengaende dat se seggen dat men soude verboden hebben de publicatie van dien, ofte *so vele ghedaen dat de voors. artijckelen langhen tijdt achterghehouden ende ghesupprimeert sijn geweest*, daer in behoorde men uwe ghedult ende goedertierenheit veel meer te loven, dat ghy niet en hebt terstont laten straffen, anderen tot een exempel, de ghene die so stout ende vermeten hebben gheweest, dat se die artijckelen sonder uwen voorgaenden wille ofte consent ghepubliceert hebben. Ende ter contrarien, so verre is het van daer,

[†]Myn Heere de Prince en heeft niet belett, dat de artijckelen van Coelen onder 't volck soudent kommen.

dat men ghevreest heeft dat se souden ghecommuniqueert werden ofte onder den ghemeenen man kommen, dat men se heeft selve laten in printe utgaen met byghevoeghder verklaeringhe van de nulliteit der selven. Ja de voors. artijckelen hebben overal ghesonden gheweest in alle provincien ende steden, om den selven ghethoont ende voorghehouden te werden, ten eynde men mochte een ghemeen advys ende resolutie van allen den selven verkrijghen, alsoo oock de voorsz. advysen ulieden eendrachtighlick sijn wederovergedraghen worden. Maer het schilt vele, wanneer een dingh ghecommuniqueert wert by ordre, by weghe van rechte, ende met macht ende autoriteit van de ghene die sulcks vermogen te doen: ofte wanneer seker kleyne bespieders hier ende daer in 't heymelicke onder den gemeenen man gaen boeckskens uutstroyen, selfs wanneer eenen deel van de gene die van hier naer Coelen als ghedeputeerde gesonden waren, heymelick onder 't volck laten saeyen 't gene dat se met den vyandt in 't besondere gehandelt hebben, aen den welcken sy ulieden metgaders haer eygen vaderlant waren verraedende: soo 't klaer ghenoech blijkt by haere eygene brieven. Waer van wy hier niet breeder en willen spreken, dewyle dat 't selve alles doer den druck klaerlick aen den dagh, ende in d' ooghen van eenen ieghelicken is.

[†]Sy vinden uut der maten quaet *de versamelinghe ende vergaderinghe van ghedeputeerde van ettelicke steden ende landen, binnen der stadt van Utrecht, om aldaer een nieuwe confederatie ende verbintnisse te raemen ende te sluyten, &c.* Maer uut wat oorsaecken? om dat se voor quaet houden alle 't ghene dat ons lieden goet is, ende rekenen tot haerer schade ende verderven is te dienen 't gene dat onslieder behoudt ende welvaert is. Sy hadden alle haere hope gestelt op onse oneenicheit: se hadden alreede sommighe provincien gepractiseert ende over haere sijde ghebracht, die even so veel verscheyden raedtslaghen hebben gehadt als daer maenden in 't jaer sijn: oock hadden se tot haerer handt sommighe verghiftige luyden die hen midden onder onslieden hielden. Nu wat hulpe ende remedie teghen de oneenicheit hadde men beter kunnen uutsien dan eenicheit: endewat ghewisser oft bequamer preservatijf teghen 't venyn der tweedrachticheit, dan eendrachticheit? Doer 't middel van de welcke alle haer beworp ende bedrijf, alle haere raedtslagen by nachte gehouden, ende haer heymelick verstandt sijn in eenen ooghenblick verspreydt ende verstroyt worden: want God (die een Godt is des vredes ende

[†]De verbintnisse van de naerder ge-unierde provincien ghemaect als Artois ende Henegouw hen van de generaliteit afonsderden.

der eendrachtigheid) woude daer mede bewijzen, hoe groot een afsien ende grouw dat hy van bedrieghelicke tonghen heeft, ende hoe lichtelick dat hy sulcke valsche ende vervloecte aenslaghen kan om verre stooten ende omkeeren. Siet, Myne Heeren, wat een open veldt dat wy hen laeten, om te moghen tieren ende baeren, ende hun ongerust genoegh te stellen. Wy bekennen henlieden, dat wy de Unie eerst gedreven hebben, dat wy se daernaer ghevoordert hebben, ja dat wy ons beneersticht hebben dat se mochte onderhouden werden. Ende wy seggen ulieden noch meer, ja segghen het so luyde, dat wy wel begheerden dat het niet sy alleene, maar oock de gheheele weerelt hoorde: Onderhoudt uwe Unie wel: Bewaert uwe Unie wel. Doch siet neerstigh toe, Myne Heeren, dat ghy niet alleene met woorden of by geschrifte, maer oock met der daet ter executie ende in 't werck stelt 't ghene dat het bundelken pijlen met eenen bandt t'samen gheknoopt ende ghebonden, het welcke ghy in uwen seghel voert, mede brengt ende beduydt. Dat se dan nu henen gaen ende ons beschuldighen *dat wy alle saecken in 't verwerren ghestelt hebben*, doer dien dat wy dese Unie hebben te weghe gebracht: om welcker daet wille wy in eeuwicheit niet en sullen schaemroot werden. Want dewyle dat sy onder 't deksel van eenen paeys, ons een verdeylinge ende scheuringhe van malkanderen berockten, ende dat se hen so dickwils versamelden nu t' Atrecht, nu te Berghen in Henegouwe, ghevende ons altijd goede woorden, ende dat alleene om hen dies te ghevoeghelicker af te sonderen, ende om andere haers ghelijcke lichtveerdige gheesten middeler tijdt aen haer sijde te trecken: waerom en souden wy lieden over onse sijde niet oock die vryheit ende macht insghelijcks hebben gehadt, om ons selven te vereenighen ende t'samen te verbinden? Ten sy dat se moghelick also gedencken, dat hen wel is veroorloeft quaet te doen, ende het lant te verlaten, selfs dat meer is, te wyle dat Maestricht belegert was (d' welck lesende, ghy arrne ende ellendige luyden, en sult ghy niet ten minsten eens het brantyser gevoelen, dat uwe conscientien noch doorbranden sal?) maer dat ons daerenteghen niet en soude toegelaten sijn, wel te doen, metgaders 't landt te bewaren ende te beschermen. So laet ons dan hier uut dit onderwijs vaeten, Myne Heeren, om te weten wat ons nut ende noodtsakelick is, ende laet ons 't selve leeren van den meesten vyandt dien 't landt noyt gehadt en heeft, ja van den meesten tyran van der weerelt.

[†]Nu gaen se ons voorder een seer groote ende vervaerlicke misdaet voorwerpen, om de welcke alleene, sonder meer, wy weerdigh ghenoech waren ghedaen te werden in dusdanigen Ban (die veel wreeder is, dan alle de proscriptien by Sulla ende Carbo hier voortijds ghebruyckt:) namelick, *dat wy bet dan twee jaren ons binnen Antwerpen onthouden hadden sonder daeruit te gaen, ende dat wy getogen sijn binnen Utrecht*. Het is goet te sien, dat se seer wel weten al wat wy doen: even als of wy tot haeren grooten leedtwesen binnen de voorsz. twee jaren niet twee reysen in Vlaenderen hadden gheweest, alwaer wy met hulpe van de vier leden van Vlaenderen, beter ordre tot 's landts saecken ghestelt hebben, dan se wel gheerne en sagen. Maer laet het nu so wesen, dat wy binnen twee jaren niet en souden buyten Antwerpen sijn gekomen: en moet dat niet wel een groote crime ende misdaet sijn, dat wy ons altijd by ende omtrent u gehouden hebben, om ulieden te dienen in alle 't ghene dat u belieft heeft ons te ghebieden? Maer wy sijn na Utrecht ghetoghen. Daer is 't dat het hen houdt, Myne Heeren: dit is de aposteunie ende dat etterachtigh gheswel dat hen so seer doet. Want niet anders, dan alleenelick dese reyse, heeft se tot aen 't herte toe verwondt: ghemerckt dat se daer te vooren alreede haer beworp so wijselick ghemaect hadden, sy hadden so diepen ende vasten grondt haerer saecken gheleit, sy hadden daer so groote ghenoechte aen, sy schreven so vele ende so breedt aen haere goede vrienden, hoe dat se so veel landen ende gouvernementen vaste ende in haeren handen alreede hielden, se hadden so veel brieven hier ende daer uutghesonden om den eenen ende den anderen te verleyden, ende so veelderhande practijcken worden dagelicks voorgheslagen: Ende siet, also saen als wy ons slechts eens binnen Utrecht kommen verthoonen, met hulpe, bystandt ende raedt van Myne Heeren de ghedeputeerde van de provincien: so sagh men allen dien grooten nevel haest vertrecken, ende so veel casteelen die se noch bewaert hadden, om haer tyrannye daer in te bevestighen, worden afgheworpen, ende so veel steden versekert, also dat hen maer een stadt daer wat aen ghelegghen is, alleenelick is overghebleven, daer in hem 't hooft van den voorsz. aenslagh was houdende: de welcke hy selve noch al niet en konde na syner handt ghekeeren, sonder eerst die afgrijselicke moordt te doen van den genen dien hy synen vader was noemende, die des avondts daer te vooren by hem aen syn tafel hadde gheseten, hebbende hem vriende-

[†]Van de reyse die Myn Heere de Prince dede in Overijssel, in 't jaer 1580.

lick ontfanghen ghelijck Judas dede met eenen valschen kus. Dit is, Myne Heeren, 't ghene daerom dat se so luyde krijschen. Dit is die Helena, om de welke se sijn strijdende.

⁺Ende van dat se ons voorts oplegghen, *dat wy alle gheestelicke personen verjaecht ende uutghedreven hebben*, Ghy weet seer wel, Myne Heeren, dat 't selve niet waerachtigh en is. Maer achter dat haer hooftman, die doe ter tijdt binnen Groeninghen lagh, hadde binnen der selve stede doen vanghen ende spannen alle die van der Religie, sommighe oock vermoort, ja den Borghemeester selve, ende dit alles teghen synen eedt, hebbende daer te vooren den Religioens-vrede aldaer ingheleydt ende ghesworen, hebbende oock opentlick ende met solemnelen eede, metgaders met syn eygen handtteeckeninghe de Unie van Utrecht bevestight: wie isser die vremdt kan vinden, dat die van onse sijde, alsdan oock ghesocht hebben hen selven te versekeren: insonderheit als se saghen de vyanden sonder eenigh aenschouw te nemen op haeren eedt, ende den name Godes, dien sy daer toe gebruyct hadden, onder de voeten tredende, tot een eeuwich verwijt voor hen selven ende haer gantsch gheslachte, schenden ende verbreken alle 't ghene datter in de weerelt van gherechticheit ende billicheit noch was overgebleven? Emmers en sal men onslieden sulcks niet kunnen verwijten, dat ghedurende dusdanighe troublen doer onse vyanden selve aengerecht, die van onse sijde oyt souden tot dese alderhooghste snoodtheit ende ongherechticheit sijn ghekommen, dat se souden begheert hebben haere handen te baeden in 't bloet van haere bondt-geooten ende van de ghene die hen selven op haere trouwe waren verlatende ende versekerende, d' welck haere voorneemste hoofden oock met eyghener handt wel hebben ghedaen.

⁺Van de Papen die uut Vrieslandt verjaecht sijn.

⁺Aengaende dat se seggen, *dat wy sulcks gehandelt hebben metten Heeren ende principalen adel van dese landen, dat se bedwonghen sijn gheweest sich te vertrecken, ende hun vaderlandt te verlaten ende te abandonneren*: wie isser die daer slechts eenen heeft verjaecht? Maer so de vreesse ende het verschricken van haer eyghen conscientie ende ghevoelen, hen van binnen vervolght hebben, ende als helsche boose gheesten so ghequelt, dat se sijn bedwonghen gheweest van selfs van d' een plaetse tot d' ander te verlopen: wien moet men daer van anders de schuldt gheven, dan even hen selven, die met sulcker ontrouwe hebben de verdervenisse haeres eyghenen vaderlandts berockt ende te wege ghebracht? Ende of 't Godt so belieft hadde, dat

⁺Van sommige edelluyden die uut Vrieslant sijn vertrocken.

se de dore wat eer hadden kunnen vinden, jae dat de ghene die daer noch onder ons blijven, sijnde met ghelijcker rasernye ende onsinnighheit bevanghen, hen souden kort op den hielen na treden: se souden ons van groote anxt ende sorghe ontheffen, metgaders de gantsche ghemeynte bevrijden ende ontledighen van de vreesse die se heeft, dat hen noch mochte eens gelucken, haere schadelicke aenslaghen ter executie te stellen.

[†]Het is oock lachens weerd, dat se ons noemen *eenen hypocrijt*, die nochtans ons selven noyt tegen hen gheveynst ofte gedissimuleert hebben. Want als wy se noch hielden voor vrienden, wy hebben hen te vooren gheseyt ende gewaerschouwt, dat se de coorde omdraeyden van haer eyghen verdervenisse, om dat se den wegh van die wreede ende barbarische vervolginghe waren nemende. Ende 't en waere dat haere uitsinnicheit ende eyghen passien, die se in geener manniere en wisten te matighen ofte te bedwinghen, metgaders een verachtinge van onslieder gedaen hadde, hen belettende onsen raet te volghen: sy en souden so verre niet sijn gekomen, als se hen selven nu bevinden. Daer naer sijnde om uwer vryheit wille haere vyanden worden, noch en kunnen wy niet weten noch verstaen, wat hypocrisye dat se aen ons ghemerckt hebben: 't en sij dat se hypocrisye willen heeten, dat wy openbare oorloghe teghen hen voeren, dat wy haere steden innemen, dat wy se uut den lande jaeghen, ende sonder geveynstheit doen alle 't gene dat het recht der oorloghe is toelatende. Maer belieft u, Myne Heeren, de moeyte te nemen van te herlesen onse verandtwordinghe die voor derthien jaren in drucke is uutghegaen: so sult ghy daer achter bijgevoeght vinden eenen brief van eenen Coningh die een recht hypocrijt ende bedriegher is, die ons meynde met de stricken van syn soete ende bedriegelicke woorden te betrappen, even als hy ons tegenwoordelick ghedenckt doer syn dreyghementen ende groote donderslagen van woorden verbaest te maecken. Maer Gode lof wy weten een goet preservatijf so wel tegen d' een als tegen d' ander venyn.

[†]De ongheveynsdheit van Myn Heere de Prince.

[†]Bovendien se maecken groot werck, ende hoopen te samen veel ongeschickte woorden van *dat wy souden alle saecken fonderende sijn op een eewige diffidentie ende waentro uwicheit, ende dat onse conscientie doerknaeght wert met Cain ende Judas*. Ende of wy ons schoon fondeerden op haere ongetrouwicheit, souden wy daerom moeten gelijk wesen als Caïn ende Judas, so sy seggen? Want daer

[†]Myn Heere de Prince beschul dight van waentrouwicheit.

is eenen grooten onderscheit tusschen het mistrouwen van de beloften ende genade Godes die niet lieghen en kan, ende tusschen dit waentrouwen, als men op de woorden eens menschen, die een valsch logenaer ende bedriegher is, ende die geen trouwe noch gheloove en houdt, hem niet en wil versekeren ofte betrouwen: insonderheit voor ooghen hebbende de schoone exempelen van de arme Moren van Granaden die genoegh van dese beloften souden weten te spreken: ende de doodt van de Heeren Graven van Egmondt ende van Hoorne soude sulcks oock genoeghsaem bewijzen. Maer hadden dese goede Docteurs in de Theologie (als naemelick de Cardinael, die een van de fundamenten ende pilaren is van de Roomsche Kercke) de rechte ende voorneemste oorsaecke van Judas ende Caïns val wel ondersocht, se souden gevonden hebben dat het was, de waenhope: waertoe wy, doer Gods genade niet en sijn gekomen, noch oyt kommen werden. Maer ter contrarien, die wat naerder wil insien ende letten op de grouwelicke ende wreede manniere van spreken, daermede sy in dese barbarische ende ergher dan Turcksche verbanninge tegen ons blixemen: en sal hy niet lichtelick sien hoe dat sy selve de gene sijn die spreken als waenhopende menschen, ende die tot die uuterste desperatie van haere saecken sijn gekomen, gelijckerwijs die van den poëten als rasende ende onsinnighe luyden in haeren spelen oft Tragedien werden ingevoert? So sijn dan sy selve de ghene die haere conscientie met een brandt-yser geteekent als Judas, verbaest als Caïn, ende van Godt verworpen als Saul hebben. Doch niet te min, Myne Heeren, wilt alhier de groote voorsichticheit van dese wijze hoofden aenschouwen. Se segghen, *dat de diffidentie allen boosen menschen ghemeene is*. Wy willen met dy nu wat spreken, Cardinael, die so veel tijts in den Scholen verloren hebst, 't en sij dat du sulcks maer leeren en heetst, te sijn van jonghs op tot lieghen ende bedrieghen onderwesen. So vraghe ick dy dan, wat salstu antwoorden op 't seggen van dien voortreffelicken ende wijsen Orateur, die syn vaderlant so lief hadde (also wy in onser jonckheit van gheleerden luyden ghehoort hebben) daer hy spreekt, dat de meeste sterckte die een vry volck kan hebben tegen eenen tyran, is de diffidentie ofte mistrouwen? Ende dit propoost wardt aen eenen anderen Philips geadresseert, die niet dan een kleyn scholier en was in de schole van tyrannie, by dat dynen Don Philips is, die alle tyrannen verre te boven gaet, ende om den welcken te straffen ende te beschuldighen,

gheene van des voors. Orateurs uitspraken die hy heeft *Philippicas* genoemd, (selfs de ghene die men heeft gheacht onder den anderen insonderheit uut te nemen) en soude bequame ofte suffisant ghenoech wesen. Hierop dan maghstu beter letten: ende daerentusschen sullen wy altijdts verhaelen, schrijven ende alomme doen graveren de voorsz. schoone spreucke, die weerdigh is dat men in eeuwigheit daeraen ghedencke. Ende of het Godt so gave, dat wy beter mochten ghelooft ende ghevolgt werden, dan de voorsz. Orateur van syn volck en was, het welcke hem te veel betrouwende ende ghesegghen latende van luyden die dyns ghelijcke waren, als oock van sommige andere kleyne brabbelaers die tot dyner handt staen, de welcke haere tonghen metgaders hare pennen veyl ende te coope hebben, is eyndelick overvallen ende in den grondt verdorven worden. Maer wy verhoppen, Myne Heeren, ende versien ons so wel tuwaerts metgaders tot uwe standtvasticheit ende vromicheit van herten, dat 't selve ulieden niet lichtelick en sal wedervaren.

[†]Ende gelijk de goede Orateurs ofte voorspraken pleghen te doen, die tot in 't eynde altoos pleghen achter te houden ende te sparen eenighe krachtighe ende seer scherpe redene, volghende daerin 't exempel van de goede veldt-oversten die van haere beste krijghsluyden pleghen in de leste rijen te stellen: also doen oock dese gheleerde ende welgheoeffende luyden, ende willen ons in 't eynde met de swaerheit van een so groot ende leelick verwijt heel ende al ter neder drucken ende overvallen, segghende, *dat men ons versocht heeft ende presentatien ghedaen tot onsen grooten voordeele, op dat wy ons souden willen vertrecken ter plaetsen van onse gheboorte (aldaer een ighelick behoort uut der naturen aldermeest begheeren syn leven over te brengen) ende dat wy daer toe niet en hebhen willen verstaen.* Wat hadden se doch meer tot onsen voordeele mogen seggen, dan 't gene dat nu verhaelt is? Daerom, Myne Heeren, wilt doch haere dwaesheit metgaders haere onbeschaemtheit wel bemercken. Want se moeten een van beyden bekennen, of dat se sonder schaemte spreken, als se dit segghen: ofte dat se onvoorsichtigh sijn, doer dien dat se ons gaen loven daer se ons gedencken te schelden. *Het is seer aenghename, ende het wert van eenen ighelicken begheert, te moghen syn leven gherustelick in syn eyghen vaderlandt overbrengen.* Waerom treckt dan dit vervloecht geslachte van Spaegniaerden also van d' een landt in d' ander, om de gheheele weerelt te plaeghen ende te quellen? Maer

[†]De presentatien die de vyanden uut gheven Myn Heere de Prince ghedaen te wesen om uut den lande te vertrecken.

ter contrarien, so wy volgende onse schuldt ende plicht, daer mede wy ulieden verbonden sijn, liever hebben gehadt ulieden te dienen, dan gherust in de plaetse van onser gheboorte te wonen, is het oock recht dat wy daerom souden als *een schelm ende verrader; metgaders als een alghemeene peste der weerelt*, ghelastert werden? Hoe wel nochtans dat ulieden genoegh bekend is, dat wy van onsen ouderdom van elf ofte twelf jaeren af midden onder ulieden, ende niet elders, sijn opghetrocken, in der voegen dat wy dese landen voor sulcks vry moghen houden, alsof wy daer in gheboren waren. So sy dan ons hebben eenighe beloften ofte presentatien (also se segghen) tot onsen grooten voordeele ghedaen, ende so wy de selve geweyghert hebben aen te nemen: wat konnen se daerin anders straffen ende schelden, dan onse standvasticheit ende trouwe, Gode ende den vaderlande bewesen, de welcke wy voor alle 't goet van der weerelt voorghestelt ende hooger dan al 't selve gheacht hebben. En wilt niet gedencken, Myne Heeren dat wy so grooten last ende begheerte hebben eeuwelick te slaven ende arbeyden, of so groote moeyte ende last op onsen hals te nemen, daer toe so veel quaets te moeten hooren spreken ende so valschelick beschuldight te werden, niet alleene van onse vyanden, maer oock meer dan ons lief is, van de ghene die behoorden onse vrienden te wesen, ende die in ons niet weynigh ghehouden en sijn: ja so langhen tijdt van onse goeden berooft te sijn, ende te moeten sien onsen lieven sone in wreeder gevangnisse so lange gehouden, boven dien onselven met groote machtighe schulden belast te vinden: dat wanneer dat wy de middelen sagen te krijgen om van so groote swarighheden eens een eynde te maecken, wy niet en souden alle andere menschen van der weerelt slachten, die alleghelijck liever ruste dan moeyte ende arbeyt, oock liever voorspoet dan quellinge ende overlast hebben. Maer als wy nu sodanigh geluck ende so voorspoedighe condicie niet en weten te verkrijghen, sonder ulieden te verraden, ja sonder u te verlaten, ende so vele als in ons ware tot eenen roof ende buyt te stellen, metgaders tusschen de tanden van dese bloetdorstige wolven te werpen: So sal de reste van de gheheele weerelt ons dit voor goet houden (want aengaende van ulieden, Myne Heeren, wy sijn wel versekert dat ghy 't ons genoegh voor goet hout ende dat wy deshalven ons niet en behoeven by ulieden te ontschuldigen) dat wy noch om lijf noch om goet, noch om wijf noch kinderen, slechts een droppel van verraderye of diergelijcke verghift in onsen dranck en wil-

len doen. Doch so langhe als het Gode believe sal, maer een droppel bloets ofte eenen penningh slechts van onse goeden, ja maer een weynigh verstandts, neerstigheit, gheloofs ende aensiens ons te laten overblijven, wij willen dat selve noch tot uwen dienste geerne besteden, toeeyghenen ende opofferen. Daer en tusschen, nademael dat se ons sulcks verwijten, so willen wy ulieden dat noch meer seggen, Myne Heeren, dat se 't selve niet gedaen en hebben sonder daeraen de waerheit te sparen. Want sodanighe presentatien als se seggen, en sijn ons noyt gheschiedt, niet dat men ons niet en soude van te vooren wel ende sekerlick de wete gedaen hebben, dat wy ter weerelt gheen dingh en hadden kunnen eysschen, aengaende onse eyghen ende particulier saecken, of men soude ons 't selve verwillighet ende veraccordeert hebben: ende dat men voorts ons beloven woude onsen sone uut de hechtenisse te ontslaecken, hem gevende alle onse staeten ende officien, ende ons also veel goets als wy hebben (so wel van dat wy teghenwoordelick sijn ghenietende, als van dat men ons benomen heeft) erghens in Duytschlandt toe te voeghen, ende ons van alle onse schulden die in seer grooten getale sijn te ontlasten, ende noch daer en boven te geven thien mael hondert duysent guldens in ghereeden gelde ende gantsch goede versekeringhe. Dit sijn sonder twijffel schoone presentatien, Myne Heeren, ende het en heeft so vele niet ghekost haer bladt te doen omkeeren de ghene die van ons sijn afgheweken ende tot de vyanden vertrocken. Maer so verre is het van daer, dat men ons sodanighe condicien soude ghepresenteert hebben, dat ter contrarien men noyt en heeft so vele aen ons kunnen ghewinnen, noch om brieven die de Keyserlicke Gesante aen ons schreef, noch met heymelicke practijcken, daermede sy ghedochten sommighe van onse dienaars aen te varen, ende oock sommighe van onse namaeschap te wercke te stellen, noch om brieven van de Commissarisen selve, te weten, dat wy souden eenighe besondere artijckelen ende in onsen naeme over senden. Maer wy hebben gestadighlick geantwoort, so verre als se den vrede souden veraccorderen op sulcke condicien, als ghy lieden, Myne Heeren, doe ter tijdt aen hen waert versoeckende, dat wy ons daermede hielden voor voldaan, niet begheerende ander conditie 't sy goede of quade te ghenieten dan even de selve die ghylieden soudt verkrijghen, ende dat wy ons selven noch recht noch dweers en begeerden van de ghemeene saecke af te sonderen: aen de welcke alleene wy achteden, dat alle ons gheluck

ofte ongheluck was hangende. Is het dan niet een seer wel uutghesochte lasteringe, dat men iemandt gaet beschuldigen, dat hy een man met eeren is, getrouwe ende stantvastigh, bovendien also wel versekert tegen de winden der beloften, als hy doer Godes ghenade is teghen de groote vloet van dreyghementen?

Dus verre, Myne Heeren, hebt ghy verstaen de bcschuldighen, ofte om beter te seggen, het schimpigh naspreken, valsche aen-klachten ende lasteringhen die se teghen onse eere, metgaders teghen onsen goeden name ende fame by een hebben vergadert. Daerom so willen wy ulieden (in de welcke alleene wy ons bekennen gehouden te sijn, belanghende onse goeden metgaders de ghestaltenisse der selven, ende insonderheit onsen ghedaenen eedt) laeten nu de richters hier van wesen, ende na uwe beliefte het vonnis spreken: niet weygherende ten rechten ghestraft te werden, is 't by aldien dat men ons sal bevinden aen 't ghene dat se voorghebrocht hebben, schuldigh te wesen. Maer so ghy ter contrarien (also wy verhoppen) oordeelen wert, dat wy van snoode luyden, verraders ende tyrannen beschuldicht sijn: als dan willen wy achten, dat wy onsen tamelicken, ende niet te min seer ghetrouwen dienst, seer wel hebben aengheleydt ende besteedt.

†Nu kommen sy, Myne Heeren, ende willen voorts op dese crancke ende swacke fundamenten de sententie van dese haere verbanninghe bouwen, ende stellen hier te wercke alle haere konste van wel te spreken. Sy donderen, sy blixemen, ende sijn wonderlick ontstelt. Sy doen als de goddinnen der rasernye deden op den schouwplaetsen daer men de spelen eertijds was vertoogende, alle soorte van grouwelicke woorden ende in de dry helsche rivieren geweect als schichten tegen dit arme hoofd schietende ende werpende. Maer dit alles, Gode lof, en maeckt ons niet te meer verbaest dan dien grooten blixem dede van den Paus Clement, dien hy uut de stadt van Roome schoot teghen Myn Heere den Prince Philibert onsen voorsaet: die daerom niet en liet hem ghevanghen te nemen. Want als wy over ende weder alle dinghen wel inghesien ende bemerckt hebben, so bevinden wy dat het slechts winden sijn van woorden, ende een geruysch, om kleyne kinders daarmede vervaert te maecken, niet om eenen man te verschrieken, die doer Godts genade den moet noyt verloren en gaf om alle haer cartauwen, hoe menigh ende hoe groot dat se oock mochten wesen, noch om tachtentigh duysent

†De sententie van de verbanninghe.

mannen, die de Hertoge van Alva te velde voerde, noch om so veel armeyen te water, noch om so menigherhande verraderyen van den voors. Hertoge ofte synen navolgher, selfs van de Hertoghinne van Parma, eer dat de voors. in 't landt quamen: daer nochtans al 't ghene dat nu verhaelt is, onghelijck veel vreeselicker was, dan het ydel rommelen van sulck eenen donderslagh terstondt wederom vergaende ⁺sonder iemandts te quetsen. Ende ons is ghenoech, dat wy hierop slechts met eenen woorde voor ulieden, ende voor de gantsche wijde weerelt segghen, Dat alle Spaegniaerden ende ghespaegnoliseerde van wat qualiteit ofte conditie dat de selve sijn, sonder iemandts te respecteren oft uut te nemen, die gheseit hebben, ofte sullen willen segghen (ghelijck als desen eerloosen Ban uutgheeft) *dat wy een Schelm ofte verrader sijn*, dat sy valschelick ende teghen de waerheit ghesproken hebben. Daer en tusschen dat se ons vry ende stoutelick, ja so dickwils als se willen, in den Ban doen, verbiedende ons 't ghebruyck van water ende vyer: wy en sullen daerom niet laten spijs haer verbittert herte met onsen goeden vrienden te verkeeren ende te leven, so langhe als ons Godt daer toe sijn ghenade sal verleenen, in wiens macht alleene ons leven ende doodt is, ja die alle de haeren van onsen hoofde ghetelt heeft: van den welcken wy tot noch toe so jonstighe hulpe ende bystant bevonden hebben, ende hopen dat hy ons voorts tot aen den eynde toe sal bewaren. Aengaende onse goeden die wy noch besitten, ende de welcke doer desen Ban werden weghgegeven (want hy wel so wijselick weet huys te houden, dat hy gheen gheschenck en wil doen van 't ghene dat hy ons benomen heeft) wy verhoppen met Godes hulpe, dat se hen noch so diere sullen staen, dat se elders wel mochten eenen beteren coop gaen soecken. Ende nopende de ghene die se ons sijn onthoudende, wy hopen insghelijcks dat ons Godt die ghenade sal doen, dat wy se uut het besitt van de selve noch sullen eens uutsetten, even so wel als wy alreede uut eenen goeden deel der selven ghedaen hebben: ende dat se noyt en hebben 't goet van eenen armen Vorst gherooft (hoe wel dat vele andere meer hen insghelijcks berooft vinden) dat se sullen suerder hebben moeten bekoopen.

⁺Antwoorde van Myn Heere de Prince op de sententie.

Hy belooft *te doen geven ende furnieren voor den genen die ons sal overleveren in syn wreede handen doodt oft levende, ofte die ons selfs van den leven berooven sal, daer toe voor syne erfghenamen in gronden van erve ofte gereede penningen t'syner keuse ende aptie, de somme*

van vyfen twintigh duysent gouden Croonen. Maer hoe wel dat hy tot op dese stonde sulcks noyt en heeft doen publiceren, meynt hy dat wy daerom niet en weten, hoe menighmael dat hy ende de syne met den ghenen, die ghelt plegen te nemen om yemandt doot te slaen ofte te vergheven, den koop ghemaect heeft, om ons dat leven te benemen? Ende also ons Godt die ghenade heeft bewesen, dat wy ons daer voor hebben kunnen verhoeden, noyt van te vooren ghewaerschout sijnde: so hopen wy insgelijcken, dat hy ons tegenwoordelick niet minder jonste sal bethoonen, als wy nu de wete hebben: maer ter contrarien dewyle dat wy nu veel meer sijn veroorsaect, om naerder op ons selven acht te nemen, dat hy sal oock veel luyden van eeren verwecken, die sullen voor onse versekertheit de waecke houden.

Maer hoe wel dat ter weerelt noyt meerder onbeschaemtheit en wardt bevonden, die te vergelijcken sij by die van de Spaegniaerts: nochtans wy en kunnen ons hier af niet genoegh verwonderen, dat se alle schaemte achterghestelt hebbende, durven so voor de gheheele Christenheit openbaerlick laten verkondighen, niet alleene dat se op eenen sekeren prijs stellen een sulcken persoon die vry ende vranck is, ja die hem (Gode lof) noyt voor henlieden en heeft ontsett, maer dat se oock daer by voeghen sodanighe recompensen, die so vremdt ende so wijdt verscheyden sijn van alle eerbaerheit, metgaders van alle vriendelickheit ende beleeftheit: te weten voor 't eerste, *Dat se den genen die sich so vroom ende grootmoedigh sal laten bevinden, dat hy by eenige middel 't selve sal kunnen executeren, beloven in aensieninghe van syn vromicheit, te annobiliteren ofte edel te maecken, indien hy van geenen adel en ware.* Maer of 't nu so quame (dat wy nochtans hopen dat Godt niet en sal laten gheschieden) dat de ghene die sulcks gheexecuteert ofte volbracht hadde, ware van edelen gheslachte ofte afkomste: meynt ghy oock dat daer eenigh edelman ter weerelt sij, insonderheit in den selven natien die wel weten wat van den edeldom is, hoe slecht oft veracht dat de selve mocht wesen, die soude willen eens eten met so snoodt ende schandelick eenen schelm, die iemandt om ghelt de kele hadde afghesteken? So nu de Spaegniaerts sodanighe luyden voor edel houden, ende kan men in Castilien doer sodanighe weggen tot grooter eere geraecken: so en geeft ons nu niet meer so wonder, dat alle weerelt gelooft, dat den meesten deel van de Spaegniaerden, ende insonderheit die hen seg-

ghen edel te wesen, souden van den bloede ofte geslachte van de Marranen ende van de Joden sijn, die dese besondere deughdt behouden hebben van haere voorouderen, die welcke 't leven onses Heeren ende Salighmakers met goeden gereeden penningen van Judas hebben afghekocht: dieshalven wy oock dies te gheduldigher dit onghelijck ghedencken te verdragen.

Ten anderen, *So verre hy eenigh delict ofte misdaet gecommiteert hadde (hoe groot de selve soude moghen sijn) sy beloven hem de selve te vergeven.* Maer of hy de Christelicke Religie hadde uut een van synen Coninghrijcken verdelght ofte uutgeroeyt? of hy hem syne dochter ontschaect hadde? ofte (dat in Spaegnien voor de swaerste ende meeste misdaet wert gehouden) of hy van d'Inquisitie hadde qualick ghesproken? Soude hem sulcks oock wel quijtghescholden ende vergheven werden? Doch naedemael dat onse vyandt hem selven dus verre heeft willen vergheten, dat hy ons aen lijf, eere ende goet heeft aengetast, metgaders 't selve laeten de gheheele weerelt over, ende in so veel spraken publiceren, ten eynde hy dies te meer ghetuyghen van syner ongherechtigheit ende onvoorsichticheit soude hebben: so en hadden wy tot onsen meesten voordeele niet kunnen wenschen, dat hy synen Ban met andere cieraten soude verrijcken ende verschoonen, dan met dese, te weten, dat hy belooft edel te maecken niet alleene gantsch ongheachte ende eerloose luyden, maer oock de aldersnoodtste schelmen ende booswichten van der weerelt, so verre als se ons konden om den hals brenghen, metgaders een so uutnemelicke ende grootmoedighe deughdt so eerlick te verghelden ende te beloonen. Want wat hadde hy kunnen uutsoecken dat beter dienen mochte, om de waerheit van onse ontschuldte bevestighen, dan dat hy doer sodanighe middelen wil uutroeyen, metgaders doer tyrannye ende verghiften, doer quijtschelden van de allerleelickste feyten, ende schelmen tot edel-luyden te maecken, den ghenen verdrucken ende ombrenghen, die de voorstaender ende beschermer is van de vryheit eens volcks dat so wreedelick ende tyrannischer wyse gheplaeght ende gequelt wert. Wy houden voor seker ende vaste, Myne Heeren, dat Godt die rechtveerdigh is, hem ende den synen heeft syn verstant benomen, ende verhenght, dat hy de gantsche weerelt soude oorsaecke geven, om dies te beter sijn vergiftigh herte tegen dese landen, metgaders tegen onse vryheit te leeren kennen: gemerckt dat hy alle feyten hoe leelick ofte afgrijselick dat se sijn,

niet en is achtende by de doot des genen die ulieden tot op dese ure so getrouwelick gedient heeft. Daertoe hy en schaemt hem niet tot so snoode ende schandelicke acten den naeme Godes te misbruycken, segghende *als een dienaer Godes* 't selve te mogen doen. So heeft dan de dienaer dese macht, niet alleene dat hy vermogh toe te laten 't gene dat Godt verboden heeft, maer oock sulcs met gelde te beloonen, metgaders met edel-te maecken, ende te vergeven allerhande crymen ende misdaden: ende niet eenige slechte ofte gheringe crymen, maer hoe groot ofte swaer dat se moghen sijn. Maer wy en twijffelen niet, of God doer syn rechtveerdigh oordeel, en sal op 't hooft van sodanighe dienaers syne gerechtighe wreacke ende toorn laten vallen, metgaders doer syne groote goetheit onse onschuldte ende eere so wel binnen onsen leven als by de nakomelingen hanthaven ende onderhouden. Belanghende ons lijf ende goet, wy hebben de selve al over langhe tot synen dienste toegeeyghent: met den wekken hem sal believen te doen na syn welbehagen tot syns naems eere ende onser salicheit.

Ende gemerckt dat de goten van dese eerloose ende schandelicke verbanninge so aerdigh geleit sijn, Myne Heeren, dat se oock over uwe hoofden hen kommen uutstorten, so is 't dat ghy van dies weggen niet alleene u geenssins en hebt te ontstellen, dat ghy ter contrarien veel meer behoordet te gedencken, dat de Spaegniaert ende syn aen-hangers volgen hierin de aengeboren maniere van doen ende aert van de vrouwen, de welcke na dat se wel ghehuylt, ghebeten ende ghekrabt hebben, eyndelick ende voor haer leste remedie tot de spijtige ende quade woorden plegen te kommen. Also doet nu oock uwe vyandt, die u komt voor de leste reyse aenbassen: ende konnen wy slechts so vele ghedoen, dat wy hem onse standtvastigheit, resolutie ende goet herte bethoonen, wy sullen hem haeste ten eynde van syne jammerlicke aenslaggen sien. Want Sulla, Carbo, Marrus, Antonius, ende andere haers gelijcke, eerste vaders ende autheurs van dese grouwelicke proscriptien, en hebben sulck exempel den Spaegniaerden niet gelaten, op dat se sodanige sotticheit ende ongeschicktheit souden voort stellen: hoe wel dat se begonnen hebben eenen wegh te baenen tot alle wreedtheit ende barbarische feyten, den welcken dese allendige luyden volmaectt hebben: maer de gene die van de voorsz. in den ban gedaen worden, die waren of verlopen van selfs, of verjaeght, of hielden hen verborgen: ende dat geschiedde binnen den

landen daerover sy macht hadden te gebieden. So dat se in een stuck malkanderen seer wel gelijcken, te weten, in wreedtheit, ende dat se eerlicke ende deughdelicke luyden in den Ban doen: maer daerin sijn dese wel dwaes ende plomp, dat se dien gaen verbannen, tegen den welcken sy met ghewapender handt te strijden hebben. Want eenen verghifter uut te senden, also ons de Hertoginne van Parma eenen gesonden heeft, ofte eenen moorder af te veerdigen, gelijk haer sone (een oprecht erfgename van alle de deughden syner voorouderen) ghedaen heeft, dat en heet niet 't effect van eenen Ban, maer veel meer een moordt ende straetschenderye volbrenghe.

So is dit nu al, Myne Heeren, niet dat wy wel hadden konnen tegen dese tyrannische proscriptie seggen, maer dat ons ghedacht heeft op dese tijdt te behooren, sprekende alleen met ulieden, die de kennisse van veel ander dinghen hebt, de welcke wy daerom meest achterlaten, om dat se ulieden ghenoech bekent sijn. Ende ten anderen, so wy hadden voorgenomen alle de aenslaghen des Coninghs, ende van syne voorneemste dienaers besonderlick alhier te verhaelen, wy souden voornemen 't ghene dat gheen mensch ter weerelt, hoe welsprekende dat hy sij, en soude konnen uitspreken of beschrijven na dat de saecke is vereysshende, ja dat gheen man met eeren soude genoeghsaem konnen begrijpen: so overgroot is haere wreedtheit, tyrannye ende allerhande soorte van ongerechticheit. Nochtans wy verhoppen, dat ghy so wel uut 't inhoud van desen Ban (die een suffisant getuygenis van haer bloo, veracht, ende al te nederigh herte is) als uut dese onse verandtvoordinghe ten vollen sult bericht werden, wat haere jammerlicke ende schadelicke aenslagen sijn: ende uut de kennisse ende wetenschap der selven sult ghy leeren, waerop het nootwendigh is dat ghy d' ooghe meest hebben, ende neerstelick toe verstaen moet, Namelick, dat sy alle hope verloren hebben van ulieden met ghewelde te moghen overwinnen, ende soecken daerom oneenicheit ende tweedracht onder ons te saeyen, in den eersten ende voor al grootelicks roemende de gene die niet alleene ons teghen haeren eedt, maer oock in den noot ende in den sorghelicksten tijdt verlaten hebben, te wyle dat eene van onse steden belegert was, van de welcke sy gheen klachte ter weerelt en souden weten te doen, noch haeren ghewonelicken schijn of deksel by te brenghe: ja (dat alle ander onghetrouwicheit noch te boven gaet) die ter selven tijdt op veel andere plaetsen ende steden ons quamen bespringhen ende overvallen.

De dreyghementen by desen Ban ghevoeght, en dienen nerghens anders toe dan om ulieden verbaest te maecken, ende also te beweghen om u van ons af te sonderen, hen allesins ghelatende, al of se dese oorloge alleenelick teghen onsen persoon, ende niet oock tegen ulieden en voerden: even gelijck als de wolf woude de schaepen wijsmaecken, dat hy niet dan met de honden te vechten en hadde, de welcke omghebracht sijnde, hy soude hem wel lichtelick met de cudde verdraghen, want dese honden waren altijd d' oorsaecke ende beghinners van den strijdt ende 't gevecht. Maer in onsen afwesen, Myne Heeren, doe wy na Duytschlant waren vertrocken, en brande men doe niet meer? ofte en ward daer gheen bloet meer vergoten? of en worden de luyden niet meer ghehanghen, ende in 't water verdroncken? ward oock uwe vryheit van dien vriendelicken ende soethertighen man den Hertoghe van Alva doe gehandthaeft ende onderhouden? Ja ter contrarien, en was 't niet even in den selven tijdt, doe men in Spaegnien uwe Ambassadeurs Myne Heeren van Berghen ende van Montigny so jammerlick dede sterven? En was dat niet dien tijdt, doe men ulieden voor oogen stelde ende op spiessen presenteerde de hoofden van uwe voorneemste Capiteynen ende gouverneurs? Ende dit is nu d' eerste point, daer toe alle haere aenslaghen sijn streckende, naemelick, om ons metgaders uwe vryheit onder de voeten te brengen. Het ander point, dat se voor hen ghenomen hebben, is het uutroeyen van de Religie. Wy en willen hier niet disputeren, Myne Heeren, welcke de waerachtige Religie is, daerin Godt warachtelick ende na synen woorde ghedient ende aengheropen wert, laetende sulcks doen de ghene die in desen beter gheoeffent sijn dan wy: insonderheit, nademael dat een ighelick aen de professie die wy van de selve doen, ghenoech bekennen magh van wat meyninghe ofte ghesintheit dat wy sijn. Maer wy willen ulieden wel vry waerschouwen dat den staet ende de gheleghentheit des landts sulcks is, dat sonder d' exercitie van de selve 't landt gheen dry daghen en kan bestaen. Ghy siet hoe wonderlick dat het getal is vermeerderd, ende dat den haet teghen den Paus in de herten van de inwoners des landts al te diepe inghewortelt is, doer dien dat syn schadelicke practijcken teghen den staet van dese landen so klaerlick ontdeckt sijn. Wie sal hem dan kunnen beroemen het landt lief te hebben, ende niet te min sodanigen raedt gheven, dat men so groot een ghetal van volcke uut den selven soude verjagen, het welcke

daer uut vertreckende, sal dat gantsche landt woest, arm ende ellendigh laten, ja sal daer en tegen de vremde landen met volck ende goet gaen verrijcken? Ende of se nu niet en wouden vertrecken, wie sal se bedwingen sulcks te doen? Laet ons de ooghen op onse nabueren slaen, metgaders ons eyghen exempel wel overmercken: ende so wy niet gantsch rasende ende onsinnigh en syn, wy sullen ons wel wachten van so schaedelicken raedt te volghen, die den gantscheu staet deser landen soude dat onder dat boven keeren, ende in den grondt bederven. Maer dat meer is, al is 't saecke dat onder de gene die de Roomsche Kercke volgen ende aenhangen, veel luyden van eeren ende lief-hebbers des vaderlandts sijn, metgaders die hun eerlick ende lovelick in haer devoir ghequeten hebben: So is men nochtans versekert van de ghene die de Religie sijn toeghedaen, dat men onder hen niet eenen en sal vinden die met den vyant eenigh verstandt ofte practijcke heeft: maer alle gelijk sijn hem eendrachtighlick teghen vallende. Ende hoe wel datter sommighe sijn ghevonden worden, die de brootdroncke ende moetwillighe kinders slachtende, hebben ons doer haere onvoorsichtigheit oock binnen 's huys te doen ghemaect: so en hebben se daerom nochtans met den vyandt gheen verstant ghehadt.

Dewyle dan dat ghy nu haer voornemen weet, Myne Heeren, so en ghebreekt daer nu niet anders, dan dat met bequame middelen daerin voorsien werde. Waer toe soude van noode wesen, met der daet te volbrengen 't gene dat ghy altijd in den mondt hebt, ende dat ghy hebt willen te verstaen geven by 't merck van een bundelken pijlen in uwen seghel gegraveert, namelick dat geen ledt in desen schoonen lichaeme en behoort aen te sien 't gene dat syn eyghen is, maer 't gene dat den gantschen lichame toebehoort: ende dat den eenen deel des selven lichaems niet tot hemwaert en trecke de spijse die voor 't gantsche lichaem is toebereydt: maer dat elck ledt te vreden sij, dat de maghe, die den raedt is dien ghy sult ordonneren, de selve eerst verteere, ende also doer de aderen aen alle de ander deelen oft leden van desen staet voortsende: voornemelick daer eenighe sieckte haer soude willen openbaren, dat de medecijnen behendighlick daer henen ghesonden werden: Oock dat de krancken ende patienten voor eenen tijdt langh geduldighlick haer lijden draghen, ende also met meerder vreughden eyndelick beseffen moghen dat se van de sieckte verlost sijn. En soude 't ons niet eewelick te

verwijten staen, waer 't dat wy so schoon eenen staet in handen hebbende daer toe so schoone middelen, doer een rampsalighe ghiericheit ende begeerte van eenigh gemack ofte gerievelickheit ten nadeele van onse medepatrioten t' onswaert te krijghen, treckende om 't seerste d' een over d' een sijde, ende d' ander over d' ander sijde, ons in eenen oogenblick van onse doodt-vyanden jammerlick ende moetwillighlick lieten overvallen ende verdrucken? Ghedenckt, Myne Heeren, hoe grootelicks dat desen staet quam af te nemen korts na de doodt van Hertoghe Kaerel: d' welcke uut gheener anderen oorsaecke en quam, dan om dat de Provincien besigh sijnde met d' eene teghen d' ander om seker ghepretendeerde privilegien te strijden, de reste gantsch verlaten bleef. En laet ulieden niet duncken, Myne Heeren, de saecken in sodanigen staet sijnde, dat het sij in onse macht met sodanige middelen als ghy wel weet dat wy in handen hebben gehad, langher te moghen teghen houden: Maer ter contrarien, so wy eenighe oeffeninge ende vervaerentheit hebben in de saecken 't gouvernement ende de oorloghe belanghende, ofte so ons de gheleghentheit des landts metgaders des vyandts middelen ghenoech bekent sijn: wilt dat voor seker houden, al waer 't dat alle de armyen van Spaegnien ende van Italien (die ons alreede dreyghen) ons op den hals quamen, dat se even so weynigh, ja noch veel min souden uutrechtan dan den Hertoghe van Alva in Hollandt ende in Zeelandt ghedaen heft. Aenghesien het dan is in uwen vermogen (als het in der waerheit is) ordre daer in te stellen, ende ghy nochtans 't selve niet en doet: hoe sal men moeten sodanighe faute heeten, insonderheit als se wert ghedaen van ulieden, Myne Heeren, die teghenwoordelick alhier vergadert sijt, op de welcke al dit goede volck hem is verlatende ende berustende, ulieden houdende voor haere vaders ende beschermers, d' welcke met so grooter blijdschap een goede ordre sal ontfangen ende aenveerden (so verre als ghy daertoe sult willen verstaen om de selve te stellen ende aen te rechten) alsof het een blijde botschap ware van den Hemel af ghesonden? Wilt dan met ulieden selven een medelijden hebben: ende so u niet en kan beweghen 't ghene dat u selve is raeckende, so hebt ten minsten mededooghenheit met so groote een menichte arms volcks dat verdorven is tot in den grondt, ende met so veel arme weduwen ende weesen. Laet ulieden aengheleghen sijn dat so veel moorden ende bloetstortinghe in 't binnenste ende in 't herte van den lande gheschiedt sijn, so veel kercken verdestrueert, so veel heerders met

haere arme schaepkens gaen dolende achter lande. Stelt ulieden voor oogen die wreede ende barbarische executie tot Nivelles by den Grave van Mansfeld ghedaen. Welcke dinghen alle, ghylieden seer wel kont ontgaen, ende alle den overlast van dese oorloghen op des vyandts hals werpen, so ghy alleene de partijschap van ulieden weert, ende alle uwe middelen te samen met eendrachtigher herte ende moet ghebruyckt ende aenleghet, sonder te willen sparen niet 't ghene dat in den grondt van uwe bursen steeckt, maer alleene wat daer overschiet.

Ende so vele als ons in 't besondere is raeckende, ghy siet, Myne Heeren, dat het al meest is om dit hoeft te doen, ende dat is 't ghene dat se voor alle dinghen soecken, hebbende 't selve om so hooghen prijs ende om so groot een somme gheldts tot der doot beschickt ende toegevoeght: ende seggen daer en boven, dat so langhe als wy onder ulieden sullen wesen, dat dese oorloghe gheen eynde en sal nemen. Maer of 't doch Godts wille ware, Myne Heeren, dat een van beyden, ofte ons eeuwich ballingschap, ofte oock onse doot, ulieden mochte een oprechte verlossinge van so veel quaets ende allendigheit medebrenghen, als wy sien, dat de ghene die wy hier te vooren so menighmael haer bedencken ende meyninghe mede hebben in den raedt gehoort segghen, ja besonderlick ende alleene van den saecken spreken, ende die wy so wel van binnen als van buyten kennen, sijn ulieden toebereydende: hoe aenghename soude ons sodanigen Ban sijn, ende hoe gheerne souden wy sodanighe doot willen lijden? Want wat is de oorsaecke waerom dat wy alle onse goeden hebben als tot eenen roof ende buyt ghestelt? Is het om ons daermede rijcke te maecken? waerom hebben wy onse eyghen broeders verloren, die ons liever waren dan ons leven? Is het gheweest om andere terstont te vinden? Waerom hebben wy so langen tijdt onsen sone (na den welcken so wy een vader willen geheeten sijn, wy met rechte wel behoorden te verlanghen) in hechtenisse gelaeten? Is het in uwe macht ons eenen anderen te gheven, ofte den selven wederom toe te stellen? Waerom hebben wy ons leven so dickwils gewaeght? Wat prijs ofte loon van onse langhdurighe moeyte ende arbeydt, tot in onsen ouderdom ende met verlies van alle onse goeden, ulieden ten dienste ghedaen, kunnen wy anders verwachten, dan dat wy begeeren, selfs met onsen bloede soo 't noot is, ulieden een vryheit te gewinnen ende te koopen? So ghy dan bevint, Myne Heeren, ofte het ulieden so dunckt, dat ons afwesen, ofte oock onse doot, ulieden iet dienen

kan: wy sijn bereydt ulieden ghehoorsaem te wesen. Sendt ons slechts henen, ende ghebiedt ons tot aen 't eynde der weerelt te gaen: ende wy sullen 't ghewillighlick doen. Siet daer is oock ons hoofd, over 't welcke gheen Vorst noch Potentaet macht en heeft dan ghy alleene: doet daermede wat ulieden belieft tot uwe welvaert ende tot onderhoudinge van uwen alghemeynen staet. Maer so ulieden daerenteghen dunckt dat de tamelicke ervarentheit ende vlijticheit, die wy met so langhen ende ghedurigen arbeydt verkregen hebben, ofte dat de reste van onse goeden metgaders ons leven ulieden in toekommenden tijde noch kunnen dienstelick sijn (also wy alle 't selve tot uwe ende des gantschen landts welvaert heel ende al hebben toeghe-eyghent ende begheven) so ontsluit ende resolveert u op de poincten die wy ulieden teghenwoordelick voorhouden. Ende is 't dat ghy acht dat wy eenighe liefde den Vaderlande sijn dragende, ofte dat wy eenighsins bequame sijn om goeden raedt te gheven: so gelooft vastelick dat 't selve is het eenigh middel om ons te verlossen ende te bevrijden. D' welck ghedaen sijnde, so laet ons dan t'samen met eendrachtigen herte ende wille de bescherminghe van dit goede volck aengrijpen ende voor de handt nemen: het welcke niet anders en begheert, dan dat hem openinghe gheschiede van goeden rade, om den selven na te kommen ende te volghen. Dit doende, so ghylieden die jonste blijft voorder t' onswaert draghende, die ghy ons tot noch toe bethoont hebt, wy verhoppen door 't middel van de selve ende voornemelick doer Godes genade (de welcke wy hier te vooren so menighmael in so swaerwichtighe ende twijffelachtighe saecken beproeft ende bevonden hebben) 't ghene dat ghy tot uwe eyghen welvaert ende onderhoudinghe uws selfs, uwer wijven ende kinderen, metgaders van al wat den dienst Godes aengaet, raedtsaem vinden ende beslyten sult, 't selve met aller getrouwicheit te handthaven ende voor te staen.

JE MAINTIENDRAI

Verklaring van enkele woorden.

eensgangs	= rechtstreeks	blz. 9
sonderlinghe	= bizondere	blz. 11
achtervolgende	= overeenkomstig	blz. 13
rechtsweer	= volle neef	blz. 18
vervaren	= ervaren	blz. 22
frustreren	= vernietigen, te niet doen	blz. 23
Beemsch	= Boheemsch	blz. 28
gehouden in iem	= iem. verplicht	blz. 33
geselnede	= gezellin, echtgenoot	blz. 37
onderwindt	= bezigheid, bewind	blz. 41
hem laten duncken	= zich doen gelden, z. voorstellen	blz. 42
verschrencken	= beperken, tegenhouden	blz. 46
ghéringhe	= spoedig, snel	blz. 48
bedragen met	= beschuldigd van	blz. 48
saen	= spoedig	blz. 49
vlaebacken	= vleien	blz. 49
so vele isser af	= zooveel is zeker, is er van aan	blz. 53
werden, ward, worden	= worden, werd, geworden	blz. 54
aengerockt	= op touw gezet, veroorzaakt, berokkend	blz. 61
mijte	= 1/3 penning	blz. 67
wijsen, gewesen	= uitspraak doen, vonnissen	blz. 70
gheveert	= drukte, beweging	blz. 75
blauwe	= valsche	blz. 75
prebenden	= inkomsten uit een geestelijke stichting of bezitting	blz. 82
mae(g)schap, namaegschap	= bloedverwantschap	blz. 86
gehertter	= moediger, onverschrokkener	blz. 95

verachten	= benadeelen	blz. 96
versierd	= verzonnen	blz. 96
top	= tol	blz. 101
baeren	= misbaar maken, zich aanstellen	blz. 104
aposteunie	= apostema, gezwel	blz. 105
cartauwen	= geschut, kanonnen	blz. 112
Marranen	= scheldwoord voor Mooren en Joden	blz. 115
verhengen, gehengen	= gedoogen, laten geschieden	blz. 116